

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

SABINA POTOČNIK

mentor: red. prof. dr. Anton Grizold
somentor: mag. Iztok Prezelj

PAKT STABILNOSTI V LUČI BOJA MEDNARODNE SKUPNOSTI
PROTI ORGANIZIRANEMU KRIMINALU

diplomsko delo

Ljubljana 2002

KAZALO

1. UVOD	1
2. METODOLOŠKO - HIPOTETIČNI OKVIR	3
2.1. PREDMET PROUČEVANJA	3
2.2. CILJ PROUČEVANJA	3
2.3. HIPOTEZE	3
2.4. UPORABLJENE METODE	4
2.5. OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	4
2.5.1. ORGANIZIRANI KRIMINAL	4
2.4.1.1. Mednarodni organizirani kriminal	8
2.5.2. MEDNARODNA SKUPNOST	9
2.5.3. REGIONALNA VARNOST	10
2.5.4. JUGOVZHODNA EVROPA - JV Evropa	12
3. ORGANIZIRANI KRIMINAL V JUGOVZHODNI EVROPI	15
3.1. DEJAVNIKI VPLIVA NA RAZVOJ IN GIBANJE KRIMINALITETE	15
3.2. NEVARNOST ORGANIZIRANEGA KRIMINALA	17
3.3. SKUPINE ORGANIZIRANEGA KRIMINALA (ZDRUŽBE)	19
3.3.1. ZNAČILNOSTI SKUPIN ORGANIZIRANEGA KRIMINALA	19
3.3.2. TIPIČNE DEJAVNOSTI ORGANIZIRANEGA KRIMINALA	20
3.3.2.1. Pranje denarja	21
3.3.2.2. Korupcija	22
3.4. ORGANIZIRANA KRIMINALITETA V IZBRANIH DRŽAVAH IZ REGIJE	24
3.4.1. BOLGARIJA	25
3.4.2. BOSNA IN HERCEGOVINA	28
3.4.3. HRVAŠKA	29
3.4.4. ROMUNIJA	30
3.4.5. ORGANIZIRANA KRIMINALITA V OSTALIH DRŽAVAH IZ REGIJE	32
3.4.5.1. ALBANIJA	32
3.4.5.2. MAKEDONIJA	34
3.4.5.3. ZVEZNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA	34
3.5. KRIMINALITETA V IZBRANIH DRŽAVAH IZ REGIJE IN V DRUGIH EVROPSKIH DRŽAVAH (predvsem v državah EU)	37
4. PAKT STABILNOSTI ZA JUGOVZHODNO EVROPO	40
4.1. OSNOVNE ZNAČILNOSTI PAKTA STABILNOSTI	41
4.2. MEHANIZMI PAKTA STABILNOSTI	43
4.2.1. REGIONALNO DELOVNO OMIZJE ZA JV EVROPO	43
4.2.2. DELOVNA OMIZJA	45
4.2.2.1. Delovno omizje za demokratizacijo in človekove pravice	46
4.2.2.2. Delovno omizje za gospodarsko obnovo, razvoj sodelovanje	47
4.2.2.3. Delovno omizje za varnostna vprašanja	47

4.3. KRITIKA PAKTA STABILNOSTI	48
5. PAKT STABILNOSTI IN BOJ PROTI ORGANIZIRANEMU KRIMINALU	50
5.1. INICIATIVA PAKTA STABILNOSTI PROTI ORGANIZIRANEMU KRIMINALU - SPOC INICIATIVA	50
5.1.1. CILJ SPOC INICIATIVE	50
5.1.2. AKTERJI V OKVIRU SPOC INICIATIVE	51
5.1.2.1. REGIONALNA SKUPINA ZA UPRAVLJANJE	51
5.1.2.2. SKUPINA ZA NASVETE IN ZVEZE	52
5.1.3. OKVIR DELOVANJA SPOC INICIATIVE	52
5.1.3.1. CELOTNA STRATEGIJA	53
5.1.3.2. POSEBNI UKREPI	53
5.1.4. URESNIČEVANJE SPOC INICIATIVE	58
5.1.4.1. PRVI DEJANSKO STORJENI KORAKI V SMERI URESNIČEVANJA SPOC INICIATIVE	59
5.1.4.1.1. Sestanek Skupine za upravljanje in Skupine za nasvete zveze 9. In 10. januarja 2001 v Bolgariji	59
5.1.4.1.2. Sestanek Skupine za upravljanje 11. junij 2001 v Zagrebu ..	60
5.1.4.1.3. Sestanek Skupine za nasvete in zveze 21. februar 2002 v Bruslju	61
5.1.4.1.4. Sestanek Skupine za upravljanje 4. junij 2002 v Bukarešti ..	62
5.1.4.2. Drugi projekti in programi	63
6. SLOVENIJA IN PAKT STABILNOSTI ZA JUGOVZHODNO EVROPO	66
6.1. SLOVENIJA IN ORGANIZIRANI KRIMINAL IZ JUGOVZHODNE EVROPE	67
6.1.1. BOJ PROTI ORGANIZIRANEMU KRIMINALU	68
6.2. ORGANIZIRANOST PAKTA STABILNOSTI NA RAVNI SLOVENIJE	71
6.3. AKTIVNOSTI SLOVENIJE V PAKTU STABILNOSTI	72
7. VERIFIKACIJA HIPOTEZ IN SKLEP	74
8. SEZNAM VIROV	77
9. PRILOGE	85

SEZNAM KRATIC

BiH	Bosna in Hercegovina
BSEC	<i>The Organization of the Black Sea Economic Cooperation</i> , Organizacija črnomoškega ekonomskega sodelovanja
CEI	<i>Central European Initiative</i> , Srednjeevropska pobuda
EBRD	<i>European Bank for Reconstruction and Development</i> , Evropska banka za obnovo in razvoj
EIB	<i>European Investment Bank</i> , Evropska investicijska banka
EUROPOL	Evropski policijski urad
IMF	<i>International Monetary Fund</i> , Mednarodni denarni sklad
INTERPOL	Mednarodna organizacija kriminalistične policije
JV Evropa	jugovzhodna Evropa
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organization</i> , Organizacija severnoatlantskega sporazuma
OECD	<i>Organization for Economic Cooperation and Development</i> , Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje
OZN	Organizacija združenih narodov
SECI	<i>Southeast European Co - operation Initiative</i> , Pobuda za sodelovanje v jugovzhodni Evropi
SEECF	<i>South - East European Cooperation Process</i> , Proces sodelovanja v jugovzhodni Evropi
SPAI	<i>Stability Pact Anti - corruption Initiative</i> , Antikorupcijska iniciativa Pakta stabilnosti
SPOC	<i>Stability Pact Initiative against organised crime in South - Eastern Europe</i> , Iniciativa Pakta stabilnosti proti organiziranemu kriminalu v JV Evropi
WB	<i>World Bank</i> , Svetovna banka
ZEU	Zahodnoevropska unija
ZRJ	Zvezna republika Jugoslavija

1. UVOD

Danes se tako v Evropi kot tudi drugod po svetu nenehno soočamo s številnimi nevarnostmi, med katerimi dobiva poseben in vse večji pomen organizirani kriminal, ki se pojavlja v najrazličnejših oblikah in na mnogih področjih, o čemer nas nenehno obveščajo množični mediji. Organizirani kriminal postaja problem celotne mednarodne skupnosti, problem, ki ga je nujno potrebno rešiti in se mu uspešno zoperstaviti - čim prej, tem boljše. Pri svojem delovanju namreč ne ogroža samo gospodarstva, kjer si prilašča dobiček, ampak tudi varnost samih držav, njihovo celotno družbeno ureditev in samo svobodo ljudi, še posebej v državah, ki so šibkejše, tako glede varnosti kot glede gospodarske samostojnosti (sem bi lahko prištevali tudi države v tranziciji, torej tudi države JV Evrope). Ker organizirani kriminal pri svojem delovanju vse bolj presega meje držav, dobiva mednarodne razsežnosti in predstavlja nevarnost evropski, mednarodni oz. svetovni varnosti (gledano globalno), se mu je potrebno upreti z vsemi močmi, ne samo na nacionalni, ampak tudi na mednarodni ravni, v skupnem sodelovanju vseh.

JV Evropa je tisto območje, ki se danes med drugim sooča s hitro rastočim organiziranim kriminalom. Spremembe v zadnjem desetletju (propad socializma, balkansko krizno žarišče, konflikti, ...) in z njimi povezani nastali problemi (institucionalni, gospodarski, družbeni, socialni, ...), s katerimi se države regije soočajo še danes, so dejavniki, ki ustvarjajo ugodno klimo in vplivajo na rast in razvoj organiziranega kriminala v tem delu Evrope, ki tudi že presega same geografske meje držav in meje JV Evrope ter se širi naprej. Pri svojem delovanju organizirani kriminal ne ogroža samo stabilnost in varnost samih držav JV Evrope, temveč tudi stabilnost in varnost JV Evrope kot celote ter predstavlja potencialno nevarnost tudi ostali Evropi.

Države JV Evrope niso same sposobne enakovrednega boja (če sploh lahko govorimo o enakovrednem boju) proti organiziranemu kriminalu, ampak rabijo pomoč. Še vedno se nahajajo v obdobju tranzicije, izgrajevanja demokratičnih institucij in demokratičnih mehanizmov kontrole, prilagajanja gospodarstva, reševanja vprašanja brezposelnosti in revščine, ukvarjanja s posledicami vojne in oboroženih konfliktov (npr. ponovna izgradnja infrastrukture, vračanje beguncev). Po drugi strani pa lahko govorimo tudi o pomanjkanju strokovnega znanja, o neizobraženosti policistov, o pomanjkljivi tehnični opreми v boju zoper organizirani kriminal in o pomanjkljivi zakonodaji na kazenskem področju. V tem smislu pomoč mednarodne skupnosti ni samo dobrodošla, temveč nujna. Pomoč se med drugim

izvaja pod okriljem Pakta Stabilnosti za JV Evropo, institucije, ki je nastala na pobudo EU. V okviru svojega delovanja podaja Pakt stabilnosti za JV Evropo svoj program za boj proti organiziranemu kriminalu, ki predvideva vrsto ukrepov na raznih področjih, seveda z nujnim, a prostovoljnim sodelovanjem samih držav regije.

Predmet pričujoče naloge je analiza organiziranega kriminala v JV Evropi na eni in Pakt stabilnosti za JV Evropo v boju zoper organizirani kriminal na drugi strani. Gre za vzročno-posledično razmerje med specifično obliko ogrožanja varnosti in mednarodnim varnostnim mehanizmom, kjer predstavlja vzrok sam pojav organiziranega kriminala in njegove značilnosti, ki vplivajo na stabilnost in varnost držav JV Evrope in na regijo JV Evrope kot celote; posledico pa predstavlja Pakt stabilnosti za JV Evropo kot odgovor na pojav organiziranega kriminala. Na to je navezana sama struktura naloge, ki je vsebinsko razdeljena na pet sklopov. Prvi sklop je metodološke narave. Namenjen je opredelitvi problema in temeljnih pojmov. Drugi sklop podrobneje opisuje organizirani kriminal v JV Evropi. Med drugim zajema ta sklop tudi zbrane opisne podatke o organizirani kriminaliteti za nekatere države v JV Evropi (v zadnjih letih), posredovane preko Sektorja za organizirano kriminaliteto, Uprave kriminalistične policije, Ministrstva za notranje zadeve ter dostopne statistične podatke o kriminaliteti na območju JV Evrope, posredovane preko Slovenskega nacionalnega centralnega biroja Interpola, v okviru Sektorja za mednarodno sodelovanje, Uprave kriminalistične policije, Ministrstva za notranje zadeve. Predmet tretjega vsebinskega sklopa predstavlja Pakt stabilnosti za JV Evropo, s poudarkom na analizi strukture in delovanja. Četrty sklop govori o boju proti organiziranemu kriminalu pod okriljem Pakta stabilnosti za JV Evropo. V tej luči je posebej predstavljena Inicijativa Pakta stabilnosti proti organiziranemu kriminalu v JV Evropi, ki predstavlja temelj boja proti organiziranemu kriminalu na tem območju. Zadnji sklop pa govori o vplivu organiziranega kriminala iz JV Evrope na Slovenijo ter o Sloveniji in njenem delovanju v okviru Pakta stabilnosti za JV Evropo.

2. METODOLOŠKO - HIPOTETIČNI OKVIR

2.1. PREDMET PROUČEVANJA

Organizirani kriminal s svojimi pojavnimi oblikami, ki se spreminjajo in delujejo v skladu s samim razvojem informacijske tehnologije in tehnološkega napredka, z odprtjem meja v Evropi, s hitrim povečanjem globalne trgovine in socialne mobilnosti, z izboljšanjem mednarodnega transporta in komunikacij, z izrabo gospodarskih, političnih, institucionalnih in drugih razmer, negativno vpliva na posamezne države v JV Evropi, na celotno regijo in na Evropo kot celoto.

V tem smislu predstavlja predmet proučevanja organizirani kriminal v JV Evropi in boj mednarodne skupnosti (v skupnem sodelovanju držav JV Evrope) proti temu pojavu pod okriljem Pakta stabilnosti za JV Evropo.

2.2. CILJ PROUČEVANJA

Cilj tega diplomskega dela je pojasniti, kaj organizirani kriminal sploh je, izpostaviti organizirani kriminal v JV Evropi, predstaviti institucijo Pakt stabilnosti za JV Evropo, v njenem okviru Inicijativo Pakta stabilnosti proti organiziranemu kriminalu v JV Evropi in na koncu orisati delovanje Slovenije v okviru Pakta stabilnosti za JV Evropo ter pojasniti relacijo Slovenija - organizirani kriminal iz JV Evrope.

2.3. HIPOTEZE

V diplomskem delu zastavljam naslednje hipoteze:

- ◆ Organizirani kriminal v JV Evropi vse bolj narašča, presega geografske meje držav in predstavlja grožnjo (evropski) varnosti, zato potreba po večjem in tesnejšem mednarodnem sodelovanju v boju zoper ta pojav prerašča v NUJO.
- ◆ Razvoj in razmah organiziranega kriminala je posledica družbenopolitične situacije držav v JV Evropi.
- ◆ Pakt stabilnosti za JV Evropo predstavlja uspešno orodje mednarodne skupnosti v boju proti organiziranemu kriminalu.

- ◆ Slovenija, ki leži na obrobju nemirne JV regije, je ogrožena s strani organiziranega kriminala iz JV Evrope.

2.4. UPORABLJENE METODE

V diplomskem delu sem uporabila naslednje metode: poglavje o opredelitvi pojmov sloni na deskriptivni metodi. Za analizo organiziranega kriminala iz JV Evrope sem uporabila deskriptivno metodo, metodo analize in interpretacije primarnih in sekundarnih pisnih virov, metodo analize statistike in primerjalno metodo. Na tem mestu moram poudariti, da sem imela pri zbiranju literature za to območje precej težav. Ugotovila sem namreč, da za to območje ne obstaja veliko (dostopne) literature, ki bi podrobneje obravnavala pojav organiziranega kriminala. Za poglavji o Paktu stabilnosti za JV Evropo in boju proti organiziranemu kriminalu sem uporabila deskriptivno metodo, metodo analize vsebine in interpretacije primarnih in sekundarnih pisnih virov. V zadnjem poglavju, ki se nanaša na Slovenijo, pa sem poleg obeh prej omenjenih metod uporabila še metodo intervjuja.

2.5. OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

2.5.1. ORGANIZIRANI KRIMINAL

Zaenkrat še ni enotno sprejete definicije organiziranega kriminala, obstaja pa veliko definicij, od katerih nobena tega pojava ne obravnava v celoti. Različne definicije so posledica hitrega razvoja in spreminjanja oblike skupin in dejavnosti organiziranega kriminala kot tudi razlik, ki nastanejo zaradi različnih pristopov posameznikov in držav do tega problema (Adamoli, 1998: 4; Dobovšek, 1997: 22).

Sam izraz "organizirani kriminal" označuje postopek ali metodo zagrešitve kaznivih dejanj, ne pa posebno vrsto kaznivega dejanja ali celo poseben tip kriminalca (Beare v Adamoli, 1998: 4). V nadaljevanju sledi več različnih definicij organiziranega kriminala.

Največ poskusov defniranja organiziranega kriminala izhaja iz ZDA, kjer je ena izmed največkrat uporabljenih definicij definicija FBI, ki opredeljuje organizirani kriminal *"kot vsako skupino z neko obliko formalizirane strukture, katere glavna naloga je pridobivanje*

denarja z ilegalnimi aktivnostmi, pri čemer skupine vzdržujejo svoj položaj z uporabo sile in grožnje, korupcijo javnih uslužbencev, izsiljevanjem in imajo vpliv na pomembne ljudi na posameznem območju ali državi" (Organized Crime Presentation v Dobovšek; 1997: 23).

Dve delovni definiciji organiziranega kriminala, ki ju je predstavil Mohn in sta jih pripravila delovna odbora Ministrstva za notranje zadeve Zvezne republike Nemčije in delovna skupina za pravosodje in policijo, se glasita takole:

1. Definicija delovnega odbora ministrstva za notranje zadeve pravi, da *"pojem organizirani kriminal ne smemo razumeti samo kot mafiji¹ podobne, vzporedne organizacije, temveč organizacijo s skrbno izdelano delitvijo dela, zavestno in želeno delovanje večjega števila ljudi, načrtovano za daljše časovno obdobje, z namenom storiti kazniva dejanja ob uporabi moderne tehnologije zaradi doseganja čim hitrejšega in čim večjega dobička"* (Mohn v Dobovšek, 1997: 35).

Če razbijemo omenjeno definicijo, dobimo naslednje elemente organiziranega kriminala: delitev dela, zavestno skupno delovanje, želeno skupno delovanje, kontinuirano načrtovano delovanje, kazniva dejanja, ki jih stori večje število ljudi, uporaba moderne tehnologije, hiter in velik dobiček.

2. Definicija delovne skupine za pravosodje in policijo se glasi:

"Organizirani kriminal je načrtno, z namenom ustvariti dobiček ali moč, vzpodbujeno izvrševanje kaznivih dejanj, ki imajo v celoti ali posamično velik pomen, če več kot dva sodelavca skupno delujeta nedefiniran čas ob izdelani delitvi dela:

- ◆ *z uporabo obrtnih ali podobnih poslovnih struktur,*
- ◆ *z uporabo nasilja ali drugih za zastraševanje primernih sredstev,*
- ◆ *s pomočjo vpliva na politiko, medije, javno upravo, sodstvo ali gospodarstvo"* (Mohn v glej Dobovšek, 1997: 36).

Indikatorji organizirane kriminalitete so po tej definiciji naslednji: težnja za dobičkom, težnja po pridobitvi moči, vnaprejšnja načrtovanost kaznivih dejanj, pomembnost kaznivih dejanj, več kot dva sodelavca, daljše obdobje načrtovanega sodelovanja, delitev dela, uporaba poslovnih ali podobnih poslovnih struktur, uporaba nasilja ali drugih tehnik zastraševanja,

¹ Sama beseda je arabskega izvora in pomeni zatočišče za begunce. Mafija je nastala v Italiji, od koder se je razširila drugod po svetu. Osrednja oseba v mafiji je capo, ki skupaj s svojimi moškimi prijatelji z določenimi sposobnostmi in ugledom tvorijo skupino imenovano cosca. Vsaka vas ima eno ali več cosc, ki skupaj tvorijo mafijo. Mafijske družine so med seboj povezane in se obnašajo po ustaljenih normah. Medsebojno so neodvisne, med njimi pa obstajajo tudi dogovori o delitvi poslov in skupnem delovanju. Delovanje mafije temelji na poslovni logiki dobička. Njene temeljne dejavnosti so: preprodaja drog in orožja, kraja avtomobilov, igre na srečo, vse skupaj pa je povezano s pranjem denarja (Hess v Dobovšek, 1997: 65, 66, 67).

vpliv na politiko, na sredstva javnega obveščanja, na javno upravo, na pravosodje in gospodarstvo.

Kriminolog Donald R. Cressey definira organizirani kriminal "kot vsako kaznivo dejanje, ki ga stori oseba, ki sodeluje v ustaljeni hierarhiji organizacije, ki vključuje vsaj po eno osebo, ki se ukvarja s podkupovanjem, ki je podkupljena in ki uporablja silo" (Abadinsky, 1994: 4).

Gehm in Link menita, da je organizirani kriminal -" pod določenimi okoliščinami v okviru poslovnosti, nasilja in vplivov na politiko, državno upravo, pravosodje, medije itd. - vsako načrtno kaznivo delovanje, ki ima namen ustvariti dobiček in pridobivati moč. Pri tem sodelujeta dve ali več oseb na podlagi delitve dela v daljšem ali nedoločenem obdobju in z rabo sredstev, primernih v ta namen" (Gehm, V./Link, M. v Pečar, 1995a: 320).

Po mnenju Flormanna je organizirani kriminal "razmeroma masovno in stabilno delovanje med seboj povezanih storilcev, ki s kaznivimi dejanji v pomenu poslovnosti ustvarjajo nek sistem, ki se varuje pred družbenim nadzorstvom, ne nazadnje tudi s korupcijo²" (Flormann, W. v ibidem).

Palmieri meni, da je organizirani kriminal podoben "mafjskemu tipu delovanja, ki se dogaja v posebnih organizacijah za izkoriščanje nekih fondov, za promet z drogami, tihotapstvo in ponarejanje" (Palmieri, L. v ibidem).

Leta 1994 so v Neaplju na svetovni ministrski konferenci o organiziranem kriminalu (*World ministerial Conference on Organized Crime, Naples, 21-23. November 1994*) podali naslednje značilnosti organiziranega kriminala:

- skupinska vnaprej načrtovana dejavnost;
- hierarhična ureditev in kontrola, ki jo opravlja vodja;
- nasilje, zastraševanje in podkupovanje za ustvarjanje dobička ali kontrolo trga;
- uporaba tehnik pranja denarja³ in vključevanje v zakonito gospodarjenje;
- ekspanzija v nove dejavnosti in izven nacionalnih meja;
- sodelovanje s podobnimi skupinami (Adamoli, 1998: 7).

² Ko govorimo o korupciji imamo v mislih obnašanje oseb, ki v okviru svoje dejavnosti prekršijo svoje dolžnosti in pridobijo protipravno korist. Pri tem imamo v mislih koruptivnost oseb, ne glede na to, kje so zaposleni, v javnem ali privatnem sektorju, v državnih institucijah ali gospodarstvu (Dobovšek, 1997: 57).

Interpolova definicija organiziranega kriminala, ki jo je oblikovala Delovna skupina o organiziranem kriminalu, ustanovljena po zasedanju Generalne skupščine Interpola leta 1997, je preprosta in pragmatična: organiziran kriminal definira *"kot vsako združenje ali skupino ljudi, ki sodelujejo v dalj časa trajajoči ilegalni aktivnosti, z namenom pridobiti si dobiček, ne glede na nacionalne meje"* (McClure, 2000: 5).

Po mnenju Podbevška (1993: 7-8) je organizirani kriminal *"organizirano kriminalno podjetništvo, ki si prizadeva kontinuirano nadaljevati s svojo nepošteno dejavnostjo in maksimirati nezakonite dohodke od svojih naložb."*⁴ Pri svojem delovanju izkorišča običajne metode in tehnike poslovnega sveta, ki jih uporablja za pridobivanje brezmejnih dobičkov. Zato pogosto najema najboljše finančnike, računovodje pravnike, komercialiste in druge strokovnjake. Za zaščito in nadaljevanje svoje dejavnosti uporablja korupcijo, nasilje in izsiljevanje. Zanj je značilna organizacijska struktura, ki ima vedno jasno in strogo hierarhijo. Pri svojem delovanju skuša reducirati svoje tveganje na minimum, in sicer tako, da svojo dejavnost spremeni v legitimno, kjer igra pomembno vlogo pranje denarja⁵.

Kriminologija danes dojema organizirani kriminal kot *"poslovno podjetniško delovanje, katerega osrednji namen je ustvarjanje gospodarske koristi z nezakonitimi dejavnostmi"* (Pečar, 1993: 376).

H. Abadinsky (1985) je oblikoval definicijo organiziranega kriminala, po kateri je organizirani kriminal *"projekt, ki ni ideološki in povezuje določeno število ljudi bližnjih socialnih struktur, organiziranih na hierarhični osnovi, da bi z legalnimi in ilegalnimi aktivnostmi ustvarili dobiček in moč"* (Carter, 1997:137). Položaj v hierarhični strukturi in funkcijski specializaciji temelji na sorodstvu, prijateljstvu ali na sposobnosti. Trenuten položaj posameznika je odvisen od volje nadrejenega. V določeni aktivnosti ali na določenem področju sta predpostavljena trajnost in boj za prevlado. Za dosego ciljev in discipline sta uporabljena sila in podkupovanje. Članstvo je restriktivno, z občasno uporabo zunanjih sodelavcev.

³ Poznamo mnogo tehnik pranja denarja (uporaba finančnih ustanov, igralnic, domače pranje, tajna nabava sredstev in delnic, pranje v tujini, itd.), pri čemer je primernost tehnik pranja denarja odvisna od ciljev kriminalcev in od okoliščin, ki so povezane s kriminalom (več o tem Podbevšek, 1993: 14-16).

⁴ Gre za organizirani gospodarski kriminal.

⁵ S pojmom pranje denarja pojmuje vsako tehniko pretvarjanja nepošteno in nezakonito pridobljenega bogastva v pošten in zakonit prihodek. Njegov primarni cilj je prikrivanje nezakonito pridobljenega dohodka in izmikavanje odkrivanju kriminalnih finančnih malverzacij ter s tem izogibanje plačanja davčin. Ko pa je denar opran, postane del legalnega plačilnega prometa (Home Affairs Committee v Dobovšek, 1997: 54).

Iz zgoraj navedenih definicij organiziranega kriminala je lepo razvidna njegova različnost, pestrost, posebnost, pomembnost in nenazadnje tudi nevarnost. Ne glede na to, kako so si v ta namen razdeljena njegova vplivna območja, kakšna je njegova organiziranost, delitev dela in kako v tem odseva etnična porazdelitev udeležencev, se vedno ukvarja z dejavnostmi, ki mu prinašajo dobiček. Glavna motivacija za obstoj organizirane kriminalitete je dobiček in z njim povezana moč - to je osnovni temelj, ki je skupen vsem definicijam organiziranega kriminala. Iskanje dobička je namreč stalna zahteva organiziranega kriminala, ki si podreja vse, s čimer razpolaga: organizacijo, denar in moč, vplivnost in zveze, znanje in nasilnost (Pečar 1995a: 321, 324).

2.5.1.1. Mednarodni organizirani kriminal

Organizirani kriminal danes ne pozna več meja: prisoten ni le na določenem območju, npr. v eni državi, ampak sega čez državne meje, širi se na vse strani. Danes govorimo o mednarodnih razsežnostih organiziranega kriminala, zato v svetu pomeni večjo nevarnost in zaradi tega vzbuja tudi večjo pozornost. Za lažje razumevanje je na tem mestu nujno potrebna **definicija mednarodnega organiziranega kriminala**, ki mu pravimo tudi *transnacionalni* ali *nadnacionalni organizirani kriminal*. Transnacionalni karakter organiziranega kriminala pomeni, da so sedaj skupine organiziranega kriminala del globalne politične agende.⁶ Ko razvijejo domače baze, vzpostavijo njihovi člani vezi s sodržavljanji, ki živijo v tujini. Zanj so značilni: a) mednarodna organiziranost; b) pridobivanje dobička; c) teroristične dejavnosti nadnacionalne narave; d) gospodarska kazniva dejanja, ki vsebujejo dejavnosti in transakcije v več kot eni državi; e) transnacionalno prepovedano trgovanje z umetniško, kulturno in religiozno dediščino in f) dejavnosti, ki onesnaževalno ali drugače vplivajo na ekološko ravnovesje v čistih okoljih v več kot eni državi (Carter v Pečar, 1995a: 321).

⁶ Globalno kriminaliteto lahko uvrstimo v dve kategoriji: transnacionalno in mednarodno. O transnacionalnem organiziranem kriminalu govorimo, ko kriminalci, ki imajo bazo v eni državi prestopijo meje države in zagrešijo kaznivo dejanje, nato pa se vrnejo domov (k temu je danes v veliki meri pripomogla tudi odprava notranjih meja EU). Sem med drugim spada kraja avtomobilov in potrošnega blaga. O mednarodnem organiziranem kriminalu pa govorimo takrat, ko kriminalna organizacija prenese svoje delovanje v dve ali več držav. Sem spadajo trgovina z drogo, pranje denarja, ponarejanje in črni trgi (Carter, 1997: 139).

Ad hoc skupina za proučevanje organiziranega kriminala pri EU je v svojem poročilu (*Report on the Situation of Organized Crime in EU 1993*) (Politi v Prezelj, 2000: 85) takole opredelila mednarodni organizirani kriminal: (1) gre za sodelovanje med več kot dvema človekoma, (2) med katerima obstaja delitev dela, ki se odraža (3) skozi daljše časovno obdobje (4) pod določenim sistemom nadzorstva; (5) subjekti so osumljeni resnih kaznivih dejanj, (6) deluje na mednarodni ravni, pri svojem delovanju (7) uporablja nasilje in druga sredstva zastraševanja, (8) uporablja komercialne in psevdokomercialne strukture, (9) pere denar, (10) izvaja vpliv na politiko, medije, administracijo in na gospodarskem področju ter (11) teži k profitu in moči. Po ugotovitvi avtorjev mora določena skupina vsebovati vsaj šest naštetih značilnosti, da bi jo šteli k organiziranemu kriminalu, med katerimi so značilnosti (1), (5) in (11) nujne.

Konvencija Združenih narodov proti transnacionalnemu organiziranemu kriminalu⁷ definira organizirano kriminalno skupino "kot strukturizirano skupino treh ali več oseb, ki obstaja daljše časovno obdobje in deluje z ciljem storitve enega ali več težjih zločinov ali kaznivih dejanj, v skladu s to Konvencijo,⁸ z namenom, posredno ali neposredno, obdržati finančno ali drugo materialno korist" (United Nations Convention against Transnational Organized Crime, 2000).

2.5.2. MEDNARODNA SKUPNOST

Institucionalistično razumevanje opredeljuje mednarodno skupnost⁹ "kot vsoto njenih subjektov in povezav med njimi" (Benko, 1997: 23). To razumevanje je utemeljeno v Grotiusu, njegovih predhodnikih de Vitorii in Suarezu in nasledniku Puffendorfu. Na temelju solidarnosti države za boljše organiziranje in vodenje odnosov uporabljajo mednarodno pravo ter njegova pravila. Na tem mestu naj podam nekaj definicij mednarodne skupnosti z institucionalističnega vidika razumevanja. Tako prof. Andrassy opredeljuje mednarodno skupnost "kot tisto, v kateri se je razvil določen sistem pravil mednarodnega prava" (Benko, 1997: 24).

⁷ Sprejela jo je Generalna skupščina na svojem milenijskem srečanju novembra 2000, od 12. do 15. decembra je bila odprta za podpis na konferenci v Palermu. Konvencija predstavlja prvi pravno zavezujoči instrument OZN na področju kriminala.

⁸ Kriminalna dejanja so: sodelovanje v organizirani kriminalni skupini, pranje denarja, korupcija, oviranje pravice.

⁹ Govorimo o sodobni mednarodni skupnosti, utemeljeni na suverenosti in enakosti držav.

Po besedah prof. Iblerja tvori mednarodna skupnost *"neobhoden ambient, v katerem velja mednarodno pravo in v katerem je mednarodno pravo aplicirano"* (ibidem).

Po mnenju prof. Abramove je treba mednarodno skupnost obravnavati z več vidikov, in sicer: a) *"kot prostor, znotraj katerega delujejo pravila mednarodnega prava, to je v smislu teritorialne opredelitve mednarodnega prava, b) kot skupnost, ki je povezana s procesi, ki tvorijo materialne temelje družbe in omogočajo obstoj in razvoj držav kot samostojnih enot in c) ki je formalno organizirana s svojimi lastnimi organi, ki so sposobni urejevati odnose med njimi"* (ibidem).

Zgoraj podane razlage mednarodne skupnosti temeljijo na pravilih mednarodnega prava, ki tako urejajo odnose med njegovimi subjekti in določajo norme njihovega obnašanja. Na ta način se vzdržuje določeno ravnotežje med dejavniki enotnosti in različnosti v mednarodni skupnosti. Vendar pa je tako razumevanje mednarodne skupnosti na nek način omejeno, ker postavlja v ospredje države (klasično pojmovanje mednarodnega prava kot izvirne subjekte opredeljuje predvsem države), hkrati pa zanemara druge subjekte, ki niso države (Benko, 1997: 24; Bučar, 1993: 19).

Po sociološkem pojmovanju je mednarodna skupnost *"posebna oblika družbene organizacije, ki ima svoj poseben obstoj in svojo posebno dinamiko"* (Benko, 1997: 22, 23, 25). Posledica tega je, da je ta mednarodna skupnost nadrejena državam in drugim subjektom (mednarodne vladne in nevladne organizacije, narodi, družbene skupine, mednarodne skupine pritiska, narodnoosvobodilna gibanja, itd.), ki v njej obstajajo in delujejo.

Za mednarodno skupnost je po eni strani značilen pluralizem oz. množstvo subjektov in odsotnost neke najvišje avtoritete, ki bi se ji podrejali, po drugi strani pa tudi rastoča medsebojna odvisnost (Benko, 1997: 24).

2.5.3. REGIONALNA VARNOST

Regija je beseda latinskega izvora - *regio* - in pomeni predel, področje. Gre za prostorsko omejeno okolje (Bučar, 1993: 40).

Regionalizem kot pojem v mednarodnih odnosih se je uveljavil po drugi svetovni vojni. Označeval je tesnejše povezovanje med določenimi državami - v nasprotju z večkratnim povezovanjem vseh držav mednarodne skupnosti. V klasičnem pojmovanju mednarodnih

odnosov - država kot temeljni subjekt mednarodne skupnosti - je regionalizem pojmovan "*kot povezovanje držav v ožjih skupinah*", za razliko od povezovanja na univerzalnem nivoju (Bučar, 1993: 36, 41). Države so spoznale, da je regionalno - splošno politično in drugo - sporazumevanje nuja v sodobnem svetu, saj prinaša določene koristi in rezultate tako sodelujočim državam kot tudi ostali mednarodni skupnosti. V svetu obstaja vrsta problemov, ki niso rešljivi na nacionalnem, tj. državnem nivoju, temveč segajo preko državnih meja, in jih je na regionalnem nivoju zaradi številnih razlogov lažje reševati kot na univerzalni ravni. Tako je mednarodnega regionalizma vsako leto več, tako po obsegu kot po vsebini. Govor je o novi fazi v mednarodnih odnosih, ki temelji na potrebi po tesnejšem regionalnem sodelovanju. Ta se kaže v obilici raznovrstnega sodelovanja - glede na sektor sodelovanja, politično, gospodarsko, vojaško in drugo sodelovanje, pri čemer velja omeniti, da čistih tipov sodelovanja ni (Bučar, 1993: 24, 25, 36, 37).

Regije se oblikujejo na osnovi pogojev ali faktorjev, ki so stalni ali pa variirajo na določenem območju. K prvi skupini spadajo geografsko okolje, glavne etnične ali kulturne skupine, k drugi pa stopnja ekonomske razvitosti, narava političnega sistema, stopnja soodvisnosti. Tako so kriteriji, ki definirajo regijo, naslednji: a) zavest članic o tem, da predstavljajo regijo in zavest drugih, da le-ta obstaja; b) geografska bližina članic; c) neka stopnja avtonomije ter posebnosti, ki so drugačne od globalnega sistema; d) redne in intenzivne interakcije med članicami, kar vodi do medsebojne soodvisnosti ter e) visoka stopnja političnega, ekonomskega in kulturnega razumevanja (Morgan, 1997: 24-26).

Regija je običajno bolj ogrožena, če so države na nižji družbenoekonomski stopnji razvoja (npr. države v tranziciji)¹⁰, drugače pa je, če je dosežena v regiji večja stopnja organske integracije. To je dejanska medsebojna soodvisnost, ki jo spremlja ustrezna institucionalizacija integracijskih procesov v regiji in mreža ukrepov ter instrumentov za večanje zaupanja (Nobilo, 1998: 74).

Medsebojna soodvisnost držav se v svetu rastočih interakcij najprej ustvarja na regionalnem nivoju, iz regionalnega sosedstva pa najpogosteje prihajajo grožnje varnosti. Zato je regionalna varnost eden od primarnih ciljev vseh držav mednarodne skupnosti. Regionalna varnost je določena s stanjem skupnih ideoloških, političnih, vojnih, ekonomskih, kulturnih, verskih in drugih odnosov v regiji, kot tudi z mrežo bilateralnih in multilateralnih odnosov z zunajregionalnimi državami in mednarodnimi organizacijami. Podvržena je

¹⁰ Sem prištevamo države JV Evrope.

subjektivni percepciji in interakciji notranjih ter zunanjih faktorjev. Izraža odnose zaupanja/nezaupanja, sodelovanja/spopada v celi regiji in bistveno vpliva na percepcijo nacionalne varnosti¹¹ vsake države ter na ukrepe, ki se sprejemajo za njeno zaščito (Nobilo, 1988: 74).

Buzan opisuje regionalno varnost oziroma regionalni varnostni sistem *"kot skupino držav s pomembno in posebno mrežo varnostnih odnosov, ki zagotavljajo članicam visoko stopnjo soodvisnosti na varnostnem področju; skupino držav, katerih primarne varnostne zadeve se zadosti pokrivajo, tako da njihove nacionalne varnosti ne morejo realno biti obravnavane ena mino druge"* (Morgan, 1997: 25) Osrednji element regionalne varnosti tako predstavljajo odnosi med članicami na varnostnem področju in elementi soodvisnosti, ki zadevajo varnost. To se dogaja znotraj geografsko označenega območja, pri čemer so meje le-tega lahko zabrisane. Varnost znotraj regionalnega sistema je fizična varnost, ki je lahko ogrožena ali okrepljena na različnih ravneh zunaj vsake države ali znotraj nje. Regionalni konflikt je definiran *"kot konflikt, ki se dogaja znotraj regionalnega varnostnega sistema, ki ima s stališča članic velik pomen za njihovo varnost in z njo povezanimi odnosi, ter predstavlja pomembno stvarnost"* (Morgan, 1997: 31).

Regionalni varnostni sistem po Laku (1997: 48, 49) nastane, *"ko mejna, toda lokalna stvarnost, ki nastane na določenem geografskem območju, postane dejanska ali potencialna nevarnost fizični varnosti posameznikov ali vlad v drugih državah. Le-ta oblikuje skupino med seboj povezanih držav, ki predstavljajo regionalni varnostni sistem."*

2.5.4. JUGOVZHODNA EVROPA - JV Evropa

Politično nevtralni pojem *jugovzhodna Evropa* je prišel v uporabo v sodobni diplomaciji kot nepopoln nadomestek in evfemizem za pojem Balkan. Določitev, katere države pripadajo jugovzhodni Evropi in katere k problematičnemu balkanskemu jedru, je težavna politična naloga, še posebej kar zadeva njen Zahodni in Severni obod (Bebler, 2000: 21).

¹¹ Sodobno nacionalno varnost je mogoče opredeliti kot stanje varnosti, v katerem je zagotovljen uravnoteženi fizični, materialni, duhovni in psihični obstoj nacionalne države v odnosu do drugih držav oz. mednarodnega sistema kot celote (Grizold, 1999: 126).

Jugovzhodna Evropa je izraz z dolgo tradicijo. Gre za tradicionalno nemško ime za skupino držav, ki se nahajajo med jugovzhodom Nemčije in Rusijo (Vukadinović, 2002: 13).¹² Magoscijev Zgodovinski atlas Vzhodne in Srednje Evrope¹³ opredeljuje balkansko območje kot prostor, ki se na jugu začne od črte Sava - Donava ter se razprostira na jugu do Sredozemskega in Egejskega morja. V tem smislu Balkan zajema Hrvaško (južno od črte Kolpa - Sava), BiH, ZRJ, Makedonijo, Bolgarijo, Albanijo, Grčijo in evropski del Turčije. Evropska unija opredeljuje v svojem regionalnem pristopu Balkan oziroma zahodni Balkan kot območje, v katero spadajo: Albanija, Hrvaška, BiH, ZRJ in Makedonija (Vukadinović, 2002: 13, 15).

Večina avtorjev s pojmom *jugovzhodna Evropa* poudarja prehodni (tranzicijski) značaj držav, ki se nahajajo na tem območju, in se osredotočajo predvsem na balkansko jedro ter njegovo bližnjo sosesčino. V tem smislu Ecohescu v to območje vključuje naslednje države: Albanijo, Bolgarijo, Romunijo in štiri države na ozemlju nekdanje Jugoslavije (BiH,¹⁴ Hrvaško, Nekdanjo jugoslovansko republiko Makedonijo¹⁵ in ZRJ¹⁶) (Ecohescu v Grizold, 1999: 24). Inštitut za varnostne študije Zahodnoevropske unije v Parizu pa uporablja ta izraz za Bolgarijo, Romunijo, Albanijo in države nekdanje Jugoslavije: BiH, Hrvaško, Makedonijo, Srbijo in Črno goro (Vukadinović, 2002: 15). Tudi Geografija Evrope (1994: 151) uporablja pojem jugovzhodna Evropa za zgoraj omenjene države, za države, ki zasedajo jugovzhodni del evropskega kontinenta. CIA World Factbook (2002) pa k zgoraj naštetim državam prišteva še Slovenijo. Po drugi strani pa nekateri avtorji opredeljujejo jugovzhodno Evropo še bolj široko; med njimi tudi Lenzi, ki v to območje vključuje naslednje države: Albanijo, Bolgarijo, Grčijo, Romunijo, Turčijo ter pet novih držav na ozemlju nekdanje Jugoslavije (BiH, Hrvaško, Nekdanjo jugoslovansko republiko Makedonijo, Slovenijo in ZRJ) (Lenzi v Grizold, 1999: 24). Po Wettigu (povzeto po Vukadinović, 2002: 15) pa vse države, ki ležijo

¹² Sem spada skupina držav z ozemljem večjim od Balkana, ki obsega: Albanijo, Bolgarijo, Ciper, Grčijo, Madžarsko, Romunijo, Turčijo in nekdanjo Jugoslavijo. Izraz jugovzhodna Evropa že vse od leta 1931 v časopisu, ki podrobno spremlja omenjene države, uporablja Inštitut za Jugovzhodno Evropo v Münchnu (Vukadinović, 2002: 13).

¹³ Po Magosciju mejne črte opredelitvenih območjih sledijo rekam (Vukadinović, 2002: 13).

¹⁴ Republiko Bosno in Hercegovino po sporazumu iz Daytonu (podpisan v Parizu 14. decembra 1995) tvorita dve federalni enoti: Federacija Bosne in Hercegovine (Bošnjaki in Hrvati) in Republika Srbska (Balkan med vojno in novimi priložnostmi, 2001: 75).

¹⁵ Republika Makedonija je ustavno ime. V svetu pa se zaradi spora glede imena med Skopjem in Atenami, ki pa še ni rešen, uporablja opisno ime: Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija (Balkan med vojno in novimi priložnostmi, 2001: 83).

¹⁶ ZRJ sestavljata dve federalni enoti: Srbija in Črna gora (Balkan med vojno in novimi priložnostmi, 2001: 87).

južno od Srednje Evrope, spadajo v Jugovzhodno Evropo. Te so: Albanija, Bolgarija, Romunija, Grčija, Makedonija, BiH, ZRJ in Turčija.¹⁷

Ozemlje JV Evrope se tako lahko opredeli po (Vukadinović, 2002: 16): a) svoji neposredni ali posredni nestabilnosti; b) dejstvu, da večina držav spada v skupino držav na prehodu; c) krhkih demokratičnih temeljih in pomanjkanju dolgotrajnejših ter večjih demokratičnih tradicij; d) pomanjkanju soglasja in želje po vzpostavitvi sodelovanja v JV Evropi; e) tradicionalni usmerjenosti in povezanosti z večjimi državami ter f) prizadevanjih večine držav za vključitev v EU in NATO, kar jim predstavlja izhod iz balkanskega ali jugovzhodnoevropskega zaostajanja. Tako pojem jugovzhodna Evropa vsebuje različne razsežnosti: poleg geografskih še zgodovinske, družbenopolitične, vojaške, kulturne, itd.

Varnostni problemi jugovzhodne Evrope so neposredno povezani z balkanskim območjem. V svoji diplomski nalogi se bom osredotočila predvsem na to območje. Tako bo JV Evropa kot regija v diplomski nalogi zajela naslednje države: Albanijo, BiH, Bolgarijo, Hrvaško, Makedonijo, Romunijo in ZRJ. Nekaj pozornosti bom namenila Sloveniji, državi, ki se nahaja v bližini balkanskega območja, s katerim jo vežejo vezi preteklosti, pa tudi sedanjosti, a se sama uvršča med srednjeevropske države.

¹⁷ Ni pa jasno zakaj Hrvaško oddaljuje od skupine držav Jugovzhodne Evrope (Vukadinović, 2002: 15).

3. ORGANIZIRANI KRIMINAL V JV EVROPI

3.1. DEJAVNIKI VPLIVA NA RAZVOJ IN GIBANJE KRIMINALITETE

Osnovne sile vpliva na razvoj in vedno bolj na mednarodni značaj organiziranega kriminala so tehnološki izbruh in nenaden ekonomski napredek po drugi svetovni vojni, kot tudi sedanja geopolitična situacija, ki se s propadom socializma hitro razvija. Na razvoj transnacionalnega organiziranega kriminala so najbolj vplivali tehnološki dosežki, kot so: porast komercialnih poletov, telekomunikacije (telefoni, faksi, računalniške mreže), uporaba računalnikov v podjetništvu, razvoj elektronskih sistemov v bankah in finančnih sektorjih. Vse to je v veliki meri prispevalo k vedno večji svetovni mobilnosti populacije. Tudi razvoj mednarodne trgovine in globalizacija finančnih trgov sta v veliki meri vplivala na transnacionalni organizirani kriminal, saj organizirane kriminalne skupine sledijo trendom mednarodne trgovine. Gledano mednarodno, vse večja ekonomska soodvisnost sveta zahteva tako zakonito kot tudi nezakonito trgovanje. Svetovni trgi so razvili tako zakonite dobrine kot tudi nezakonite. Mednarodna trgovina, zakonita in nezakonita, ustvarja svetovna podjetja za produkcijo, marketing in distribucijo, ki se razširjajo po svetu in izkoriščajo nove ekonomske okoliščine. Sem lahko prištejemo tudi odprtje meja znotraj Evropske unije in prost pretok ljudi ter blaga med državami članicami EU, kar v dobri meri izkoriščajo tudi skupine organiziranega kriminala (Shelley, 1995: 465-466). Te skupine izkoriščajo nastale spremembe za svoje kriminalne dejavnosti na mednarodni ravni z namenom pridobiti si prednost na podlagi različnih pravnih sistemov držav in pridobiti dostop na nove trge (Adamoli, 1998: 13).

Zgodovinsko gledano je JV Evropa najmanj razviti del Evrope. Balkanska regija je bila vedno zaznamovana z ekonomsko zaostalostjo in nerazvitostjo, neenako distribucijo ekonomske moči in socialnega statusa skupin v regiji.¹⁸ Začetni pogoji izvajanja tranzicije so bili neugodnejši kot v drugih evropskih državah. Države regije imajo neizenačeno strukturo industrije, tradicionalno trpijo zaradi zaostanka v razvoju institucij, oddaljenost od zahodnoevropskih trgov je velika, cestna mreža pa slabo razvita, poleg tega so nekatere med njimi zelo zadolžene. Pomanjkljivi začetni pogoji ali slabe predispozicije v kombinaciji s konflikti (BiH, Kosovo) in nedoslednim uresničevanjem reform so ustvarili relativno slabe

¹⁸ Kar naj bi bil eden glavnih, a zelo zapostavljenih virov konfliktov (Bebler, 2000: 160).

možnosti za razvoj teh držav, poleg tega je države zajela tudi recesija¹⁹ (kot posledica tranzicije), ki se še vse do danes ni ustavila. Neprilagojenost novim gospodarskim sistemom se je kmalu začela izražati v naraščanju brezposelnosti, revščini, socialnem razslojevanju, slabšem življenju in stihijskem lastninjenju državnega premoženja. Vojne in etnični konflikti so že tako slabe razmere poslabšali z uničevanjem infrastrukture in obstoječih institucionalnih struktur, zaradi česar je v regiji poslabšana gospodarska aktivnost in poslovno ozračje (Balkan med vojno in novimi priložnostmi, 2001: 125, 146-147; Dobovšek, 1997: 110; SPOC Initiative, 2000). Kot posledica tega so se na območju JV Evrope pojavili novi selitveni valovi, zaradi česar se vse države regije ubadajo s težavami nenadzorovanih preseljevanj. V razmerah, ko vsem državam primanjkuje denarja, je konstruktiven nadzor meja otežen, kar olajšuje nastanek novih emigracijskih poti. Poleg tega migracije s seboj prinašajo vrsto socialnih in gospodarskih problemov (Vukadinović, 2002: 138).

Osnovna skupna značilnost državam JV Evrope je slab javni sektor (sem je všteta tudi odsotnost kredibilne in konsistentne pravne regulative in infrastrukture, ki je nujno potrebna za razvoj privatnega sektorja). Najbolj produktivna podjetja v ZRJ so v državni lasti, v drugih državah poteka privatizacija velikih podjetij zelo počasi, razen v Albaniji, kjer so največja podjetja zaprta. Finančni sektor, čigar funkcioniranje je ključno za tržna gospodarstva, ker omogoča plačila, varčevanje in investicije, ostaja komparativno nerazvit. Bančni sistem je v večini držav neustrezen in nekompetenten. V BiH se je privatizacija šele začela, pravna varnost je neobstoječi pojem, tržno gospodarstvo pa nejasen in oddaljen cilj. Entiteti sta fevdalizirani, zato si vsakdo želi kar največ potegniti iz svojega fevda.

Poseben problem v teh državah predstavlja tudi porast gospodarskega kriminala, v povezavi z njim tudi pranje denarja, saj te države nimajo tradicije tržnega gospodarstva in ni izdelane zakonodaje, ki bi obravnavala tržno gospodarstvo. Tako imajo skupine organiziranega kriminala velike priložnosti, da investirajo svoje nezakonite dobičke. Gre za neizgrajene institucije, ki bi morale urediti stanje na gospodarskem področju. V tem smislu predstavlja velik problem tudi privatizacija in razvoj podjetništva, ki sledi načelu obogateti na vsak način, za vsako ceno.

V državah JV Evrope se kaže tudi pomanjkanje izkušenj na področju tožilstva in sodstva, pomanjkanje ustreznih človeških in drugih virov, pojavljajo se težave pri odkrivanju in zasledovanju zločinov ter problem omejene koordinacije znotraj sistema kazenskega

¹⁹ Države JV Evrope (brez BiH in ZRJ) so v letu 1998 dosegle le 75% raven gospodarske aktivnosti, ki so jo imele pred začetkom tranzicije (Balkan med vojno in novimi priložnostmi, 2001: 147).

pravosodja in med samimi državami (Balkan med vojno in novimi priložnostmi, 2001: 199-200, 273; Gregory v Dobovšek, 1997: 118; SPOC Initiative, 2000).

Tudi odprtje meja v zahodno Evropo je vplivalo na razvoj vseh kriminalnih dejavnosti, saj so se lokalne kriminalne organizacije reorganizirale, z namenom raziskati nastalo novo situacijo in postati bolj konkurenčne na mednarodni ravni (Adamoli, 1998: 54).

Sama geografska lega jugovzhodne Evrope in vojne, ki so se zgodile na ozemlju nekdanje Jugoslavije, so povzročile, da celo območje v bližnjem in širšem okolju veliko zasluži s trgovino z orožjem. Embargo na trgovino z orožjem se je pokazal kot neučinkovito sredstvo, saj je le povečal ceno orožja, ki se je prodajalo naprej vsem stranem, vpletenim v vojno. Ne glede na konec vojne se bodo posledice tega še nekaj časa čutile. Tako predstavlja presežek vojaštva in oborožitve pri vseh udeležencih vojne na območju ZRJ velik problem. Posledica tega je povečan promet orožja in eksploziva ter povečana ponudba z mamili na tem območju, saj so se vzporedno s trgovino z orožjem odprle tudi poti za trgovino s prepovedanimi drogami. Na ta način se je financiranje nabave orožja relativno lahko rešilo s trgovino in tranzitom prepovedanih drog. To je jugovzhodno Evropo spremenilo v območje, kjer ne potekajo le poti za prevoznike prepovedanih drog, temveč so tam tudi proizvajalci in vse več odvisnikov (Vukadinović, 2002: 139).

Tako so zgoraj navedeni dejavniki vplivali na razvoj in gibanje kriminalitete v JV Evropi. Pojavljati so se začele organizirane in druge hujše oblike kriminalitete, ki imajo pogosto mednarodni predznak. Organizirane kriminalne skupine so tako v državah JV Evrope izrabile priložnosti, ki so povezane z njihovo politično, socialno in ekonomsko transformacijo.

3.2 NEVARNOST ORGANIZIRANEGA KRIMINALA

Organizirani (transnacionalni) kriminal spodkopava politično strukturo, svetovno ekonomijo in socialni red v državah, kjer ima svojo bazo in kjer deluje. Škodi predvsem vzpostavljačim se demokracijam in družbam v tranziciji, ker spodkopava pravni red in legitimnost vlad skozi korupcijo posameznikov in sodnega procesa, pri čemer izkorišča dane razmere, saj formalno nadzorstvo ne funkcioniira tako kot v razvitih demokracijah. Pri tem organizirane kriminalne skupine pogosto izrinejo predstavnike in postavijo svoje ključne predstavnike na tista mesta, kjer prevzamejo odgovornost za oblikovanje novega pravnega družbenega okvira. Njihova prisotnost potem spodkopava politično stabilnost, saj so njihovi cilji pospeševanje lastnih kriminalnih interesov (nezakoniti dobiček), ne pa interesi širše

populacije. Posledica tega je nestabilnost v teh državah, ki tako privablja več kriminala in lahko na ta način onemogoči institucionalizacijo demokratičnih institucij, pravno državo ter legitimne trge. Vodilne elite so vpletene v organizirani kriminal, ki je postopoma prevzel resnično moč nad političnimi centri. Ta pojav je mogoče zaslediti v večini držav JV Evrope, in sicer v Albaniji, Bolgariji, Makedoniji in ZRJ (Bebler, 2000: 156). S tem se strinja tudi Vukadinović (2002: 139, 140), ki meni, da mafija in njeno širjenje predstavlja enega največjih varnostnih tveganj v regiji in sočasno predstavlja tudi največjo grožnjo politični stabilnosti in gospodarskemu razvoju. Mafija je dosegla svojo multietično razsežnost in je z izogibanjem državnemu nadzoru in zaščitnim ukrepom držav postala eden izmed najmočnejših vzrokov kriminala in korupcije v tem delu Evrope.²⁰

Pranje denarja, korupcija ključnih posameznikov na ekonomskih in carinskih položajih, uporaba bank, menjava delnic, tvegane kapitalske možnosti in trgi blaga so dejavnosti, ki uničujejo finančno varnost svetovnih trgov in tako negativno vplivajo na svetovne trge, saj slabijo njihovo stabilnost. Organizirani kriminal prav tako spodkopava civilno družbo in človekove pravice in pri tem neposredno vpliva na kvaliteto življenja posameznikov. Pri tem uporablja zastraševanje, atentate nad določenimi osebami, državljanji in gibanji, ki ga izzivajo oziroma morebiti ogrožajo (Shelley, 1995: 467-471).

Velika nevarnost organiziranega kriminala se kaže v vzpostavljanju paralelnega sistema državnemu sistemu, s čimer sta ogroženi dve temeljni funkciji države: monopol prisile in sposobnost pobiranja davkov, kar vodi v ogrožanje obstoja samega sistema; organizirani kriminal namreč pomeni nevarnost za vsak politični sistem in gospodarstvo v državi. Razlika med legalnimi in ilegalnimi dejavnostmi je pogosto zamegljena na eni strani zaradi nalaganja in investiranja kriminalnih dobičkov v legalno ekonomijo in nastankom legalnih okvirjev,²¹ po drugi strani pa se legalno podjetništvo spreminja v kriminalne organizacije in tako povezave med politiko in organiziranim kriminalom postanejo močnejše (SPOC Initiative, 2000). Organizirani kriminal je tako povezan z legalnimi strukturami oblasti v posameznih državah, kar tudi kaže na njegovo veliko družbeno nevarnost in ogrožanje varnostnega sistema (Dobovšek 1997: 25, 85, 120).

²⁰ Mafija tako uničuje notranje razmere v posamezni družbi, zmanjšuje možnosti za tuja vlaganja in gospodarsko rast ter institucionalni razvoj demokratičnih oblik oblasti (Vukadinović, 2002: 140).

²¹ Organizirani kriminal z dobičkom financira povsem legalne posle. Na ta način širi svoj vpliv in moč ter postane konkurenten legalnemu gospodarstvu. V tem je največja nevarnost organiziranega kriminala (Dobovšek, 1997: 204).

3.3. SKUPINE ORGANIZIRANEGA KRIMINALA (ZDRUŽBE)

3.3.1. ZNAČILNOSTI SKUPIN ORGANIZIRANEGA KRIMINALA

Skupino organiziranega kriminala sestavljajo "trije ali več članov, za daljše časovno obdobje, njihov namen je izvedba težjih oblik kaznivih dejanj na podlagi skupne akcije z uporabo nasilja, zastraševanja, korupcije ali drugih sredstev z namenom neposredno ali posredno si pridobiti finančno ali drugo materialno korist oz. dobiček"²² (SPOC Initiative, 2000).

V njihovem razvoju zasledimo več stopenj. Najprej govorimo o pouličnih skupinah, ki delujejo na določenem ozemlju in opravljajo določene kriminalne dejavnosti. Tu je pomembna dominacija skupine na določenem območju, ki ga obvladuje z monopolom uporabe moči, z nasiljem in odstranjevanjem nasprotnikov. Njihove akcije niso dolgoročno načrtovane in so trenutne. Potem ko skupina obvlada ozemlje v celoti, se začne povezovati z lokalnimi politikami in gospodarstveniki, ki jih še lahko obvladujejo in disciplinirajo v okviru zakonov. Za drugo stopnjo razvoja je značilna korupcija oblasti in opravljanje nezakonitih poslov za tiste, ki takšne stvari potrebujejo. Veliko vlogo igra pri tem politika države, ki lahko z dostopnostjo dobrin na tržišču zmanjša ali poveča določeno kriminalno dejavnost. Tako politična korupcija in ilegalno tržišče združujeta kriminalne in korumpirane državne strukture do te mere, da organizirani kriminal obvladuje celotno mesto ali regijo. S tem postane organizirani kriminal po moči enakovreden državi in ga ni več mogoče disciplinirati. Tretja stopnja razvoja nastane, ko politični in ekonomski sektor postaneta odvisna od skupin organiziranega kriminala. Na tej stopnji postane pomembno spoznanje, da organizirani kriminal ni samo problem policije, temveč je postal problem politike (Dobovšek, 1997: 85-86).

Različne skupine organiziranega kriminala povezuje eden ali več od naslednjih štirih faktorjev. Prvi faktor je etičnost, pri čemer skupni jezik in kulturne norme poleg povezovanja ljudi vzpodbujajo tudi večjo stopnjo zaupanja. Drugi faktor je geografija. Mnogo skupin se povezuje na podlagi geografske lokacije. Nekatere skupine pa se združujejo na podlagi njihove zmožnosti obdržanja, razdelitve in trgovanja z blagom. Blago tako predstavlja tretji faktor. Zadnji faktor je socialnopolitična skupnost, kjer se skupine povezujejo na podlagi

²² Definicija podpisnic SPOC iniciative.

občutka skupnih vezi, na področju življenjskega stila in socialnih karakteristik (Carter, 1997: 40).

Na območju JV Evrope je moč zaslediti različne vrste skupin organiziranega kriminala: od hierarhičnih do horizontalnih, celičnih in ohlapnih mrež posameznikov. Zdi se, da ni skupnega vzorca, kar zadeva sam izvor in njihovo sestavo. Nekatere skupine so zasnovane na politični in ekonomski nomenklaturi in obveščevalnih službah, druge na etičnosti in sorodstvu, nekatere pa so nastale v tujini ali jih iz tujine vodijo. Nadalje so nekatere skupine organiziranega kriminala rezultat združitve organiziranega gangsterskega izsiljevanja in različnih drugih oblik izsiljevanja, druge so izkoristile ekonomske priložnosti (npr. privatizacija) ali politično nestabilnost (konflikti) v posameznih državah.

Skupna značilnost organiziranega kriminala v JV Evropi je njegova transnacionalna narava, medtem ko je struktura skupin organiziranega kriminala heterogena (SPOC Initiative, 2000).

3.3.2. TIPIČNE DEJAVNOSTI ORGANIZIRANEGA KRIMINALA

Organizirane kriminalne skupine v JV Evropi se v splošnem ukvarjajo z : a) različnimi oblikami izsiljevanja; b) tihotapljenjem potrošniških dobrin, predvsem cigaretami; c) trgovino z orožjem; d) ilegalnimi migracijami (organizacija); e) trgovino z ljudmi, predvsem s prostitucijo; f) trgovino z drogo; g) tihotapljenjem avtomobilov; h) s kriminalom intelektualne lastnine; i) z okoljevarstvenim kriminalom²³; j) ponarejanjem dokumentov in denarja; k) gospodarskim kriminalom, podkupninami in davčnimi utajami ter l) pranjem denarja .

Za razširitev nezakonitega delovanja in povečanje vpliva na javno upravo, sistem kazenskega pravosodja in politiko se organizirane kriminalne skupine poslužujejo nasilja, izsiljevanja ter korupcije (SPOC Initiative, 2000).

Menim, da je prav, da na tem mestu namenim kratko pozornost tudi pranju denarja in korupciji, saj predstavljata nekakšen steber organiziranega kriminala in mu tako omogočata in olajšujeta njegovo delovanje. Tako v nadaljevanju sledi kratek opis značilnosti teh dveh pojmov.

²³ Ta dejavnost organiziranega kriminala predstavlja v svetu velik problem, saj ogroža kakovost življenja v državah, ki nimajo urejene okoljevarstvene zakonodaje (npr. izvoz radioaktivnih ali strupenih odpadkov; Dobovšek, 1997: 124).

3.3.2.1. Pranje denarja

Sam izraz "money laundering" se je prvič pojavil v medijih v dvajsetih letih v Združenih državah Amerike in se je nanašal na računovodske metode, ki jih je uporabljal Al Caponejev računovodja, Meyer Lansky, ki je uporabljal avtopralnice za prikritje dobička iz kriminalnih aktivnosti (Hendrickx, 2000: 18).

Pranje denarja je v središču vseh kriminalnih aktivnosti, saj predstavlja skupni imenovalec vsem kriminalnim dejanjem, bodisi da je njegov cilj ustvariti dobiček, ali pa ga skriti (Hendrickx, 2000: 18). Tako je pranje denarja višek delovanja organiziranega kriminala, ki mora svoje dejavnosti očistiti kriminalnih sestavin in izkupiček vlagati v zakonite dejavnosti, ki mu v družbi nato omogočajo moč in prodor v oblast - gospodarsko ali politično, ali v obe hkrati. Na ta način je problematika organiziranega kriminala in pranja denarja neločljivo povezana. Opran denar se nemalokrat uporabi za podkupovanje državnih uslužbencev. Tu se kaže tesna povezanost s korupcijo, ki načenja stabilnost vsake družbe (Dobovšek, 1997: 56; Pečar, 1995a: 321).

Pri svojem delovanju uporablja organizirani kriminal tradicionalne posle in bančni sistem, da se širi in opere svoj denar. Da lahko denar, ki izvira iz kriminalnih aktivnosti, postane zopet aktiven in uspešen, je priporočljivo, če ne kar nujno, da se najprej očisti. Proces čiščenja denarja zahteva pranje denarja preko številnih bank in računov, s čimer se izbriše njegov izvor in onemogoči ugotovitev izvora skozi revizijski proces. Na splošno obstajajo tri zaporedne stopnje v procesu čiščenja denarja. Prva stopnja je "investiranje", kjer se poskuša prekiniti vsako zvezo med denarjem in izvornim kriminalnim dejanjem. Sledi druga stopnja, katere cilj je "ločitev" denarja skozi različne kanale. Zadnja stopnja pa je stopnja "integracije", v kateri postane opran denar znova uporaben. Proces čiščenja denarja popolnoma uspe, ko je nemogoče ugotoviti njegov izvor in ga kakorkoli povezati z kriminalno aktivnostjo (Hendrickx, 2000: 19, 20). Dve komponenti "umazanega denarja" se razlikujeta po izvoru in stopnji nezakonnosti. Denar, pridobljen iz težje kaznivih dejanj (preprodaja mamil, ponarejanje, vohunstvo, preprodaja orožja, izsiljevanje, ugrabitve, trgovina z odpadki, jedrskimi snovmi, sužnji in razne vrste tihotapstva), ima naziv "oprane denarja", ko potuje skozi finančne sisteme, denar, ki je posledica korupcije, davčnih utaj in tihotapljenja denarnih valut (črni denarni trgi), pa ima naziv "ilegalnega bežečega kapitala", ko zapusti državo. Uporaba tega denarja v državi, iz katere izhaja, je nezakonita, drugje pa zakonita. Bežeči kapital vsebuje tako zakonito kot tudi nezakonito komponento. Glavni motiv zanj je tiho bogatenje in izogibanje pritiskom iz okolice (Baker, 1999: 32-34).

Tako je pranje denarja duša organiziranega kriminala, ker preprečuje preiskovanje in kaznovanje tistih, ki so odgovorni za vodenje in financiranje kriminalnih organizacij, saj so tako ti ločeni od fizičnih kriminalnih dejanj in jih je težko odkriti ali celo obtožiti. Denarna sled je pogosto edina zveza med vodji kriminalnih organizacij in kriminalom samim. Sredstva s pranjem denarja postanejo skrita pred kreditorji, poslovnimi partnerji, konkurenco, javnostjo in organi pregona. Na ta način postane pranje denarja nujen pogoj za obstoj kriminalne dejavnosti v sodobnem svetu. S pranjem denarja lahko organizirani kriminal obdrži nedotaknjene nezakonite dohodke in uživa sadove svoje kriminalne dejavnosti (Podbevšek, 1993: 11-13).

Interes za pranje denarja ne obstaja samo med lastniki umazanih sredstev, ampak tudi na strani finančnih institucij in drugih udeležencev, ki sodelujejo v tem procesu, saj predstavlja zanje pomemben vir zaslužka in sicer po načelu nizko tveganje - veliki dobički (Frantar, 2000: 53).

3.3.2.2. Korupcija

Izraz korupcija izhaja iz latinske besede "rumpere" in pomeni nekaj pokvarjenega (Haynes, 2000: 123). V najbolj splošnem pomenu gre pri korupciji za menjalni odnos, v katerem posamezniki ali skupine z izmenjavo informacij, dobrin (materialnih, nematerialnih) pridobijo določeno korist ali prednost pred drugimi, do katere pa niso upravičeni (Tratnik Volasko, 1999: 14).

Vzroki za nastanek in širitev korupcije so naslednji: razvoj tehnologije, sprememba zahtev obnašanja na delovnem mestu, internacionalizacija poslovanja, razvoj (mednarodnega) organiziranega kriminala, relativna lahkota in varnost pri izvajanju korupcije, kulturna tradicija, naraščujoča birokracija (več o tem Haynes, 2000: 123-126).

Korupcija vsebuje vsaj tri pojme: podkupovanje, izsiljevanje in nepotizem. Podkupovanje je oblika korupcije, kjer je za spremembo sodbe ali za določen vpliv v postopku odločanja ponujena nagrada. Izsiljevanje vsebuje zahteve za darila ali usluge v javnih službah ali z uporabo sile nezakonit in neupravičen odvzem denarja ali vrednosti. Pri nepotizmu pa gre za poklanjanje služb sorodnikom, prijateljem, političnim družabnikom ne glede na njihove odlike. Korupcija pa lahko zavzame tudi mnoge druge oblike. Tako govorimo npr. o birokratski korupciji (podkupovanje uradnikov), politični korupciji (podkupovanje politikov),

korupciji "visoke" ravni (vpletenost predsednikov držav, ministrov in visokih uradnikov za privatne denarne dobičke), itd. (McFarlane, 2001: 8).

Najpomembnejša oblika korupcije je zlorabljanje javnih vlog in virov za zasebne koristi. Pri tem gre za porazdelitev dobrin, pravic, možnosti in privilegijev na način, ki je v nasprotju z dolžnostmi oz. pričakovanji (Pečar, 1995b: 138).

Še bolj nevarna in zahrbtna je korupcija, ki jo uporabljajo transnacionalne kriminalne organizacije, ki poleg operacionalne korupcije, ki olajšuje varni prehod nezakonitega blaga, uporabljajo tudi sistemsko korupcijo, s katero si zagotovijo primerno, manj rizično okolje v domači državi ter občasno zelo pomembne usluge v tuji državi. Simbiotični odnosi s političnimi elitami so podrejeni zahtevam kriminalnih organizacij, katerih glavni cilj je maksimum dobička in minimum tveganja (Godson in Williams, 1998: 69).²⁴

Korupcija predstavlja politični, socialni in kulturni problem družbe. Korupcija omogoča delovanje in razvijanje organiziranega kriminala, ker s korupcijo pridobi imuniteto pred državnim pregonom. Utečeni sistem je s korupcijo mogoče spremeniti. Tako korupcija načenja razmerja med gospodarstvom in upravo, negativno deluje na ureditev posameznih pristojnosti, ki jih je včasih težko nadzorovati, saj nizka stopnja transparentnosti vzpodbuja visoko stopnjo korupcije, zamegli meje med sprejemljivim in nesprejemljivim, vpeljuje pravni nered, vznemirja javnost, vzbuja motiviranost za nedopustno delovanje ter ogroža integriteto institucij, še posebej državne uprave in posameznikov v njih. S svojim delovanjem načenja korupcija pričakovani sistem javnega reda, ki posledično ni več tisto, kar naj bi bil, marveč nasprotno - vzbuja nezaupanje zlasti v mehanizme oblasti, spodkopava pravičnost in nepristranskost v izvajanju zakonov, spodbuja nesposobnost in ustvarja neugodje v državnih institucijah, posledično pa lahko pripelje do padca vlade. Zato je korupcija povsod nevarna grožnja demokraciji, normalnemu delovanju države, pravnemu redu in sploh človekovim pravicam, saj izničuje tako pravičnost kot enakost, predvsem pa zakonitost (Dobovšek, 1997: 56, 57, 209; Pečar, 1995b: 140, 143).

Ko sistem ne deluje, ali deluje slabo, so državljani prisiljeni iskati poti, ki jim omogočajo preživetje, korupcija pa je ena izmed teh poti. Korupcija prav tako negativno vpliva na ekonomijo, saj lahko odvrne investicije in zaduši ekonomsko rast - posledici, ki sta še posebej vidni v državah v tranziciji in državah v razvoju (Godson in Williams, 1998: 68).

Poseben aspekt problema korupcije je ta, da jo je zelo težko odkrivati in je kriminal temnega polja. To izhaja iz dejstva, da imata pri korupciji korist tako tisti, ki daje, kot tudi

²⁴ Več o oblikah korupcije glej Volasko Tratnik, 1999: 16, 17.

tisti, ki sprejema, zato tu ni oškodovanca, ki bi prijavil takšno kaznivo dejanje (Dobovšek, 1997: 57).

Dežele v tranziciji, med katere spadajo tudi države JV Evrope, so mnogo bolj odprte za korupcijo zaradi nižje stopnje pravne kulture. K temu lahko dodamo še dejstvo, da je imela v času enostrankarskih vladavin birokracija v njih poseben položaj, ki je prinašal zelo visok odmerek moči. Posledica tega je, da so vse družbe v tranziciji podvržene različnim tokovom, ki vzpostavljajo različne možnosti prilaščanja moči in premoženja, porazdelitev in distribucijo različnih sredstev, s katerimi se pridobiva družbena moč. To gotovo vpliva na prerazdelitev ne samo vrednosti, premoženja, denarja, ampak tudi politične oblasti, kar je gotovo razlog za različne korupciogene procese (Frantar, 2000: 6).

V tem smislu korupcija v JV Evropi nenasitno razjeda stabilnost demokratskih institucij s spodkopavanjem vladavine prava, kršenjem osnovnih človekovih pravic in temeljnih svoboščin, zaupanja državljanov v pravičnost in nepristranskost javne uprave. Uničila je ugodno klimo za poslovanje, odvrnila domače in tuje investicije, oslabilo ekonomske vire, ogrozila ekonomsko rast ter tako ogrozila mir, demokracijo in blaginjo v regiji. Nobena država regije si ne more privoščiti socialnih, političnih in ekonomskih izgub, ki jih prinaša korupcija, zato je boj proti korupciji tudi ena od prioritarnih nalog regionalnega sodelovanja v okviru Pakta stabilnosti za JV Evropo (internet vir št. 76).

3.4. ORGANIZIRANA KRIMINALITETA V IZBRANIH DRŽAVAH IZ REGIJE

V nadaljevanju bodo prikazani opisni podatki o organizirani kriminaliteti v Bolgariji, Bosni in Hercegovini, Hrvaški in Romuniji. Ti podatki so bili zbrani s pomočjo "*Vprašalnika o organiziranem kriminalu*", ki ga je sestavila Delovna skupina za boj proti organiziranemu kriminalu pod okriljem Srednjeevropske pobude,²⁵ in jih poslala svojim članicam.²⁶ Za definicijo organizirane kriminalne skupine je Delovna skupina za boj proti organiziranemu kriminalu kot podlago za vprašalnik upoštevala kriterije Europol. Po teh kriterijih morajo biti za definicijo skupine organiziranega kriminala izpolnjeni obvezni in neobvezni pogoji. Obvezni pogoji so: 1) sodelovanje treh oseb ali več; 2) daljše obdobje sodelovanja; 3) težnja

²⁵ Sestanek Delovne skupine za boj proti organiziranemu kriminalu, Trst, 21. maj 1999.

²⁶ Članice CEI so: Albanija, Avstrija, Belorusija, BiH, Bolgarija, Češka, Hrvaška, Italija, Madžarska, Makedonija, Moldavija, Poljska, Romunija, Slovaška, Slovenija, Ukrajina in ZRJ.

po dobičku in moči; 4) uporaba nasilja in nasilnih sredstev zastraševanja. Neobvezni pogoji pa so naslednji: 5) delitev dela znotraj skupine; 6) člani so bili že osumljeni oz. obtoženi resnih zločinov; 7) disciplina oz. notranja kontrola v skupini; 8) vpliv na politiko, sredstva javnega obveščanja, javno upravo, pravosodje in gospodarstvo s pomočjo korupcije; 9) uporaba trgovinskih in podjetniških struktur v kriminalne namene; 10) pranje denarja ter 11) delovanje na mednarodnem področju. Izbrane države izpolnjujejo vse obvezne pogoje, izpolnitev neobveznih kriterijev pa od države do države variira.

Sledijo ključni rezultati analize zbranih podatkov v teh državah.

3.4.1. BOLGARIJA

Skupine organiziranega kriminala na ozemlju Bolgarije so začele nastajati leta 1989. Točnega podatka o njihovem številu ni.

Globalne spremembe v bolgarskem političnem, ekonomskem in socialnem okolju so povzročile silovito kriminalizacijo in viktimizacijo družbe. Družbene spremembe so povzročile precejšnje odklone v strukturi in dinamiki kriminala. Kriminal je postal resen in kompleksen z jasno izraženo težnjo, postati profesionalen in združen. Vzporedno z naraščanjem kriminala je potekal tudi intenzivni proces oblikovanja in razvoja struktur organiziranega kriminala. Trije osnovni elementi, ki so bili prisotni pri oblikovanju strukture organiziranega kriminala v prvi polovici 90-ih let, so: 1. bivši strankarski voditelji na ekonomskem področju, 2. nekateri bivši agenti tajne službe in 3. nekdanji športniki.

Na območju Bolgarije živijo tudi skupnosti Čečenov, Gruzijcev in Armejcev, ki se prav tako ukvarjajo z organiziranim kriminalom. Poleg njih najdemo tu še albanske in kosovske organizacije organiziranega kriminala, ki se ukvarjajo predvsem s trgovino z drogo in s tihotapljenjem zlata.

Glavne dejavnosti organiziranega kriminala v Bolgariji so:

- *trgovina z drogo in njena proizvodnja*. Povečanje nezakonite dejavnosti trgovanja z drogo in njeno vlaganje v trgovinske in finančne aktivnosti predstavlja resno grožnjo ekonomiji in družbi. Čez ozemlje države poteka t.i. "kokainska pot". Skupine organiziranega kriminala aktivno sodelujejo v kriminalnih organizacijah, ki so povezane s pridelovanjem in s trgovino z marihuano s sosednjimi državami. V določenih primerih so v trgovanje vpletene tudi tuje skupine organiziranega kriminala;

- *tihotapljenje in trgovina z ljudmi*. Bolgarija je izpostavljena migracijskim tokovom državljanov iz azijskih (Afganistan, Kitajska, Indija, Pakistan) in afriških držav, iz držav Srednjega Vzhoda (Turčija, Irak, Iran, Sirija, Libanon in Palestina) ter iz Romunije, Albanije, Ukrajine in Moldavije, ki jo uporabljajo kot tranzitni center do vzhodne in zahodne Evrope. Večina ilegalnih migrantov za nezakonit prestop meje ali za nezakonit prehod čez državo uporablja (mednarodna) tovorna vozila, mednarodne železnice ali avtobuse. Pri uporabi tovornjakov se skrivajo v prostoru za blago, na potniških vlakih so najpogosteje v prostoru med stropom in streho, skrivajo se v tovornih vlakih, na avtobusih in vnaprej pripravljenih skrivnih prostorih. Mnogo ilegalcev prestopi mejo peš zunaj mejnih prehodov. Na ta način se povečuje tudi število tujih državljanov na ozemlju Bolgarije, ki tu bivajo neprijavljeno in s ponarejenimi dokumenti. Ti oblikujejo t.i. "rizično skupino", ki ima določen vpliv na kriminal v državi. Tako se poveča tudi kriminalna dejavnost tihotapljenja teh ljudi čez mejo, v kateri poleg bolgarskih sodelujejo tudi tuje skupine organiziranega kriminala. Trgovina z ljudmi je osredotočena predvsem na ženske, ki jih izrabljajo v seksualne namene in jih silijo v prostitucijo;
- *pranje denarja*. Tu gre predvsem za dohodke iz gospodarskega kriminala, ki jih operejo v tujini (banke) in posledično vrnejo v državo, kjer jih pretežno legalizirajo skozi privatizacijske kupčije;
- *ponarejanje bolgarske in tujih denarnih enot in njihovo kroženje v obtoku*;
- *ugrabitve in grožnje*;
- *kraje avtomobilov in trgovina z avtomobili*. Ta kriminalna dejavnost narašča, saj je zelo dobičkonosna. T.i. "avtomobilska mafija" sodeluje skupaj z ruskimi, italijanskimi in avstrijskimi skupinami organiziranega kriminala. Ukradene avtomobile ilegalno prepeljejo čez mejo v državo ali iz države in jih nato drago prodajo s ponarejenimi dokumenti. V zvezi s tem so bili odkriti trije glavni kanali: 1. "dunajski kanal", po katerem so uvažali ukradene avtomobile iz Nemčije, Italije in Avstrije ter jih prodajali lokalnim trgovinam z avtomobili; 2. "ruski ali moldavski kanal", po katerem so izvažali ukradene bolgarske avtomobile v nekdanjo Sovjetsko zvezo ter 3. "makedonski kanal", po katerem so tudi v Makedonijo in Albanijo izvažali ukradene bolgarske avtomobile (Adamoli, 1998: 52);
- *trgovina z dragocenostmi in umetniškimi deli*. V Bolgariji je registriranih čez 6 milijonov kulturnih spomenikov, ki jih najdemo v 210-ih muzejih in galerijah, v 150-ih samostanih, v 3000-ih cerkvah in kapelah ter v več kot 44000-ih arhivih in knjižnicah. Povečano povpraševanje po umetninah na ilegalnih trgih je glavni razlog za povečanje nezakonitih

dejavnosti, ki so povezane s tihotapljenjem in kraji umetnin iz muzejev in privatnih zbirk. Večina ukradenih umetnin gre v Avstrijo in Nemčijo, v trgovine, na dražbe ali pa privatnim zbirateljem;

- *gospodarski kriminal*. Povzroča veliko škodo državi, predvsem v obliki utaje davkov in kriminala na področju finančnega in kreditnega sistema;
- *trgovina z orožjem*;
- *tihotapljenje*. Je izredno nevarna dejavnost organiziranega kriminala in glavni vir dohodka skupin organiziranega kriminala. Primer: tihotapstvo čez bolgarsko - makedonsko mejo. Tihotapska transverzala naj bi bila v rokah trojice: Kostov (Predsednik bolgarske vlade) - Georgievski (premier makedonske vlade) - Tachi²⁷ (podpredsednik albanske Demokratske partije Albancev - DPA) (Balkan med vojno in novimi priložnostmi, 2001: 329, 331);
- *igre na srečo*;
- *računalniški kriminal*²⁸;
- *bombni napadi*.

Bolgarske organizacije organiziranega kriminala so prisotne in aktivne tudi na različnih ekonomskih področjih, npr. na področju zavarovalništva, uvozne trgovine, na področju kmetijstva, turizma, gostinstva, itd. Večina organiziranih kriminalnih dejavnosti, ki jih izvajajo, se odvija na ozemlju države.

Najpogostejši orodji, ki ga pri svojem delovanju uporablja skupina organiziranega kriminala in ki se nanašata na posameznike zunaj njihovega kriminalnega sveta, sta uporaba nasilja in zastraševanje. Uporaba nasilja je značilna tudi znotraj organiziranih skupin.

Sektorji vplivanja skupin organiziranega kriminala so predvsem javna uprava, politična sfera ter ekonomska in podjetniška sfera. Pri tem se poslužujejo že obstoječih podjetij, na čelu katerih so posamezniki, ki navidez niso povezani s skupino organiziranega kriminala. Struktura delovanja bolgarskega organiziranega kriminala se kaže tudi v tesnih odnosih z uslužbenci finančnih institucij in zakonodajnih teles, z lokalnimi telesi (občinske in carinske agencije) ter s policijo.

²⁷ Človek, ki naj bi bil med Albanci zadolžen za pobiranje denarja od tihotapljenja (Balkan med vojno in novimi priložnostmi, 2001: 331).

²⁸ Pri tej dejavnosti organiziranega kriminala prihaja do vdiranja v računalniške mreže in informacijske baze podatkov, pa tudi do denarnih transakcij, ki jim je izredno težko slediti. Ta oblika ima v prihodnosti največ možnosti za razvoj in je hkrati tudi zakonsko najslabše opredeljena. Tako postajajo računalniki za organizirane kriminalne organizacije čedalje pomembnejše orodje za uspešno vodenje nelegalnih poslov ter varovanje podatkov pred očmi zakona, saj jim omogočajo mednarodno delovanje brez fizičnega prestopa nacionalnih meja (Adamoli, 1998: 14, Dobovšek, 1997: 53).

3.4.2. BOSNA IN HERCEGOVINA

Država se še danes sooča z nastankom organizacij organiziranega kriminala, ki so nastale v obdobju po 4-letni vojni (po letu 1995), ki je povzročila nestabilnost meja in notranje probleme. Tako se je razvila ugodna klima za razvoj in razmah organiziranega kriminala.

Po branju neodvisnih časopisov v obeh bosanskih entitetah je moč sklepati, kako močno sta korupcija in organizirani kriminal razširjena v BiH. Gre za celoten sistem, ki deluje takole: od raznih svetovnih donatorjev se krade denar, pri čemer del denarja odteče v zasebne žepe za nadaljevanje biznisa, z drugim delom pa pomagajo neuspešnim državnim podjetjem. Tako se po eni strani vzdržuje nekakšen socialni mir, po drugi strani pa se na ta način povečuje bogastvo fevdalnih bosanskih "tajkunov" (Balkan med vojno in novimi priložnostmi 2001: 271).

V glavnem se je pojem korupcije in kriminala doslej povezoval s Federacijo BiH, vendar je v zadnjem času moč govoriti tudi o korupciji in kriminalu na območju Republike Srbske, katerih nosilci so v vrstah SDS (Srbske demokratske stranke). Glavna nosilca organiziranega kriminala v Federaciji BiH, sodeč po novinarskih člankih, sta Baki Izetbegović (sin Alije Izetbegovića) in Senad Sahinpašić Saja, ostali nosilci pa so v okviru vladajoče Izetbegovićeve SDA (Socialno demokratske akcije) (Balkan med vojno in novimi priložnostmi 2001: 271-273).

Glavne dejavnosti organiziranega kriminala v BiH so:

- *trgovina z drogo;*
- *trgovina z ljudmi (ilegalna migracija);*
- *pranje denarja;*
- *trgovina z ukradenimi avtomobili;*
- *prostitucija.*²⁹ Po mnenju Dietera Woltmana, ambasadorja OVSE v BiH, obstaja dosti indikatorjev, ki nakazujejo, da so policija ter višji politiki vpleteni v prostitucijo, jo dopuščajo ali pa pobirajo del dobička od bordelov (N., 2001b). Znano je, da se med odjemalci uslug pogosto najdejo tudi pripadniki mirovnih sil in drugi tuji uradniki. Prostitucija predstavlja najhitreje rastoči vir dobička za kriminalne organizacije in mreže;
- *korupcija.*

²⁹ Prvi dokazi o prostituciji na ozemlju BiH so se pojavili 1993 leta, vendar mednarodna skupnost nanje ni reagirala vse do leta 1998 (več o tem Piquet, 2001: 49).

Večji delež organizirane kriminalne dejavnosti se dogaja na ozemlju države.

3.4.3. HRVAŠKA

Na hrvaškem ozemlju delujejo skupine organiziranega kriminala, ki imajo naslednje značilnosti: a) člani skupin se med seboj poznajo in imajo skupni interes, zagrešiti zločin; b) so predvsem hrvaški državljani; c) nimajo hierarhične strukture in točno določenih nalog; d) delujejo (predvsem) na domači ravni. Večina jih deluje v velikih mestih, kjer se zgodi tudi večina kriminalnih dejavnosti; e) odnosi med posameznimi skupinami se vzdržujejo, večina se med sabo pozna; f) člani nekaterih skupin so povezani z organizacijami organiziranega kriminala, ki delujejo v drugih evropskih državah (predvsem v srednji in vzhodni Evropi). Na ta način širijo svoje dejavnosti izven hrvaškega ozemlja, predvsem na področju kraje avtomobilov, trgovine z ljudmi (ilegalna migracija) in trgovine z drogo, kjer sodelujejo predvsem z ZRJ, Slovenijo in Makedonijo. Hrvaška se v tem smislu uporablja kot tranzitna država, država prehoda za trgovino z drogo po t.i. "balkanski poti", za trgovino z ukradenimi avtomobili iz zahodne Evrope, ZRJ in Azije, za ilegalne migracije proti zahodni Evropi.

S ponovno otvoritvijo cestnih in železniških povezav z ZRJ se je pospešilo sodelovanje lokalnih in tujih skupin organiziranega kriminala. Z otvoritvijo mejnega prehoda Bajakovo se je povečala tudi trgovina z ukradenimi avtomobili iz zahodne Evrope v vzhodno Evropo in Azijo. Točnega števila o teh skupinah ni.

Pomanjkanje pomembnih ukrepov pospešuje razvoj organiziranih kriminalnih dejavnosti. K temu so svoj prispevek dali tudi družbenoekonomski faktorji: vojno stanje, privatizacija, ustanovitev majhnih podjetij, itd. Še več, zaradi velikih dobičkov, ki so posledica kriminalnih dejavnosti, so nekatere skupine ustanovile organizacije organiziranega kriminala za nadzorovanje določenih delov ozemlja, kjer razvijajo svoje kriminalne dejavnosti in pobirajo dobiček.

Glavne dejavnosti organiziranega kriminala na Hrvaškem so:

- *trgovina z drogo,*
- *trgovina z ljudmi (ilegalna migracija),*
- *finančne goljufije in pranje denarja,*
- *ponarejanje denarja,*
- *izsiljevanje,*

- *kraja avtomobilov,*
- *trgovina z orožjem,*
- *prostitucija,*
- *igre na srečo.*

Večina omenjenih dejavnosti poteka na hrvaškem ozemlju. Hrvaška se uporablja tudi kot končna postaja za organizirano kriminalno dejavnost na področju pranja denarja. Nasilje se uporablja tako znotraj skupine organiziranega kriminala kot tudi zunaj nje. Največji vpliv ima organizirani kriminal v gospodarskem in podjetniškem sektorju, kjer različna podjetja pod okriljem svojih služb ali perejo denar ali pa financirajo druge nezakonite dejavnosti.

3.4.4. ROMUNIJA

Skupine organiziranega kriminala v Romuniji sestavljajo predvsem romunski državljani, katerim se včasih pridružijo tudi tujci. Glavni namen njihovih kriminalnih dejavnosti je ustvarjanje dobička, pri čemer uporabljajo različne metode: nasilje, izsiljevanje, ponarejanje dokumentov, napeljevanje k zločinu, podkupovanje uradnikov javne uprave, itd. Vsak član skupine, ki pripada mednarodni mreži organiziranega kriminala, opravlja točno določeno nalogo, še posebej znotraj trgovine z drogo. Cilj je oslabitev državnih institucij in odločitev državnih organov ter pridobitev dobička iz nezakonitih dejavnosti, ki ga pozneje ponovno vložijo v zakonite ekonomske aktivnosti.

Glavne dejavnosti organiziranega kriminala v Romuniji so:

- *trgovina z drogo.* Na ozemlju države je bilo ustvarjeno tržišče za trgovino z drogo. To tržišče se sestoji iz skupin tujih državljanov (Turki, Kitajci, Grki, Italijani, Arabci), ki so nastanjene v velikih urbanih centrih. Gre za poslovneže, študente, begunce. Poleg njih delujejo na tem tržišču še romunski državljani. Romunija je tako postala država "odlaganja drog", potem ko je bila država "prehoda drog". Večina drog pride v državo čez južno mejo, kjer jih uskladiščijo za določen čas, nato pa jih pošljejo v države z največjo potrošnjo. Romunija je postala zelo zanimiva tudi za organizirane kriminalne mreže, ki se ukvarjajo z trgovino z hašišem iz Afrike (Nigerija in Uganda) in s trgovino kokaina iz Južne Amerike (Kolumbija in Venezuela), ki potujeta v države Evropske unije, predvsem v Nemčijo, Nizozemsko, Belgijo, Avstrijo, Italijo in Španijo.

Zaradi samega geografskega položaja in vojaških konfliktov v ZRJ je Romunija postala pomemben del t.i. "balkanske poti", še posebej njenega severnega dela: Iran - Turčija - Bolgarija - Romunija - Madžarska - Slovaška - Češka - Nemčija in Nizozemska.

- *trgovina z ljudmi (ilegalne migracije)*. Gre predvsem za ilegalne migrante iz naslednjih držav: Šri Lanke, Pakistana in Bangladeša, ki prihajajo po poti Singapur - Moskva - Kišenjev in skušajo priti v države zahodne Evrope (Nemčija, Avstrija, itd.). Ostale države izvora so: Tajska, Angola, Indija, Turčija, Moldavija in Ukrajina. Ilegalni migranti uporabljajo poti po cestah, železnicah in morju;
- *goljufije*;
- *ponarejanje tuje in domače denarne valute*. Ta kriminalne dejavnost je v rokah mrež organiziranega kriminala, ki skrbijo tudi za nemoten obtok ponarejene valute;
- *kraja in trgovina z avtomobili*. Ta kriminalna dejavnost je zelo narasla. Osredotočila se je predvsem na kraje luksuznih avtomobilov v državah zahodne Evrope, ki jih nato mreže organiziranega kriminala prepeljejo v Romunijo;
- *prostitucija*;
- *trgovina s človeškimi organi in otroci*. Je ena najbolj dobičkonosnih dejavnosti za tuje državljane. V letu 1998 je bilo rešenih 30 primerov, vpletenih pa 160 oseb. Osebe so pripadale mednarodnim kriminalnim mrežam, ki vključujejo tudi države, kot so Grčija, Italija, Velika Britanija, Nemčija in Izrael.

Dejavnosti organiziranega kriminala se izvajajo na romunskem ozemlju in zunaj meja ter širijo svoj vpliv po vsej Evropi. Natančneje: Romunija je tranzitna država in država prodaje za trgovino z drogo in trgovino z ukradenimi avtomobili. Še več - je država, ki novači prostitutke, izvaja nezakonite posvojitve in vodi trgovino z človeškimi organi. Je tudi tranzitna država za ilegalne migracije in država izvora za ponarejanje denarne valute.

V Romuniji se pojavlja nov trend organiziranega kriminala, tj. "kriminala belega ovratnika", ki deluje predvsem na gospodarskem področju.

Opaziti je tudi globalizacijo kriminala z integracijo avtohtonih skupin v že obstoječe mednarodne kriminalne mreže, ki delujejo na evropski ravni. Nadalje gre za tesnejše povezovanje kriminala na eni in političnega sveta na drugi strani.

Med skupinami organiziranega kriminala, ki so podobne mafiji, pa se pojavljajo čedalje večja nesoglasja in soočenja z namenom ohraniti oz. si pridobiti nadvlado in vpliv na

različnih področjih. Protagonisti so predvsem skupine Arabcev, Kitajcev, Romov, Rusov in Turkov, ki se jim pridružujejo tudi skupine Somalcev ter migranti iz Nigerije.

V samem okolju organiziranega kriminala se kaže uporaba sile z zastraševanjem (število umorov), zunaj tega okolja pa ni poročila o nasilju. Sektorji vpliva organiziranega kriminala so javna uprava, sodni sistem in ekonomski sektor. Pri svojem delovanju se skupine organiziranega kriminala poslužujejo poslovnih in podjetniških struktur v že obstoječih podjetjih, kjer eden ali več članov sodeluje s skupinami organiziranega kriminala, poslužujejo se podjetij, ki so v lasti teh skupin ter podjetij, ki se ne ukvarjajo z poslovnimi dejavnostmi, gre za t.i. "shell companies".

3.4.5. ORGANIZIRANA KRIMINALITETA V OSTALIH DRŽAVAH IZ REGIJE

Podatki o organizirani kriminaliteti na področju ozemlja držav Albanije, Makedonije in Zvezne republike Jugoslavije preko zgoraj omenjenega vprašalnika niso dostopni, saj te države nanj sploh niso odgovorile oz. zelo pomanjkljivo. Tako so bili podatki o organizirani kriminaliteti v teh državah pridobljeni s pomočjo drugih virov.

3.4.5.1. ALBANIJA

Organizirani kriminal v Albaniji je nastal že v 80-ih letih, a je doživel svoj vrhunec sredi 90-ih let. K temu so prispevali naslednji dejavniki: prekinitve italijansko - ameriške heroinske distribucijske mreže in vzpon srbskega nacionalizma na račun propada komunizma in izbruha vojne na Kosovu. K temu so pripomogli še zrušitev ekonomije leta 1997, pozneje ekonomija, ki temelji na denarju in krhka bančna pravila, poleg tega pa še slab politični sistem, pomanjkanje politične volje, pomanjkanje ustrezne zakonodaje (proti drogam,...) ter slaba opremljenost in izobraženost policije. Posledica tega je bila ta, da so se albanske kriminalne organizacije povečale, okrepile, razširile in postale vplivnejše. Vstopile so v vlado in si jo sčasoma prisvojile, Albanija pa je ostala na majaven robu nezakonitosti in nezmožnosti učinkovitega vladanja (Cilluffo in Salmoiraghi, 1999: 21, 24, 25).

Albanske kriminalne organizacije so organizacije mafijskega tipa in so zaradi svojih značilnosti zelo težke in močne organizacije. Temeljijo na albanski tradiciji lojalnosti sorodstvu in popolnemu spoštovanju ustnih obljub (Vankovska, 2000: 164, 165). Delujejo v

Albaniji, Makedoniji in na Kosovu. Še več, kosovski Albanci so se povezali s svojimi nasprotniki v Turčiji in Bolgariji. Sklenili so zaveznitvo z nasprotniki v Italiji, vključujoč La Coso Nostro.³⁰ Med njimi poteka tako simbiotični kot tudi tekmovalni odnos, pri čemer albanske organizirane kriminalne skupine dobivajo od mafije delo, obenem pa zagotavljajo dragocene usluge. Ni skrivnost, da se je italijanska mafija preselila v Vlore, obmorsko mesto na jugu Albanije. Poglavitna dejavnost albanskih kriminalnih organizacij je tihotapljenje (mamil, orožja, goriva, ukradenega blaga, cigaret, avtomobilov, ljudi (vključujoča je prostitucija) v Evropo in znotraj Evrope. Naraščajoče število luksuznih italijanskih in nemških avtomobilov v Albaniji je znak rastoče industrije tihotapstva, saj tihotapci pogosto po srednji in vzhodni Evropi prevažajo svoje blago v ukradenih italijanskih avtomobilih, ki jih prijavijo kot ukradene, s čimer goljufajo zavarovalnice. Vojna na Kosovu je odprla vrata tihotapljenju beguncev z vojnega območja, kjer so s tihim dovoljenjem vlade in podkupljivo policijo med samo vojno pretihotapili več kot 10.000 kosovskih beguncev na mesec. Po koncu vojne tihotapijo naprej, in sicer Srbe, ki se bojijo maščevanja in zato bežijo s Kosova. Po podatkih Interpola je bilo pred vojno tihotapstvo z ljudmi bolj dobičkonosna dejavnost kot trgovina z drogo in najhitreje rastoča dejavnost na Balkanu (Cilluffo in Salmoiraghi, 1999: 21-24).

Po neuradnih podatkih (časopisni članki) so se v Albaniji kriminal, korupcija, tihotapljenje, itd. v zadnjih letih spodbujali z norimi potezami državnih voditeljev. Oblast v rokah politične mafije je naredila življenje nesprejemljivo za poštene ljudi, ki zato rešitev iščejo v begunstvu (predvsem mladi) na zahod, v obljubljeno deželo. Albansko vodstvo naj bi bilo najbolj korumpirano na celini, predvsem naj bi se ukvarjalo s tihotapljenjem in nezakonito trgovino. Zunanji minister naj bi bil med pravosodnimi organi sosednjih držav znan kot tihotapec z vizumom, finančni minister pa naj bi bil ožigosan zaradi vzpostavitve monopola v trgovini z nafto (Balkan med vojno in novimi priložnostmi, 2001: 29, 144). Korupcija v Albaniji (predvsem v vladi) tako predstavlja enega največjih problemov.

³⁰ Cosa nostra - "naša stvar" - je ime za sicilijansko mafijo, obenem pa tudi za mafijsko organizacijo v Združenih državah (Sačić, 1997: 6).

3.4.5.2. MAKEDONIJA

O organiziranem kriminalu v Makedoniji pričajo tudi mediji. Tako npr. v *Delu* (Gjorgovski, 1999: 8) objavljen članek govori o trgovini z ukradenimi avtomobili.

V začetku 90-ih let sta v makedonskem podzemlju, ki se je ukvarjalo s krajo avtomobilov (največ povpraševanja je bilo po golfih), vladali bolgarska in srbska mafija, ki sta delovali ločeno, sedaj pa albanske mafijske tolpe z njimi zalagajo Kosovo in Albanijo. Smer prodaje se je spremenila. Bolgari so imeli pripravljen trg na vzhod. Najbolj luksuzne avtomobile so prodali na Bližnji vzhod, druge pa v države, ki so nastale na območju nekdanje Sovjetske zveze. Med najsilovitejšimi boji na Kosovu in po vojni se je v pokrajino "preselilo" več kot sto manjših, a sila spretnih mafijskih tolp iz Albanije, saj je makedonska meja na številnih točkah nezavarovana in zlahka prehodna, zlasti meja s Kosovom. Carinski in policijski nadzor je precej ohlapen, avtomobile pa spravljajo drugam tudi po skrivnih poteh. Zaenkrat je operativna cona Makedonija, prodaja vozil pa poteka na črnem trgu na Kosovu ali v Albaniji, saj se na Kosovu vsi vozijo brez registrskih tablic, v Albaniji pa se še vedno ne ve, kdo pije in kdo plača. Nekaj vozil prodajo tudi v Črno goro in v BiH.

Z organiziranim kriminalom, korupcijo, tihotapljenjem naj bi bili povezani tudi vodilni makedonski politiki. Eden izmed njih naj bi bil tudi premier makedonske vlade ter podpredsednik albanske Demokratske partije Albancev (DPA) in hkrati človek, ki naj bi bil med Albanci na oblasti zadolžen za pobiranje denarja od tihotapljenja (Balkan med vojno in novimi priložnostmi, 2001: 329-331).

3.4.5.3. ZVEZNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA

V ZRJ naj bi imela mafija v oblasti državo, kar naj bi bila ključna organizacijska značilnost delovanja režima Slobodana Miloševića, ki naj bi bil izjemno vitalen, organizacijsko in finančno zelo močan. Na čelu mafijske države je bil njen predsednik, "boter", nosilec njegovih poslov pa njegov sin Marko, ki naj bi imel v svojih rokah najbolj donosno trgovino z alkoholom in cigaretami. Poleg samega botra naj bi s Srbijo upravljalo še kakšnih 15 družin, med njimi Dragan Tomić, predsednik Skupščine Srbije in hkrati tudi predsednik upravnega odbora Jugopetrola, Milan Milutinović, predsednik srbske vlade in direktor Progres, Ljuba Mihajlović, direktor Komercialne banke, Milan Beko, minister in lastnik podjetja Dibex, Braća Karić, ki imajo v svojih rokah banke, medije, podjetja, itd. in

ostali, ki upravljajo z najbolj donosnimi posli. Mafija naj bi imela v rokah tudi zunanjo trgovino. Nihče ne more poslovati z "družinami" ali z njihovimi sodelavci, če ne postane del politične strukture, preko katere se opravlja nadzor. Ne le drobni, tudi srednje veliki poslovneži in celo "opozicijske" firme, so morale sodelovati z režimom. Opozicijske stranke v Srbiji so organizirane kot podjetja, kjer imajo vsi vodilni funkcionarji svoja podjetja, vendar pa ne morejo narediti skoraj nobenega zunanjetrgovinskega posla brez sodelovanja z režimom in njegovimi institucijami. Del tega režima so tudi navadni državljani, ki jim je režim poleg izredno nizkih plač ponudil tudi "roko rešitve" s tem, ko jim je omogočil tihotapljenje. Tako mafija večkrat oplodi vložen denar, majhni preprodajalci pa povečajo družinski proračun in tako preživijo (gre za obojestransko korist). Poleg vsega tega ima mafija tudi svoje "oficirje", ki skrbijo za to, da vse deluje, kot je treba. Najpomembnejša je tajna policija oz. Služba državne varnosti (SDB) ki poleg svojih nalog (kontrola, beleženje akcij pozicije in opozicije) opravlja tudi neobičajne posle, in sicer biznis. SDB je aktivno vključena v vse posle in je tudi eden od razlogov mnogih "političnih ubojev v ZRJ"³¹. Za SDB bi lahko rekli, da je "družina sama zase". Služi svojemu "botru", čeprav je dobro podklovana z informacijami in lahko stopa v posel tudi samostojno. Tako deluje mafija, ki ima vse niti v svojih rokah, zaradi česa je tako močna in jo je težko odstraniti (Balkan med vojno in novimi priložnostmi, 2001: 216-220).

V *Delu* (Hočevar, 1999: 11) je bil objavljen članek, ki govori o vpletenosti črnogorskih funkcionarjev v tihotapljenje, še posebej o Branku Peroviću, črnogorskemu zunanjemu ministru, proti kateremu je neapeljsko tožilstvo sprožilo sodni postopek, saj naj bi sodil med vrhove nedovoljene trgovine, ki vse bolj cveti med podzemnimi organizacijami v jadranskem prostoru. Perović je bil prej uslužbenec družbe JAT in je sodeč po obtožnici dejavno sodeloval z neapeljsko Camorro³² pri prekupčevanju s cigaretami, a naj bi bil samo eden mnogih črnogorskih funkcionarjev, ki jih v Italiji povezujejo s Camorro in drugimi mafijskimi organizacijami. O tem priča tudi dejstvo, da so lani aretirali šefa policije iz Podgorice, ki je osebno skrbel nad prevozom prepovedanega blaga. Prekupčevalska mreža, ki je svojčas vodila čez Albanijo, potem pa se je preselila v Črno goro, postaja za italijanske oblasti celo bolj zapletena od nezakonitega prevažanja beguncev, saj so tihotapci zelo dobro opremljeni in do zob oboroženi. Vsak tovornjak z zabojniki, ki jih izkrcajo ob italijanski obali, na suhem

³¹ Vzrok vseh teh ubojev naj ne bi bila politika, temveč biznis in obračunavanje znotraj mafije (Balkan med vojno in novimi priložnostmi, 2001: 220).

³² Camorra je nastala leta 1820, ko so se neapeljski zločinci povezali v Zvezo zločincev, da bi se tako skupaj postavili v bran pred brutalnostmi zaporniških čuvajev. Leta 1830 so odpuščeni zaporniki ustanovili kriminalno organizacijo, imenovano "Ulice - Camorra", ki je začela delovati po zgledu mafije. Danes je njeno glavno središče Neapelj (Sačić, 1997: 8).

spremljajo terenski avtomobili, ki se zaletavajo v policijske avtomobile in tako preprečijo zaseg blaga. Pretihotapljeno blago nato preložijo na manjša vozila, cigarete in drugo blago pa razpošljejo po vsej Italiji, verjetno tudi drugam v EU. V Rimu ugibajo, da prinaša dobiček od tihotapljenja črnogorski vladi vsaj polovico nacionalnega dohodka.

Kosovo predstavlja področje z visoko stopnjo organiziranega kriminala, še posebej trgovina z drogo, ki se je posebej razrasla leto dni po NATO intervenciji v ZRJ. Na dan NATO intervencije je *Times* objavil članek o povezavi med kosovskimi uporniki in denarjem od drog, ki predstavlja ugotovitve Nemške zvezne kriminalne agencije (*the German Federal Criminal Agency*) o tem, da predstavljajo etnični Albanci najpomembnejšo skupino v distribuciji heroina v zahodnih potrošniških državah (Vankovska, 2000: 166). Mednarodni strokovnjaki o kriminalu so petnajst mesecev pozneje opozorili na drastičen razmah organiziranega kriminala na tleh balkanskih vojnih con in na nemoč mednarodnih mirovniških sil. Italijanski analitik Francesco Silvestri je takole hipotetično opisal prihodnost drog na Balkanu (Vankovska, 2000: 167): Obstaja utemeljeni sum vpliva vojne na preoblikovanje balkanske mafije, pri čemer bo neizogibna rekonstrukcija območij, ki so jih uničile NATO bombe, vodila do okrepitve lokalnih mafij, ki se bodo tako lahko specializirale na področju gradbeništva (kot italijanska mafija), z namenom prenosa dobička iz rekonstrukcije na področje trgovine z drogo. Posledica tega bo povečan obseg nelegalne ekonomije, ki sedaj črpa velik del svojega dobička iz trgovine z drogo. Dejansko primerjajo Kosovo z "evropsko Kolumbijo", saj več kot 40% heroina, ki gre v zahodno Evropo, izhaja iz Kosova. V prid temu govori skoraj popolno pomanjkanje mej med Kosovom in Albanijo ter med Kosovom in Makedonijo. Tako je Kosovo magnet za "barone drog" po vsej Evropi. Po podatkih Interpola (1997) držijo kosovski Albanci največji delež heroinskega trga v Švici, Avstriji, Belgiji, Nemčiji, Madžarski, na Češkem, Norveškem in Švedskem. Albanske kriminalne organizacije razpolagajo s približno 70% nemškega in švicarskega heroinskega trga. Po t.i. "balkanski poti" potuje 80% heroina za prodajo v Evropi. Opium, ki ga gojijo v Afganistanu in Pakistanu, predelajo v Turčiji, nato potuje preko ozemlja nekdanje SFRJ in Češke do raznih delov Evrope. T.i. "balkanska pot" nato zavije proti Angliji skozi francosko pristaniško mesto Calais, kjer so si albanske organizirane kriminalne skupine utrdile svoj položaj. Pri svojem delovanju uporabljajo češke kurirje za dostavo heroina angleškemu in turškemu preprodajalcem (Cilluffo in Salmoiraghi, 1999: 23).

3.5. KRIMINALITETA V IZBRANIH DRŽAVAH IZ REGIJE IN V DRUGIH EVROPSKIH DRŽAVAH (predvsem v državah EU)

V tem poglavju bodo prikazani statistični podatki o kriminaliteti v izbranih državah iz regije in v večini držav EU. Sledila bo kratka analiza le-teh.

Tabela 3.5.1.: **Statistični podatki o kriminaliteti³³ v izbranih državah iz regije v letu 1998**
(Vir: Slovenski nacionalni centralni biro Interpola, 2001)

Država	Št. kaznivih dejanj	Raziskanost v %	Št. kaznivih dejanj na 100 000 preb.
Albanija	5964	75	179,42
BiH ³⁴	14.050	70,7	714,75
Bolgarija	163.988	60,3	1992,5
Hrvaška	56.105	69,3	117,7
Makedonija ³⁵	21.996	64	1097,06
Romunija ³⁶	361.061	-	1597,08

Največje število kaznivih dejanj na 100 000 preb. beleži Bolgarija, sledi ji Romunija. Hrvaška in Albanija beležita najmanjše število kaznivih dejanj na 100 000 preb.

³³ Kazniva dejanja zajeta v statistiki so: umori, seksualni delikti (vključno s posilstvi), hude telesne poškodbe, tatvine (vse oblike - velike tatvine, ropi, vlomi, tatvine osebnih avtomobilov), goljufije, ponarejanje denarja in kazniva dejanja v zvezi z mamili.

³⁴ Podatki se nanašajo na Federacijo Bosne in Hercegovine.

³⁵ Podatki so za leto 1997.

³⁶ Podatki so za leto 1997.

Tabela 3.5.2.: **Statistični podatki o kriminaliteti³⁷ v nekaterih drugih evropskih državah (predvsem v državah EU) v letu 1997** (Vir: Sixth UN Survey of Crime Trends and Operations of Criminal Justice Systems, 2001)

Država	Št. kaznivih dejanj	Št. kaznivih dejanj na 100 000 preb.
Belgija	18.759	8.034,93
Danska	531.102	10.050,72
Finska	373.846	7.273,49
Grčija	377.871	3.591,25
Italija	2.440.754	4.243,09
Madžarska	514.403	5.065,56
Nemčija	6.586.165	8.024,96
Nizozemska	1.217.300	7.799,71
Norveška	308.055	6.994,73
Portugalska	321.643	3.234,22
Slovenija	37.173	1.871,79
Španija	693.804	1.764,37
Švedska	1.195.065	13.515,71
Švica	338.000	4.768,62

Največje število kaznivih dejanj na 100 000 preb. beleži Švedska, kateri sledi Danska. Visoko število kaznivih dejanj (od 7000 do 8000) beležijo še Belgija, Nemčija, Nizozemska, Finska in Norveška. Španija in Slovenija beležita v krogu izbranih držav najmanjše število kaznivih dejanj na 100 000 preb.

Če primerjamo obe tabeli lahko ugotovimo, da v prvi tabeli, največje število kaznivih dejanj na 100 000 preb. predstavlja najmanjše število kaznivih dejanj na 100 000 preb. v drugi tabeli, v posameznih državah. Iz tega sledi, da beležijo države JV Evrope precej manjšo kriminaliteto kot večina držav EU, kjer je kriminaliteta dosti višja, tudi do desetkrat. Če sodimo po statistiki, lahko ugotovimo, da JV Evropa ni ogrožena s strani organiziranega kriminala, temveč so s strani organiziranega kriminala ogrožene države EU. Postavi se

³⁷ Kazniva dejanja, zajeta v statistiki, so: samomori (namerni in nenamerni), hude telesne poškodbe, posilstva, tatvine (vse pojavne oblike - velike tatvine, ropi, vlomi, tatvine osebnih avtomobilov) ter kazniva dejanja v zvezi z mamili.

vprašanje, čemu je to tako? Razlog za to je mogoče iskati v neučinkovitosti in neizobraženosti policije, v slabi in pomanjkljivi zakonodaji, nesodelovanju med posameznimi pristojnimi institucijami, korupciji na vseh ravneh, pomanjkanju mehanizmov kontrole (od tod nepreglednost nad celotnim dogajanjem), v izrabi nastalih situacij (npr. konfliktov). Zaradi vseh teh razlogov se kriminalci lažje izognejo roki pravice. Zato je tudi realno stanje organiziranega kriminala v izbranih državah regije verjetno drugačno. Na drugi strani pa imajo ostale evropske države bolj učinkovito in sposobnejšo policijsko dejavnost pri zatiranju in preganjanju organiziranega kriminala, potrebno zakonodajo, večje in boljše mehanizme kontrole, prisotno je večje zavedanje o tej problematiki in na koncu boljše sodelovanje znotraj posameznih institucij³⁸ in med samimi državami.

³⁸ EU, Europol, Eurojust, Interpol in drugi.

4. PAKT STABILNOSTI ZA JV EVROPO

Zaradi vse hitrejšega naraščanja in nastajanja vedno novih oblik organiziranega kriminala, njegovega vse bolj sofisticiranega delovanja in vse večjega ogrožanja na različnih področjih, ne samo na varnostnem, dobiva v zadnjih letih zatiranje organizirane kriminalitete vse večji pomen (Pečar, 1996: 114).

S tem ko postaja organizirani kriminal vse bolj internacionalen, postaja globalen varnostni problem. Pojav organiziranega kriminala na tej stopnji ni (več) problem posameznih držav, ampak pojav, ki ogroža sodobni svet. Zaradi svoje nevarnosti pomeni organizirani kriminal premik pozornosti in poudarka v sodobnih družbah z vojaških na nevojaške vire ogrožanja (Dobovšek, 1997: 132). Na tej točki organizirani kriminal ni več le problem policije, ampak je potrebno k njegovemu zatiranju pristopiti na podlagi novih taktik in strategij v sodelovanju vseh delov družbe in s skrbno izdelanim nacionalnovarnostnim programom in mednarodnim sodelovanjem, saj zaradi majhnega evropskega prostora pomeni organizirani kriminal nevarnost za vsako najmanjšo družbo, ne glede na katerem koncu Evrope se nahaja, namreč državne meje predstavljajo večje ovire za policijo kot pa za organizirani kriminal (Dobovšek 1997: 24, 208).

Mednarodno sodelovanje je tako edini način za doseganje nujnih in ustreznih rezultatov na področju boja proti organiziranemu kriminalu. Mednarodno sodelovanje poteka neposredno med državami samimi, s podpisom bilateralnih in multilateralnih sporazumov in dogovorov o sodelovanju na različnih področjih ter posredno v okviru ustreznih mednarodnih organizacij, v prvi vrsti preko Interpola, najstarejše organizacije policijskega mednarodnega sodelovanja, Europol (ustanovljenega v okviru EU), Schengenskega sporazuma,³⁹ Evropske komisije, Sveta Evrope, SECI, CEI, itd.

Sedanja oblika sodelovanja v boju proti organiziranemu kriminalu v državah JV Evrope poteka dvostransko, na podlagi bilateralnih sporazumov in preko Interpola, a vse to ni dovolj. V boju proti kriminalu je treba biti pozoren na (Vukadinović, 2002: 140): a) stalno in odločno krepitev državnih organov v boju proti skupnemu delovanju predstavnikov politike in organiziranega kriminala; b) ustvarjanje možnosti za skupno delovanje na regionalni ravni (z uvajanjem skupnih centrov, sistemov in skupnih policijskih sil); c) čim hitrejšo vključevanje

³⁹ Cilj Schengenskega sporazuma je postopno zmanjševanje nadzora na skupnih notranjih mejah držav EU in zaostritev varnostnih ukrepov na zunanjih mejah (Dobovšek, 1997: 135).

JV Evrope v obstoječe evropske sisteme, kar bi zmanjšalo vse oblike korupcije in kriminala, ki so danes glavne težave te regije, in bi prispevalo k stabilizaciji tega območja.

Pakt stabilnosti za JV Evropo med drugim zajema mednarodno sodelovanje med državami JV Evrope na regionalni ravni, katerega eden glavnih ciljev za stabilizacijo tega območja predstavlja tudi boj proti organiziranemu kriminalu. V nadaljevanju tega poglavja sledi analiza strukture in delovanja Pakta stabilnosti za JV Evropo, v naslednjem poglavju pa predstavitev strategije boja proti organiziranemu kriminalu pod njegovim okriljem.

4.1. OSNOVNE ZNAČILNOSTI PAKTA STABILNOSTI

Pakt stabilnosti za JV Evropo⁴⁰ je bil na pobudo EU sprejet 10. junija 1999 v Kólnu. Sam predlog je ponudila Nemčija med svojim predsedovanjem EU. V ustanovitvenem dokumentu se je več kot 40 držav in organizacij podpisnic pakta zavezalo, da bo pomagalo državam JV Evrope pri *"njihovem boju za vzpostavitev miru, demokracije, spoštovanje človekovih pravic in ekonomskega blagostanja z namenom doseči stabilnost v regiji"* (Cologne Document, 1999). Na konferenci v Sarajevu 30. julija 1999 je bil Pakt stabilnosti še enkrat potrjen. Pakt stabilnosti predstavlja prvi resen poskus mednarodne skupnosti pri nadomestitvi prejšnje nasprotno delujoče politike krizne intervencije v JV Evropi z vsestransko in dolgoročno strategijo preprečevanja konflikta. Ideja o Paktu stabilnosti se je pojavila leta 1998, še pred začetkom vojne na Kosovu. Vendar je intervencija NATA nedvomno delovala kot katalizator v okrejitvi mednarodne politične volje za koordinirano akcijo v regiji (internet vir št. 77).

Pakt stabilnosti je deklaracija političnih obvez in okvirni sporazum o mednarodnem sodelovanju v razvoju skupne strategije za ustvarjanje stabilnosti in rasti v JV Evropi med več kot 40-imi državami, organizacijami in regionalnimi pobudami. V tem smislu so članice Pakta stabilnosti naslednje: a) države članice EU⁴¹ in Evropska komisija; b) države regije in njene sosede⁴²: Albanija, BiH, Bolgarija, Hrvaška, Madžarska, Makedonija, Romunija, Slovenija, ZRJ ter Moldavija⁴³ in Turčija; c) članice skupine G8⁴⁴: Japonska, Kanada, Ruska federacija in ZDA; d) ostali državi: Norveška in Švica;⁴⁵ e) mednarodne organizacije: OVSE,

⁴⁰ V nadaljevanju Pakt stabilnosti.

⁴¹ Države članice EU so: Avstrija, Belgija, Danska, Finska, Francija, Grčija, Irska, Italija, Luksemburg, Nemčija, Nizozemska, Portugalska, Španija, Švedska in Velika Britanija.

⁴² T.i. države z roba.

⁴³ Moldavija je bila sprejeta 28. junija 2001.

⁴⁴ Skupino G8 sestavlja sedem najbogatejših držav na svetu (Francija, Italija, Japonska, Kanada, Nemčija, Velika Britanija in ZDA) in Rusija.

⁴⁵ Češka, Poljska in Slovaška so postale polne članice 29. 11. 2001 v Bruslju.

Svet Evrope, OZN, NATO, ZEU, OECD in UNHCR; f) mednarodne finančne institucije: WB, IMF, EBRD in EIB; g) regionalne pobude: BSEC, CEI, SECI in SEECP (ibidem).

Gre za koordiniran in strateško dogovorjen proces oz. dolgoročen načrt usmerjenega delovanja mednarodne skupnosti, ki je na organiziran in urejen način zajel vse pobude, ki so na tem območju v preteklosti že nastale in delovale (*Proces za krepitev stabilnosti in dobrih sosedskih odnosov* oziroma *Royaumontski proces*, *Proces sodelovanja v JV Evropi*, *Pobuda za sodelovanje v JV Evropi*). Namenjen je izključno obnovi držav JV Evrope, katere cilj je vključiti te države v evropske in transatlantske integracije. V tem pogledu Pakt stabilnosti ni nova mednarodna organizacija, tudi nima lastnih finančnih virov, sredstev in implementacijskih struktur, temveč ji za delovanje služijo ožje koordinacijske skupine, ki jih sestavljajo predstavniki posameznih držav in mednarodnih institucij. Financiranje posameznih projektov in iniciativ v okviru Pakta stabilnosti je organizirano preko donatorskih konferenc.

Donatorske konference se praviloma organizirajo kot regionalne za področja posameznih delovnih omizij, lahko pa se organizirajo le za posamezne države. Poleg tega obstoji še vzporedni sistem financiranja, saj si vsak lahko zagotovi tudi dodatne finančne vire, bodisi po bilateralnih ali multilateralnih poteh. Na strani držav donatorik nastopajo države, mednarodne organizacije in institucije, na strani držav prejemnic pomoči pa države regije JV Evrope. Prva in do sedaj edina regionalna donatorska konferenca je bila organizirana 29. in 30. marca 2000, kjer so predstavniki 47 držav in 36 mednarodnih organizacij ter asociacij zagotovili več kot 2,4 milijarde evrov za financiranje posameznih projektov znotraj vseh treh delovnih omizij (Lajh, 2002: 20, 29, 30). Tako Pakta stabilnosti ne moremo opredeliti kot mednarodno organizacijo, temveč le kot institucijo ali usklajevalno telo (Grizold, 2000: 9).

Pakt stabilnosti je struktura, ki omogoča neposredno povezavo med državami prejemnicami pomoči in t.i. izvedbenimi agencijami ter donatorji (Lajh, 2002: 19, 24).

Glavno koordinacijsko vlogo v tem procesu delovanja ima posebni koordinator Pakta stabilnosti, pri čemer mu pomaga njegov bruseljski urad, ki deluje pod pokroviteljstvom Evropske unije (konkretnije skupne akcije (*Joint Action*) znotraj skupne zunanje in varnostne politike v tretjem stebru Evropske unije), v njem pa je zaposlenih 28 diplomatov. Svet EU zagotavlja denarna sredstva, namenjena za plačo, pisarno in potne stroške posebnega koordinatorja. Komisija EU pa zagotavlja pisarne in potne stroške za svoje osebje (Demsey, 2001).

Naloga Pakta stabilnosti je pomoč državam JV Evrope pri uvajanju miru, demokracije, spoštovanju človekovih pravic in ekonomskega razvoja, z namenom doseči dolgotrajno stabilnost v regiji. Za doseg dolgotrajnega miru in stabilnosti pa je potrebno skupno

sodelovanje vseh akterjev pri zavrtju vseh napetosti in kriz, uveljavitev demokracije, katere temelj so svobodne in pravične volitve, vladavina prava, spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, vključujoč pravice manjšin, svoboda in neodvisnost medijev ter dejavnejša civilna družba, vzpostavitev dobrih medsosedskih odnosov, ohranitev multinacionalne in multietične različnosti v regiji ter zaščita manjšin, vzpodbuda pri vzpostavljanju stikov med državljani, varna vrnitev beguncev na njihove domove, zatiranje organiziranega kriminala, korupcije in terorizma in vseh ostalih kriminalnih in nezakonitih dejavnosti ter zagotovitev možnosti držav, da se po svoji volji vključujejo v politične, ekonomske in varnostne strukture v Evropi (Cologne Document, 1999).

Regionalno sodelovanje bo tako tudi služilo kot "*katalizator prizadevanj držav regije za njihovo integracijo v širše strukture*" (Sarajevo Summit Declaration, 1999). Poleg tega bi naj Pakt stabilnosti stremel tudi k uveljavljanju tržne ekonomije, razvoju privatnega sektorja ter pospeševanju ekonomskega sodelovanja med državami v regiji in z ostalo Evropo. Podlaga tem usmeritvam bodo principi in načela, združena v Ustanovni listini OZN, Pariški listini, Helsinškem sklepnem aktu, Kopenhagenskem dokumentu iz leta 1990 in drugih dokumentih OVSE. Pakt stabilnosti pa bo spoštoval in izvajal relevantne resolucije Varnostnega sveta OZN, konvencije Sveta Evrope ter Daytonski sporazum o miru v Bosni in Hercegovini⁴⁶ (Cologne Document, 1999).

Tako bo Pakt stabilnosti stremel k zagotavljanju vseh razsežnosti evropske varnosti: politične, ekonomske, socialne in humanitarne (Grizold v Grizold in drugi, 2000: 11).

4.2. MEHANIZMI PAKTA STABILNOSTI

Pakt stabilnosti je velik in kompleksen skupek mehanizmov, saj ima zelo razvejeno strukturo, znotraj katere poteka množica različnih dejavnosti. Dejavnosti so organizirane na različne načine: na medvladni ravni, meddržavni ravni in v raznih iniciativah.

4.2.1. REGIONALNO DELOVNO OMIZJE ZA JV EVROPO

Glavni mehanizem za delovanje in najvišje organizacijsko telo Pakta stabilnosti je Regionalno delovno omizje za JV Evropo⁴⁷ (*South Eastern Europe Regional Table*),

⁴⁶ Daytonski mirovni sporazum je bil podpisan v Parizu 14. decembra 1995 (Grizold, 1999: 27).

⁴⁷ V nadaljevanju Regionalno delovno omizje.

sestavljeno iz vseh predstavnikov sodelujočih držav, mednarodnih organizacij in asociacij, ki spremlja napredek in daje smernice razvoju Pakta stabilnosti ter usklajuje delo med tremi Delovnimi omizji (*Working Tables*), in sicer za demokratizacijo in človekove pravice, za gospodarsko obnovo, razvoj in sodelovanje in za varnostna vprašanja. Regionalno delovno omizje deluje kot "hiša za razčiščenje" (Cologne Document, 1999) vseh načelnih vprašanj, ki se nanašajo na vsebino in uresničevanje Pakta stabilnosti kot tudi upravljalno telo (*steering body*) v procesu Pakta stabilnosti. Regionalno delovno omizje se praviloma sklicuje dvakrat na leto, z namenom pregleda napredka delovanja delovnih omizij.⁴⁸

Posebni koordinator Pakta stabilnosti, to je sedaj Avstrijec Erhard Busek (R., 2001: 4), ki je 1. januarja 2002 nasledil Nemca Boda Hombacha, je na čelu Regionalnega delovnega omizja. Imenovali so ga predsedniki držav in vlad EU po posvetovanju s predsedujočim OVSE. Njegova naloga je pospeševanje doseganja ciljev Pakta stabilnosti znotraj in med posameznimi državami, v tesnem sodelovanju z vlado in relevantnimi institucijami v posameznih državah, kot tudi s sodelujočimi relevantnimi mednarodnimi organizacijami in institucijami. Za to pa je potrebno medsebojno usklajevanje politične strategije sodelujočih v Paktu stabilnosti in koordiniranje že obstoječih in novih iniciativ v regiji, s čimer bi se izognili nepotrebnemu podvajanju dela.

V imenu Regionalnega delovnega omizja je posebni koordinator dolžan predložiti OVSE periodična poročila o napredku Pakta stabilnosti (Cologne Document, 1999).

Posebni koordinatorju pomaga Urad posebnega koordinatorja v Bruslju, ki je predvsem politični center in ima zaradi omejenih kadrovskih resursov le nominalno vlogo koordinatorja, saj ni neposredno vključen v oblikovanje, financiranje in uresničevanje posameznih projektov, in tudi ne izvaja analiz potreb regije in učinkov dosedanjih aktivnosti Pakta stabilnosti, zato je močno odvisen od informacij, ki mu jih posredujejo druge pristojne organizacije in institucije (Lajh, 2002: 24).

Najvidnejši vlogi v Paktu Stabilnosti imata dve organizaciji: EU kot politična in ekonomska orientacija in OVSE kot edina panevropska varnostna organizacija.

EU je sklenila, da je pripravljena aktivno podpirati države v regiji in jim pomagati pri doseganju ciljev Pakta stabilnosti. V okviru regionalnih pristopov in številnih že utečenih programov podpira demokracijo in zagotavlja ekonomsko razsežnost varnosti. Regionalno

⁴⁸ Mogoč je tudi sklic izrednega zasedanja, ki je bil organiziran oktobra leta 2000 v Bukarešti.

sodelovanje med državami ni alternativa evropski integraciji, temveč le ena izmed stopnic na poti do nje. Perspektiva tega sodelovanja in z njim povezane vedno večje povezanosti držav v regiji je popolna vključitev v evro-atlantske strukture na podlagi novih pogodbenih razmerij. Pri tem bo evropska skupnost upoštevala tako dejavnost posamezne države v regiji kot tudi kriterije za članstvo (Copenhagen Criteria), ki so jih države izpolnile (Cologne Document, 1999).

Tudi OVSE je sklenila igrati ključno vlogo pri pospeševanju vseh dimenzij varnosti in stabilnosti. Igra vlogo "dežnika". Pod njenim okriljem deluje Pakt stabilnosti, saj ima OVSE izkušnje na področju ohranjanja miru in preprečevanja kršitve miru ter za to tudi potrebne mehanizme (mehanizmi zgodnjega opozarjanja, preventivne diplomacije, kriznega upravljanja). OVSE je dejavna v Regionalni okrogli mizi ter v delovnih omizjih, še posebej v Delovnem omizju za demokratizacijo in človekove pravice (Cologne Document, 1999).⁴⁹

Stalni svet OVSE je 16. marca 2000 sprejel "Regionalno strategijo za JV Evropo" (*Regional Strategy for South Eastern Europe*), na podlagi katere bo OVSE razvila obširno politiko za celotno regijo. Omenjena strategija nadalje institucionalizira in določa kriterije za regionalne projekte OVSE, konstituira odnos med OVSE in Paktom stabilnosti z izražanjem podpore ciljem in aktivnostim Pakta stabilnosti, izvajanjem nalog, ki ji naloži Pakt stabilnosti in s predlaganjem regionalnih projektov Paktu stabilnosti (Buchsbaum, 2000: 69).

4.2.2. DELOVNA OMIZJA

Delovna omizja in znotraj njih posamezne delovne skupine, sektorji in iniciative so najbolj aktivne organizacijske strukture v mehanizmu Pakta stabilnosti, so instrument za ohranitev in izboljšanje dobrososedskih odnosov v regiji s konstruktivnim iskanjem in doseganjem rešitev za določene probleme znotraj posameznega omizja.

V okviru delovnih omizij se vodijo razne diskusije na multilateralni ravni, oblikujejo rešitve za razna nesoglasja s sklepanjem dogovorov in sporazumov, razni projekti in načrti za uresničevanje dogovorov, sporazumov in ukrepov v skladu s cilji Pakta stabilnosti ter izražanje pobud za napredek na raznih področjih. Posebna pozornost je namenjena projektom,

⁴⁹ Aktivnosti OVSE so zelo široke, in sicer: izgradnja demokratičnih institucij (vključujoč politične stranke), organizacija in nadzor nad volitvami v regiji, podpora medijem, vprašanja manjšin, izobraževanje policije, podpora reform zaporov, boj proti organiziranemu kriminalu, podpora razoroževanju in kontroli orožja, mreža različnih strateških študij, itd. (Buchsbaum, 2000: 71).

ki vključujejo dve ali več držav regije. V skladu s svojimi pooblastili lahko sklicujejo sestanke ali pa konference za zadeve posebnega ali sub-regionalnega značaja (Cologne Document, 1999).

V skladu z cilji Pakta stabilnosti oblikujejo delovna omizja delovne načrte, v katerih so opredelila prednostne naloge za posamezna področja svojega delovanja, določila omejeno število konkretnih projektov in časovni okvir za njihovo uresničevanje (Lajh, 2002: 25).

Predsedništvo delovnih omizij imenuje Regionalno delovno omizje, ki mu o svojem delu poročajo delovna omizja. Predsednik Regionalnega delovnega omizja, posebni koordinator, in predsedniki delovnih omizij se srečujejo redno in po potrebi tudi izredno. Na teh srečanjih razpravljajo o aktivnostih delovnih teles in njihovi koordinaciji ter ocenjujejo napredek (Cologne Document, 1999).

Regionalno delovno omizje in delovna omizja sestavljajo udeleženske Pakta stabilnosti. Države donatorke, organizacije, institucije in regionalne pobude imajo pravico do udeležbe v Regionalnem delovnem omizju in delovnih omizjih, če tako želijo. Sosednje in ostale države, še posebno zainteresirane pridružene države EU, kot tudi relevantne mednarodne organizacije in institucije, lahko na povabilo sodelujejo v Regionalnem delovnem omizju in delovnih omizjih kot udeleženske ali opazovalke, odvisno od vrste povabila in brez obvez v luči uresničevanja ciljev Pakta stabilnosti (Cologne Document, 1999).

4.2.2.1. DELOVNO OMIZJE ZA DEMOKRATIZACIJO IN ČLOVEKOVE PRAVICE (DELOVNO OMIZJE I)

Delovno omizje za demokratizacijo in človekove pravice pokriva najbolj kompleksno področje Pakta stabilnosti. Ukvarja se z demokratizacijo in človekovimi pravicami, kamor spada tudi pravica pripadnosti narodnostnim manjšinam, z vzpostavitvijo družbe, z vladavino zakona, z vzpostavljanjem institucij, z učinkovito upravo in uspešno vlado, z razvojem enotnih pravil ravnanja glede mejne problematike z begunsko problematiko, vključno z zaščito in vračanjem beguncev ter razseljenih oseb, s svobodnimi in neodvisnimi mediji in drugimi vprašanji, ki so v interesu udeležencev (Cologne Document, 1999). V skladu s temi usmeritvami so bile v tem omizju ustanovljene delovne skupine za človekove pravice in manjšine, za javno upravo in lokalno samoupravo, za enake možnosti spolov, za izobraževanje in mladino, za medije, za parlamentarno izmenjavo, za vračanje beguncev in "*Szeged proces*" za podporo demokratičnim silam v ZRJ. Cilji tega delovnega omizja so

uresničljivi le na dolgi rok in z intenzivnim in aktivnim sodelovanjem civilne družbe. (Lajh, 2002: 25).

4.2.2.2. DELOVNO OMIZJE ZA GOSPODARSKO OBNOVO, RAZVOJ IN SODELOVANJE (DELOVNO OMIZJE II)

To omizje se ukvarja z gospodarskim sodelovanjem v regiji, med regijo ter ostalo Evropo in svetom (Cologne Document, 1999). Marca leta 2000 je Svetovna banka v strateški listini pod naslovom "Pot stabilnosti in blaginje v JV Evropi" (*The Road to Stability and Prosperity in South Eastern Europe*) sprejela med drugim naslednje srednje- in dolgoročne ekonomske cilje Pakta stabilnosti: razvoj privatnega sektorja (liberalizacija trgovine med državami regije in EU, izboljšanje okolja poslovanja in finančnega sektorja), zmanjšanje revščine in razvoj na socialnem področju (pospeševanje socialne kohezije, demokratičnih procesov, socialnega varstva in socialne pomoči), institucionalni razvoj in vladanje (izboljšanje institucionalne in administrativne učinkovitosti), investiranje v infrastrukturo in varstvo okolja.

To delovno omizje je sprejelo še dve iniciativi, in sicer iniciativo Evropske investicijske banke (EIB), ki predstavlja obsežen načrt na področju regionalne infrastrukture (transport, energija, telekomunikacije in zaloge vode) ter iniciativo Evropske banke za obnovo in razvoj (EBRD), kjer gre za strategijo, ki podpira privatni sektor, posebno majhna in srednje velika podjetja in tista, ki se ukvarjajo z zunanjo trgovino) (internet vir št. 77).

V tem delovnem omizju so se tako oblikovali naslednji posamezni sektorji in iniciative: razvoj privatnega sektorja, trgovina znotraj regije, regionalna infrastruktura, dogovor o investiranju, poslovno svetovanje, varstvo okolja, e - iniciativa in socialni razvoj (Lajh, 2002: 26).

4.2.2.3. DELOVNO OMIZJE ZA VARNOSTNA VPRAŠANJA (DELOVNO OMIZJE III)

Delovno omizje za varnostna vprašanja se ukvarja z vprašanji zunanje in notranje varnosti. Cilj tega omizja je zagotovitev transparentnosti in predvidljivosti ter pospeševanje regionalnega sodelovanja na tem področju. To delovno omizje ima dve pod-omizji: Pod-omizje za varnost in obrambo (*The Sub - Table on Security and Defence*) in Pod-omizje za pravosodje in notranje zadeve (*The Sub - Table of Justice and Home Affairs*).

V Pod-omizju za varnost in obrambo med seboj sodelujejo partnerke Pakta stabilnosti na področju kontrole orožja glede vprašanj izmenjave vojaških informacij, obveščanja in opazovanja vojaških aktivnosti, omejevanja namestitve težkega orožja, obveščanja o razpustitvi posebnih operacijskih enot ter na področju verifikacije in nadzora nad upravljanjem, med drugim tudi skozi RACVIAC center (*A Regional Arms Control Verification and Implementation Assistance Center*)⁵⁰ v Zagrebu, kjer sodeluje 18 držav.

Cilja pod-omizja predstavljata tudi Regionalna podporna skupina za boj proti minam (*The Regional Mine Action Support Group*), ki predstavlja forum za koordinacijo in izmenjavo informacij o minskih poljih med prizadetimi državami v regiji in ostalimi podpisnicami Pakta stabilnosti ter Inicijativa pripravljenosti in preprečitve nesreč (*The Disaster Preparedness and Prevention Initiative - DPPI*), ki ponuja okvir za regionalno sodelovanje na področju urjenja in reakcije (internet vir. št. 77).

V pod-omizju delujejo naslednji sektorji: obrambna reforma, humanitarno deminiranje, nadzor nad oboroževanjem, lahka oborožitev in odpravljanje posledic vojne (Lajh, 2002: 27).

Cilji Pod-omizja za pravosodje in notranje zadeve so naslednji: sprejem ukrepov za boj proti korupciji in organiziranemu kriminalu (podpora državam v regiji pri sprejemu učinkovite zakonodaje, ustanovitvi primernih institucij in razvoju primernih praks za nepopustljiv boj proti korupciji in organiziranemu kriminalu), okrepitev sodstva (večje regionalno policijsko sodelovanje ter usposabljanje), trgovina z ljudmi ter izboljšanje pravnega okvira, ki se nanaša na migracije in azil (internet vir št. 77).⁵¹

4.3. KRITIKA PAKTA STABILNOSTI

Čeprav je pobudo za ustanovitev Pakta stabilnosti dala prav EU, je bila EU tista, ki ga je degradirala na raven zgolj ene izmed pobud za ureditev razmer na Balkanu. Da tudi s Paktom stabilnosti od vsega začetka niso mislili zares, bi bilo mogoče sklepati tudi po tem, da so za njegovega koordinatorja imenovali šefa urada nemškega kanclerja Boda Hombacha, ki bi se ga menda nemški kancler hotel elegantno znebiti. Na začetku so mu obljubili svetovalce in denar, a so po prvotnem navdušenju v EU ugotovili, da gre v resnici za ameriški projekt, ki ni preveč v njenem interesu (Bohte, 1999: 8).

⁵⁰ Njegov namen je pospeševanje obširnega varnostnega dialoga in kontrole orožja ter ukrepov zaupanja.

⁵¹ Sklepi Pod-omizja za pravosodje in notranje zadeve, glej prilogo B.

Vprašljivost uspešnega začetnega delovanja Pakta stabilnosti je pod vprašanje postavila tudi začetna "ne vključenost ZRJ" kot najbolj problematične države v regiji. Še posebej ostre kritike je Pakt stabilnosti izzval na Hrvaškem.⁵² Kritiki Pakta stabilnosti k temu dodajajo tudi dejstvo, da je Pakt stabilnosti prepočasen, preveč birokratski in ni uspel izpolniti začetnih obljub (N., 2001a).

Sedaj, po preteku dveh let delovanja Pakta stabilnosti je še prezgodaj govoriti o njegovem uspehu, saj gre pri njem za dolgoročno oblikovan proces, ki bo svoje rezultate pokazal veliko pozneje. Vendar pa lahko že sedaj opozorimo na njegove glavne probleme. Pakt stabilnosti nima natančno razdelane in razvite učinkovite strategije, v elementih in na področjih, kjer strategija obstaja in je razdelana, pogosto ni zadostnih sredstev in ustreznih mehanizmov, ki bi omogočili njeno uresničevanje. Dostikrat je ves proces odvisen od držav donatoric in njihovih strateških interesov (od volje velikih sil), te pa mnogokrat ne podpirajo projektov, ki so na prioriteth listah posameznih delovnih skupin in tako posledično preprečujejo izvajanje načrtov njihovega dela. Zato se tudi premalo sliši glas prejemnic pomoči, držav, katerim je Pakt stabilnosti namenjen. Zelo pomembno dejstvo je tudi, da ni zadostne in obljubljenе ekonomske podpore. Dostikrat obljubljenā finančna sredstva dejansko sploh ne pridejo v regijo. Po drugi strani pa tudi pri samih programih ekspertne pomoči "ekspertiza" pobere precejšnja finančna sredstva, ki so namenjena določenemu projektu. Pojavljajo se tudi očitki, da se je Pakt stabilnosti razvil v mehanizem diplomatskega in političnega turizma. Ta bi naj edini deloval, vendar so tudi zanj potrebna precejšnja finančna sredstva.

Z pozitivnega stališča je po mnenju velike večine sodelujočih akterjev največji dosežek Pakta stabilnosti ta, da je ponovno vzpostavil komunikacijo in medsebojno povezal posameznike in skupine iz regije. Ljudje iz regije so ugotovili, da imajo dejansko iste probleme, le v drugačnih kontekstih. Ugotovili pa so, da se morajo reševanja le-teh lotiti s skupnimi močmi, sicer se bodo le še poglobljali (Lajh 2002: 67,68).

⁵² Več o tem Vukadinović, 2002: 157, 158.

5. PAKT STABILNOSTI IN BOJ PROTI ORGANIZIRANEMU KRIMINALU

Organizirani kriminal ogroža cilje Pakta stabilnosti in dosežke pri vzpostavitvi vladavine prava, demokracije, ogroža dosežke na področju človekovih pravic ter socialni in ekonomski red v JV Evropi, uničuje podjetniško klimo ter odvrta domače in tuje investicije, poleg tega pa je škodljiv za integracijo JV Evrope v Evro-atlantske strukture, saj ogroža varnost in stabilnost v regiji in ima negativen vpliv zunaj nje, zato je eden izmed ciljev Pod-omizja za pravosodje in notranje zadeve tudi boj proti organiziranemu kriminalu.

Tako je bila v okviru tega pod-omizja pod okriljem Delovnega omizja III na njegovem tretjem zasedanju 5. oktobra 2000 v Sofiji sprejeta Inicijativa Pakta stabilnosti proti organiziranemu kriminalu v JV Evropi - SPOC inicijativa⁵³. SPOC inicijativa je nastala kot posledica uresničevanja ciljev, ki so bili potrjeni na konferenci v Sarajevu (30. 07. 1999) in posledičnih srečanj Delovnega omizja za varnostna vprašanja v Oslu (13. - 14. 10. 1999) in Sarajevu (15. - 16. 02. 2000) (SPOC Initiative, 2000).

5.1. INICIATIVA PAKTA STABILNOSTI PROTI ORGANIZIRANEMU KRIMINALU V JV EVROPI - SPOC INICIATIVA

5.1.1. CILJ SPOC INICIATIVE

Cilj SPOC inicijative je "*okrepitev služb v boju proti organiziranemu kriminalu v JV Evropi v skladu z evropskimi in drugimi mednarodno sprejetimi standardi*" (SPOC Initiative, 2000). Iz tega sledi, da morajo sprejeti ukrepi proti organiziranemu kriminalu temeljiti na spoštovanju načel vladavine prava, demokracije in človekovih pravic. Prav ta načela pa so ravno tiste vrednote, ki jih bo SPOC inicijativa skušala zaščititi. Uspeh SPOC inicijative bo določil njen vpliv na življenje ljudi v JV Evropi.

⁵³ Stability Pact Initiative against organised crime in South - Eastern Europe - SPOC Initiative. Tekst SPOC inicijative je izdelala Delovna skupina, ki so jo sestavljali predstavniki naslednjih mednarodnih organizacij, institucij in regionalnih pobud: Urad posebnega koordinatorja Pakta stabilnosti, Evropska komisija, Generalni sekretar Sveta EU, Europol, Interpol, OSCE, SECI, CEI, Jadranska pomorska inicijativa (*the Adriatic Sea Initiative*) in Svet Evrope v tesnem sodelovanju z državami regije (internet vir št. 71).

Veljavnost SPOC iniciative je štiri leta. Po preteku štirih let bo ponovno vzeta v obravnavo.

V tem obdobju je mogoče pričakovati *realne rezultate* na naslednjih področjih: a) sprejem in uresničevanje nacionalnih politik in strategij proti organiziranemu kriminalu s strani vlad držav regije; b) ustanovitev nacionalnega multidisciplinarnega mehanizma za koordiniranje; c) sprejem zakonodaje proti organiziranemu kriminalu, pranju denarja in korupciji vzporedno z evropskimi in mednarodnimi instrumenti; d) izboljšanje sodelovanja med različnimi agencijami, vpletenimi v uresničevanje ukrepov proti organiziranemu kriminalu znotraj posamezne države, ustanovitev posebnih enot, okrepitev pristojnosti preiskovalnih služb; e) okrepitev regionalnega in mednarodnega sodelovanja (ratifikacije pomembnih evropskih in mednarodnih konvencij,⁵⁴ sklenitev mreže bilateralnih sporazumov o sodelovanju ter dejavno operativno sodelovanje).

Kot je zgoraj razvidno, gre za strukturalne spremembe, ki pa zahtevajo čas in lastništvo za zagotovitev preživetja. Močan faktor, od katerega je odvisen uspeh sprejetih politik in strategij v boju proti organiziranemu kriminalu, je "politična volja". Tako bodo dosežki na zgoraj omenjenih področjih jasno odražali predvsem politično voljo vlad držav regije in mednarodne skupnosti pri preprečevanju in zatiranju organiziranega kriminala v JV Evropi.

5.1.2. AKTERJI V OKVIRU SPOC INICIATIVE

V okviru SPOC iniciative delujeta in med seboj sodelujeta Regionalna skupina za upravljanje in Skupina za nasvete in zveze.

5.1.2.1. REGIONALNA SKUPINA ZA UPRAVLJANJE

Najvišje izvršilno telo, vlada, v posamezni državi in območju v regiji imenuje visokega predstavnika, ki je neposredno odgovoren vladi. Visoki predstavnik je odgovoren za uresničevanje SPOC iniciative in za sodelovanje s ključnimi predstavniki organov kazenskega pravosodja z uporabo multidisciplinarnega pristopa. Ti visoki predstavniki predstavljajo Regionalno skupino za upravljanje (*Regional Steering Group*), na čelu katere je so - predsedstvo Delovnega omizja III.

⁵⁴ Glej prilogo C.

Naloge Regionalne skupine za upravljanje so naslednje: a) nadzorovanje napredka pri uresničevanju SPOC iniciative in poročanje o napredku Delovnemu omizju III; b) izbira prednostnih nalog v posameznih državah; c) koordiniranje načrtovanih in tekočih projektov in drugih ukrepov; d) pospeševanje operativnega sodelovanja med državami.

Za potrebe Regionalne skupine za upravljanje je predvidena tudi ustanovitev majhnega sekretariata, čigar naloga bo predvsem administrativne narave.

5.1.2.2. SKUPINA ZA NASVETE IN ZVEZE

Ta skupina je ustanovljena za pomoč Skupini za upravljanje. Skupino za nasvete in zveze (*Advisory and Contact Group*) sestavljajo ustrezne institucije, ki imajo potrebno strokovno znanje: Generalni sekretariat Sveta EU, Evropska Komisija, Svet Evrope, Europol, Interpol, SECI, CEI, OVSE, Pakt stabilnosti in Jadranska pomorska iniciativa (*Adriatic Sea Initiative*).

Naloge skupine za nasvete in zveze so: a) svetovanje Regionalni skupini za upravljanje; b) pomoč pri nadzoru in pisanju poročil Regionalne skupine za upravljanje; c) posredovanje izkušenj in informacij s strani sodelujočih institucij; d) olajševanje stikov med Regionalno skupino za upravljanje in sodelujočimi institucijami; e) zagotovitev koordinacije med institucijami z obzirom na ukrepe SPOC iniciative; f) pomoč pri mobilizaciji virov pri tehničnih programih sodelovanja; g) svetovanje Uradu posebnega koordinatorja Pakta stabilnosti.

Srečanje poteka tudi na lokalni ravni, kjer se njihovi lokalni predstavniki redno srečujejo kot lokalna SPOC skupina v posamezni državi regije. Njihova naloga je pospeševanje usklajevanja in poglobljen politični dialog.

Regionalna skupina za upravljanje in Skupina za nasvete in zveze se srečujeta najmanj dvakrat letno pred srečanji Delovnega omizja III. Vsaka posebej pa lahko po potrebi tudi sama skliče sestanek.

5.1.3. OKVIR DELOVANJA SPOC INICIATIVE

Za uspešno uresničevanje ciljev SPOC iniciative in s tem tudi boja proti organiziranemu kriminalu je potrebno sprejeti in uresničiti razne strategije ter celo vrsto ukrepov in programov na različnih področjih.

5.1.3.1. CELOTNA STRATEGIJA

Za dosegajo ciljev SPOC iniciative predvideva strategija naslednje korake:

- Vlade držav JV Evrope morajo sprejeti in uresničiti nacionalne strategije v boju proti organiziranemu kriminalu. Te strategije morajo vsebovati razne ukrepe od preprečitve⁵⁵ do njihovega uresničevanja, poleg tega pa morajo ti ukrepi spoštovati načela vladavine prava, demokracije in človekovih pravic.
- Vladne strategije držav JV Evrope morajo temeljiti na trajni ocenitvi situacije organiziranega kriminala, nevarnostih in priložnostih, ki pospešujejo organizirani kriminal, najboljših praks in novih metod ter tehnologij, uporabljenih v boju proti organiziranemu kriminalu. Rezultati teh analiz bodo sistematično vpeljani v strategije in politike. Mednarodna skupnost bo z njimi seznanjena.
- Vlade držav JV Evrope bodo ustanovile multidisciplinarni mehanizem na nacionalni ravni, ki bo zagotovil politično svetovanje in koordiniranje ter nadzor nad uresničevanjem sprejetih politik in strategij.
- Vlade držav JV Evrope bodo ratificirale in izpolnjevale relevantne mednarodnopravne instrumente in podpisale bilateralne in multilateralne sporazume o pospeševanju mednarodnega sodelovanja.

5.1.3.2. POSEBNI UKREPI

Zgoraj omenjene nacionalne strategije in politike vlad držav JV Evrope bodo uresničene skozi spodaj sprejete ukrepe na naslednjih različnih področjih.

Na področju preprečitve organiziranega kriminala bodo tako sprejeti naslednji ukrepi:

- priprava okvirja za strukturno in sistematično zbiranje, analizo in obdelavo podatkov o organiziranem kriminalu, ki bo osnova za strategije preprečitve in nadzora;
- povišanje tveganja za delovanje organizacij organiziranega kriminala s okrepitevijo mehanizmov kontrole, identifikacijo in zapolnjevanjem vrzeli v zakonodaji, v sistemu kazenskega pravosodja ter na drugih ranljivih področjih;

⁵⁵ Ko govorimo o preprečitvi, govorimo o dejavnosti zoper kriminaliteto, še preden se ta sploh pojavi. Po mnenju vodilnih teoretikov, ki se v svetu ukvarjajo z bojem proti organiziranemu kriminalu, je prav preventivna dejavnost tista, ki lahko največ pripomore k razrešitvi tega vse bolj razširjenega in perečega problema (Dobovšek, 1997: 177-178).

- sredstva za spodbudno sodelovanje z kazenskim sodiščem;
- spodbujanje ozaveščenosti o organiziranem kriminalu, kar pomeni širjenje informacij o organiziranem kriminalu in seznanjanje javnih uslužbencev in javnosti o naravi, obsegu in vplivu organiziranega kriminala, spodbujanje sprejetja kodeksov vedenja v javnem in privatnem sektorju, vpletenosti izobraževalnega sistema, medijev, poročanje o uspešno toženih primerih, organiziranje kampanj, z namenom premestiti strah pred organiziranim kriminalom ter sprejem ukrepov za prewencijo viktimizacije;⁵⁶
- okrepitev sodelovanja civilne družbe in podjetniškega sektorja s sistemom kazenskega pravosodja, skupno nadzorstvo in odgovornost;
- zbiranje informacij o registriranih pravnih osebah, katerih namen bo prewencija prodiranja skupin organiziranega kriminala v legalno ekonomijo ter izključitev družb vpletenih v organizirani kriminal, pranje denarja in korupcije iz javnih ponudb;
- uresničevanje Antikorupcijske iniciative Pakta stabilnosti z namenom prewencije in nadzora korupcije in prevar;
- zmanjšanje nagrajevanja kriminalnih dejavnosti s prewencijo pranja denarja, vključujoč pravila proti prekomernemu plačevanju v gotovini, zahteve za določene ranljive poklice, "poznavanje stranke" in poročanje o sumljivih transakcijah, zagotavljanje, da povečano uporabo informacijske tehnologije v finančnem sektorju (virtuozne banke) spremlja primerna varnostna služba, ki zmanjšuje in preprečuje zlorabo le-te;
- preprečevanje mladoletnikom in ostalim ranljivim skupinam vpletenost v organizirani kriminal, raziskovanje o povezanosti mladoletniških prestopkov in organiziranega kriminala v JV Evropi, politika odvracanja in alternative v zaporih, pilotski programi v rizičnih skupnostih, policija v skupnosti, sodelovanje med kazenskim pravosodjem in socialnimi institucijami;
- sprejem ukrepov za večjo transparentnost na področju financiranja političnih strank;
- sprejem in uresničitve ukrepov za prewencijo zlorabe psihoaktivnih snovi;
- raziskovanje računalniškega kriminala kot osnova za možne strategije prewencije in nadzora, pospeševanje sprejetja evropskega instrumenta o računalniškem kriminalu.

Nadaljni ukrep je sprejem in uresničevanje zakonodaje proti organiziranemu kriminalu in pranju denarja v skladu z določili relevantnih mednarodnih instrumentov, kjer se kot kaznivo dejanje opredeljujejo naslednja dejanja: a) participacija osebe v skupini organiziranega

⁵⁶ Zelo pomembno, v boju proti organiziranemu kriminalu, je tudi to, da pridobimo javno podporo z informiranjem javnosti o obsegu in delovanju organiziranega kriminala, njegovimi nevarnostmi in možnostmi za njegovo preprečevanje (Dobovšek, 1997: 212).

kriminala, neodvisno od kraja, kjer se skupina nahaja ali od njenih kriminalnih dejavnosti (tu gre za posamično kaznivo dejanje); b) pranje denarja, ki izhaja iz katerekoli kriminalne dejavnosti, še posebej pa tiste, katere izvor je organizirani kriminal; c) trgovina z ljudmi. Na tem mestu je potrebno sprejeti relevanten protokol h konvenciji Združenih narodov proti transnacionalnemu organiziranemu kriminalu⁵⁷. Tako bodo na področju zakonodaje sprejeti naslednji ukrepi:

- sprejem ali izpopolnjevanje zakonodaje na področju zaplembe dobičkov, izvirajočih iz kriminala, upoštevajoč možnost kazenskih, civilnih in/ali administrativnih sankcij v primerih "protizakonite obogatitve", kar pomeni, da ni opravičene razlage za ekonomsko blagostanje oseb, ampak obstaja utemeljen sum izviranja le-tega iz organizirane kriminalne dejavnosti;
- kazensko sankcioniranje namernega ne poročanje o sumljivih finančnih transakcijah s strani bank in nebančnih institucij, katerih obveza je, da to storijo;
- uvedba odgovornosti pravnih oseb in proučitev možnosti za uvedbo skupne kazenske odgovornosti;
- sprejem zakonodaje o zaščiti podatkov v skladu z evropskimi standardi
- sprejem zakonodaje o zaščiti prič;
- sprejem zakonodaje, ki bo dovoljevala in urejevala uporabo posebnih preiskovalnih sredstev;
- sodelovanje v medsebojnem mehanizmu vrednotenja, kot npr. v okviru Sveta Evrope, PC-R-EV⁵⁸ - ukrepi proti pranju denarja in GRECO⁵⁹ - ukrepi proti korupciji.

⁵⁷ Protokol o trgovini z ljudmi (*Protocol on Trafficking in Human Beings*).

⁵⁸ Gre za skupino strokovnjakov, ki jo je ustanovil Svet Evrope. Ukvarja se z evaluacijo ukrepov proti pranju denarja, pregleduje zakone in prakse tistih držav članic Sveta Evrope, ki niso članice Finančne akcijske posebne enote (*the Financial Action Task Force*). Njena naloga je harmonizacija pravnih, finančnih in kazenskih ukrepov v teh državah, ki temeljijo na mednarodnih standardih, sprejetih v ta namen (internet vir št. 80).

⁵⁹ CRECO sestavlja skupina držav članic Sveta Evrope proti korupciji. Deluje kot fleksibilen in učinkovit "follow - up" mehanizem za nadzor in izpolnjevanje vodilnih načel v boju proti korupciji in uresničevanja mednarodnih pravnih instrumentov, sprejetih za delovanje Programa akcije proti korupciji (*the Programm of Action against Corruption*) (ibidem).

Na področju posebnih enot, preiskovalnih služb in sodelovanja so potrebni naslednji ukrepi:

- ukrepi, ki bodo izboljšali koordinacijo, komunikacijo, izmenjavo podatkov in znanja znotraj sistema kazenskega pravosodja in z javnimi uslužbenci, upoštevajoč zaupnost in zahteve o zaščiti podatkov;
- ustanovitev obveščevalnih sistemov v skladu z evropskimi in drugimi mednarodnimi standardi;
- imenovanje posebnih multiskupin ali enot za raziskovanje in kazensko preiganje gospodarskega in organiziranega kriminala, ali v obliki stalnih posebnih enot ali skupin, ki bodo sodelovale pri posamičnih zadevah ali v obliki "posebnih enot" (*task forces*) za posamezne oblike kriminala;
- sprejem in uresničevanje načrtnih in doslednih izobraževalnih programov za policiste in ostale sestavne elemente sistema kazenskega pravosodja, posebej pri uporabi posebnih preiskovalnih metod na področju finančnega preiskovanja in pri novih metodah policijskega dela. V teh programih bodo skupaj sodelovali pripadniki policije in sodstvo;
- sprejem novih metod policijskega dela, s premikom od reaktivnega delovanja k proaktivnemu delovanju policije, vključujoč uporabo strateškega znanja in kriminalnih analiz;
- sprejem zakonodaje, ki bo dovoljevala ali razširila uporabo preiskovalnih ukrepov, ki bodo policiji omogočili vpogled v dejavnosti skupin organiziranega kriminala, vključujoč nadzor, prisluškovanje, tajne operacije, kontrolo pošiljk in uporabo ovaduhov. Vlade bodo morale za delovanje zagotoviti potrebno tehnologijo. Istočasno bo treba vzpostaviti tudi mehanizem kontrole;
- na področju finančnega preiskovanja bo posebna pozornost namenjena davčnim ali finančnim kaznivim dejanjem. Zato je potrebna ustanovitev finančnih obveščevalnih enot, sprejem strategij, katerih tarča bodo dobički skupin organiziranega kriminala; uvedba pravnih mehanizmov, ki bodo premostili diskretnost bank in sprejem določil, pod katerimi bodo v skladu s sodnim redom bančni uslužbenci, računovodje, notarji in odvetniki morali podati svoja finančna poročila ali izjave za potrebe sodišča; sprejem zakonodajnih ukrepov za odkrivanje, blokiranje, zaplembo in zasego dobičkov, ki izvirajo iz dejavnosti organiziranega kriminala;
- uresničevanje ukrepov, ki bodo zagotavljali učinkovito zaščito tarč organiziranega kriminala. Tu bo šlo predvsem za zaščito prič, ki bodo pričala o zadevah organiziranega

kriminala, zaščito žrtev organiziranega kriminala in uradnikov kazenskega pravosodja, ki bodo sodelovali pri ukrepih proti organiziranemu kriminalu;

- ustanovitev enot za preiskovanje in kazenskoopravno preiganjanje odgovornih za trgovino z ljudmi, še posebej za prostitucijo. Sprejem več stališč in ukrepov za zaščito teh žrtev, kjer bo potrebno zagotoviti žrtvam pravno, medicinsko, psihološko in finančno pomoč in jih opogumiti za sodelovanje z organi kazenskega pravosodja. Potrebno bo večje sodelovanje nevladnih organizacij, preprečevanje viktimizacije žrtev in uresničevanje programov za večjo osveščenost in izobrazbo javnosti;
- okrepitev mejnih in carinskih kontrol v boju proti nedovoljeni trgovini.

Na področju mednarodnega in regionalnega sodelovanja pa so za učinkovit boj proti organiziranemu kriminalu potrebni naslednji ukrepi:

- uporaba obstoječih instrumentov in orodij za tesnejše mednarodno sodelovanje. Predvidena je odstranitev ovir v mednarodnih pogodbah, npr. odstranitev zadržkov, zmanjšanje osnov za zavrnitev, še posebno tistih, ki se nanašajo na fiskalna ali politična kazniva dejanja ter sčasoma opustitev zahteve o dvojni krivdi glede kaznivih dejanj skupin organiziranega kriminala;
- okrepitev sodelovanja na operativni ravni. Znotraj nacionalnih struktur je predvidena ustanovitev osrednjega telesa za stike s tujimi operativnimi organi, določitev uslužbencev za zvezo v drugih državah, ustanovitev regionalne mreže tožilcev in posebnih pripadnikov policije in skupno urjenje ter izvajanje operacij z drugimi državami;
- čimprejšnja ustanovitev skupnih posebnih enot ali preiskovalnih skupin na operativni ravni za specifične vrste kriminala (npr. trgovina z ljudmi z namenom prostitucije);
- ustanovitev neposrednih in hitrih metod izmenjave informacij in obveščanja v skladu s predpisanimi zahtevami o zaupnosti in zaščiti podatkov, katerih cilj je združljivost nacionalnega informacijskega sistema z mednarodnim informacijskim sistemom, kot je Interpolov, Europolov in Schengenski informacijski sistem⁶⁰;

⁶⁰ *Schengen Information System (SIS)* je nastal na podlagi Schengenskega sporazuma (4. člen). Gre za izmenjavo informacij na področju policijskega sodelovanja. V vsaki državi podpisnici tega sporazuma deluje Nacionalni schengenski informacijski sistem (*National Schengen Information System - NSIS*), ki je povezan z Centralnim schengenskim informacijskim sistemom (*Central Schengen Information System*), ki je nameščen v Strasbourgu ter operativna informacijska pisarna imenovana SIRENE (*Supplementary Information, Request at the National Entry*) (internet vir.št. 82).

- s pospeševanjem preiskovanja ekonomskega ozadja skupin organiziranega kriminala, omogočiti pravno in dejansko izmenjavo informacij med pristojnimi osebami v državah članicah z obzirom na pravne osebe in druge osebe delujoče v sodni veji oblasti in fizičnimi osebami, ki so povezane z ustanovitvijo, lastništvom, vodstvom in investiranjem skupin organiziranega kriminala;
- sprejem določil, ki bodo omogočila delitev dobička med državami, ki so vpletene v zasledovanje, zaplembo in odvzem dobička, ki izhaja iz dejavnosti skupin organiziranega kriminala;
- oblikovanje programov za zaščito tujih prič na podlagi sklepanja bilateralnih ali multilateralnih sporazumov.

5.1.4. URESNIČEVANJE SPOC INICIATIVE

Primarna odgovornost za uresničevanje SPOC iniciative leži v rokah samih držav regije.

Veliko zgoraj omenjenih strategij in podobnih aktivnosti dejansko vlade držav v regiji že uresničujejo z ali brez mednarodne pomoči. Razumljivo je tudi, da vsi zgoraj predlagani ukrepi niso primerni v enakem obsegu za vse države regije in se ne morejo izvajati istočasno ali v časovnem okviru SPOC iniciative. Zato je potrebno pripraviti specifične ukrepe in prioritete za vsako posamezno državo, kar ne zahteva le jasno obvezo držav regije, ampak tudi mednarodne skupnosti.

Partnerke Pakta stabilnosti bodo morale zagotoviti podporo skozi dve vrsti ukrepov: s programi tehnične pomoči za okrepitev politik in institucionalnih struktur, kot tudi zakonodaje proti organiziranemu kriminalu in pranju denarja ter z ukrepi in mehanizmi za pospešitev operativnega sodelovanja med organi kazenskega pravosodja držav regije, kot tudi z ostalimi partnerkami Pakta stabilnosti .

Pričujoča SPOC iniciativa se nanaša na načrte, programe in aktivnosti, ki so v teku, in na obstoječe strukture v največji možni meri. Sama SPOC iniciativa dopušča zadostno fleksibilnost v oblikovanju tehničnih programov pomoči, medtem ko določa splošni okvir, oblikovan na osnovi ciljev in mehanizma (Regionalna skupina za upravljanje), za koordinacijo, nadzorovanje in pregled napredka na tem področju.

Koraki uresničevanja SPOC iniciative so naslednji:

- I. Predsedniki vlad držav regije imenujejo visokega predstavnika, ki je v sodelovanju s ključnimi predstavniki organov kazenskega pravosodja in z uporabo multidisciplinarnega pristopa odgovoren za uresničevanje SPOC iniciative.
- II. V vsaki državi bodo visoki predstavniki pripravili pregled že obstoječih informacij o organiziranemu kriminalu in ukrepih za boj proti organiziranemu kriminalu ter v sodelovanju s strokovnjaki iz Regionalne skupine za upravljanje in Skupine za nasvete in zveze izpeljali dodatno potrebne ocenitve.
- III. Na osnovi teh pregledov bodo oblikovani delovni načrti in programi tehnične pomoči za posamezno državo ter ukrepi za pospešitev regionalnega sodelovanja.
- IV. Regionalna skupina za upravljanje in Skupina za nasvete in zveze bosta pregledali, koordinirali in nadzorovali uresničevanje delovnih načrtov, programov in ukrepov ter o tem poročali Delovnemu omizju III.

Za uspešno izpolnitev vseh korakov je potreben čas in seveda volja ter pripravljenost na sodelovanje v tem procesu samih držav regije.

5.1.4.1. PRVI DEJANSKO STORJENI KORAKI V SMERI URESNIČEVANJA SPOC INICIATIVE

5.1.4.1.1. Sestanek Skupine za upravljanje in Skupine za nasvete in zveze 9. in 10. januarja 2001 v Bolgariji⁶¹

Na sestanku je bila ponovno izpostavljena nevarnost organiziranega kriminala, ki predstavlja veliko nevarnost socialni in politični stabilnosti. Izjemnega pomena je sodelovanje, ki je ključnega pomena v boju zoper organizirani kriminal. V tem pogledu igra ključno vlogo SPOC iniciativa med državami regije, vključujoč države pristopnice, kot tudi tiste, ki so že vpete v proces stabilizacije in pridružitve v EU.⁶²

⁶¹ Meeting of the SPOC Steering Group and the SPOC Advisory and Contact Group, 9 and 10 January 2001.

⁶² Kot prispevek Paktu stabilnosti in *an interim* korak k članstvu, je EU pripravila novo generacijo t.i. Sporazumov o stabilizaciji in pridružitvi (The Stabilization and Association Agreement). Namenjeni so petim državam JV Evrope, ki še vedno nimajo sklenjenih pogodb v odnosu z EU. Te so: Albanija, BiH, Hrvaška, Makedonija in ZRJ. Do sedaj sta ta sporazum podpisali Makedonija (aprila 2001) in Hrvaška (maja 2001). Ti sporazumi se razlikujejo od t. i. pridružitvenega sporazuma, ki ga je EU podpisala z državami srednje in vzhodne Evrope po tem, da ne vsebujejo klavzule, po kateri bo država podpisnica nekega dne tudi članica EU. Tako ti sporazumi le deloma odpirajo vrata članstvu EU, saj bo članstvo predmet razprave v prihodnosti. Ta pa bo odvisna od tega, ali bo država podpisnica dovolj napredovala na področju politične stabilizacije, demokratizacije, gospodarskih reform in regionalnega sodelovanja. EU se med drugim obvezuje, da bo državam,

Na sestanku so bili sprejeti naslednji sklepi: a) na podlagi odločitve Skupine za upravljanje in na podlagi obstoječih informacij morajo države regije do 15. februarja 2001 predstaviti Skupini za upravljanje in Skupini za nasvete in zveze poročilo o ocenitvi položaja o organiziranem kriminalu in o prioritetah (ukrepih), ki se nanašajo na štiri področja, zapisana v SPOC iniciativi⁶³, drugi del tega poročila pa mora vsebovati predloge za zapolnitev vrzeli. Skupina za nasvete in zveze bo poročila pregledala še pred naslednjim sestankom Skupine za upravljanje.

Prioriteto so dobila naslednja področja: trgovina z ljudmi, trgovina z orožjem, trgovina z drogo in trgovina z ukradenimi avtomobili, poleg tega pa še vprašanje opreme, urjenja in zaščite podatkov. Udeleženci so bili enotni, da je zelo pomembna izmenjava informacij o štirih področjih, ki naj bi izboljšala nacionalne pristojnosti in sodelovanje. V ta namen bosta Svet Evrope in Bolgarija oblikovala obrazec (vprašalnik) v pomoč državam pri informiranju ostalih udeleženk o politikah in strategijah v boju proti organiziranemu kriminalu kot tudi multidisciplinarni nacionalni usklajevalni mehanizem, ki bo zagotovil njihovo uresničevanje. Obrazec naj bi bil do 1. februarja 2001 poslan Uradu posebnega koordinatorja Pakta stabilnosti, ki ga bo razdelil državam, države pa bi ga vrnile do 1. marca 2001. Urad posebnega koordinatorja ga bo takrat poslal Skupini za upravljanje. Predvideno ustanovitev majhnega sekretariata je Skupina za upravljanje zaupala Romuniji, SECI-ju in Uradu posebnega koordinatorja (internet vir št. 84).

5.1.4.1.2. Sestanek Skupine za upravljanje 11. junija 2001 v Zagrebu⁶⁴

Predstavljeno je bilo do sedaj opravljeno delo v luči uresničevanja SPOC iniciative. Pri tem je bila izražena skrb, ker vse države regije niso izpolnile svojo obveznost o predstavitvi vrzeli v analizi o zatiranju dejavnosti organiziranega kriminala in podale poročilo o tem, posebno če se upošteva dejstvo, da so to obveznost sprejele same in jim ni bila vsiljena od zunaj. Države, ki niso poslale svojih poročil do predvidenega roka (15. 2. 2001), so na kratko predstavile svojo problematiko. Skupen zaključek je bil ta, da v večini držav obstajajo

s katerimi bo podpisala takšen sporazum pomagala, pri nadzoru mej in v boju proti organiziranemu kriminalu ter na ekonomskem področju (oblikovanje proste trgovinske cone) (Balkan med vojno in novimi priložnostmi, 2001: 117).

⁶³ Ta področja so: prevencija, zakonodaja, posebne in preiskovalne enote ter mednarodno in regionalno sodelovanje.

⁶⁴ Meeting of the SPOC Steering Group, 11 June 2001.

podobne vrzeli, le različne v kvaliteti in kvantiteti. Te so bile povzete v tri skupine: urjenje, oprema in tehnična pomoč.

Države so se strinjale, da bodo visoki predstavniki na podlagi analiz teh vrzeli do prvega tedna v septembru 2001, predstavili strategijo in akcijski načrt (*Action Plan*) Uradu posebnega koordinatorja Pakta stabilnosti ter Skupini za upravljanje in Skupini za nasvete in zveze. Temu bo v septembru 2001 sledil izredni sestanek Skupine za upravljanje, kjer bodo pripravili SPOC poročilo za Regionalno konferenco, ki bo konec oktobra v Bukarešti⁶⁵.

Velik pomen je bil ponovno dan vprašalniku o organiziranem kriminalu kot dragocenemu orodju Skupine za upravljanje, s pomočjo katerega bo mogoče nadzorovati napredek v državah na tem področju, zato je potrebno poslati še zaostale vprašalnike. Udeleženci so pozitivno ovrednotili delo CEI glede sodelovanja na sodnem področju, kot je formulirano v deklaraciji, ki je bila sprejeta v Trstu.⁶⁶ V drugem delu so udeležence med drugim (zopet) povabile SECI naj predlaga pristojnost za možno ustanovitev SPOC sekretariata (internet vir št. 64).

5.1.4.1.3. Sestanek Skupine za nasvete in zveze 21. februarja 2002 v Bruslju⁶⁷

Udeleženci sestanka so se enoglasno strinjali o čimprejšnji ustanovitvi SPOC sekretariata. Urad posebnega koordinatorja Pakta stabilnosti se bo osredotočil na okrepitev "sodnih orodij" proti organiziranemu kriminalu in bo "neodvisnost sodstva" prepustil Svetu Evrope. Predstavnica Evropske komisije je poudarila tesno povezavo med okrepitevijo "sodnih orodij" in preobrazbo sodnega sistema, sklicujoč se na neodvisnost in učinkovitost sodstva. Zato so sklenili, da se Pakt stabilnosti s tem ne bo neposredno ukvarjal, ampak bo spodbujal države pri zasledovanju priporočil Sveta Evrope in pravosodnih ministrov držav EU, kar zadeva reformo sodnega sistema na temelju evropskih standardov.

Predstavljen je bil tudi SECI projekt zaščite prič, čigar pomen se nanaša na področje preiskovanja organiziranega kriminala. Poudarek je bil na nujnosti razširitve tega projekta na sorodnike prič.

⁶⁵ Regionalna konferenca je potekala 25. in 26. oktobra 2001.

⁶⁶ Pravosodni ministri držav članic CEI so na konferenci v Trstu, ki je potekala, 26. in 27. marca 2001, podpisali Deklaracijo o sodelovanju na področju pravosodja in harmonizaciji zakonodaje, ki med drugim predvideva naslednje ukrepe: pospešitev harmonizacije zakonskih in administrativnih pravil držav članic CEI, izboljšanje vzajemne pravne pomoči in sodnega sodelovanja v kazenskih zadevah, oblikovanje primerne mreže za izmenjavo informacij, identifikacija obstoječih praktičnih problemov na področju vzajemne pravne pomoči in sodnega sodelovanja ter skupno izobraževanje sodnikov in tožilcev (internet vir št. 59).

⁶⁷ Minutes of the SPOC Advisory Group meeting, 21 February 2002.

Na sestanku je bil predstavljen italijanski projekt o izmenjavi informacij na področju organiziranega kriminala⁶⁸, ki mu je bila dana popolna podpora (Borgna, 2002).

5.1.4.1.4. Sestanek Skupine za upravljanje 4. junija 2002 v Bukarešti⁶⁹

Na tem sestanku so visoki predstavniki iz nekaterih držav regije poročali o dosedajšnjem napredku na področju boja proti organiziranemu kriminalu v okviru SPOC iniciative.

Visoki predstavnik Albanije je poročal o znatnih dosežkih za izboljšanje že obstoječe zakonodaje na področju organiziranega kriminala, v tem smislu o nacionalnem akcijskem načrtu v boju proti organiziranemu kriminalu, s poudarkom na odločnosti Albanije sprejeti evropske in mednarodne standarde kot strateške cilje. Poudaril je potrebo po pomoči, predvsem na področju tehnične pomoči za uresničitev pričakovanih dolžnosti v tem procesu.

Visoki predstavnik Hrvaške je poročal o izboljšanju sodelovanja z BiH, o podpisanem sporazumu med Hrvaško, BiH in ZRJ na področju preprečevanja ilegalnih migracij. Poročal je o novih amandmajih zakona o preprečevanju pranja denarja, ki ga je parlament nedavno sprejel. Velik pomen je dal nadaljnemu sodelovanju, izmenjavi informacij in izkušenj med evropskimi državami.

Visoki predstavnik Makedonije je poročal o dosežkih, povezanih z evropskimi standardi, namreč o razvoju strategije o integriranem mejnem upravljanju v skladu s Stabilizacijskim in pridružitvenim sporazumom, ki ga je Makedonija z EU podpisala lansko leto. Nov člen o kaznovanju trgovine z ljudmi je bil integriran v kazensko pravo, oblikovan je bil osnutek zakona o zbiranju nezakonitega orožja. Visoki predstavnik je potrdil močno politično voljo države pri izboljšanju dosežkov na področju boja proti organiziranemu kriminalu v skladu z dolgoročno oblikovano strategijo (v skladu s konvencijo Združenih narodov proti transnacionalnemu kriminalu, ki jo je podpisala tudi Makedonija).

Visoki predstavnik Črne gore je osvetlil politično voljo države v boju proti transnacionalnemu kriminalu z multidisciplinarnim postopkom. Opozoril je na nedavno

⁶⁸ Cilj projekta je poudariti in okrepiti proces izmenjave informacij s sprejetjem pravnih instrumentov, s podpisom bilateralnih in multilateralnih pogodb. Projekt bo pokazal, kako deluje sistem izmenjave informacij v boju proti organiziranemu kriminalu v regiji in kako države reagirajo na ta problem. Za doseg tega so predvideni naslednji specifični cilji: 1) analiza sedanje situacije organiziranega kriminala v državah JV Evrope; 2) analiza materialne in procesne zakonodaje ter analiza sodnih praks in dejavnosti v boju proti organiziranemu kriminalu, ki jih izvajajo države; 3) predlog priporočil, z namenom okrepitve policijskega in sodnega sodelovanja v državah (internet vir št. 85).

⁶⁹ SPOC Steering Group meeting, Bucharest, 4 June 2002.

sprejet zakon o zvodništvu in na osnutek zakona proti korupciji, poleg tega je še poročal o Agenciji za antikorupcijsko iniciativo, ki se ukvarja z osnutki zakonov in podzakonskimi akti.

Visoki predstavnik Romunije je poročal o sprejetju zakona proti ilegalnim migracijam in zakonodaji za zaščito osebnih podatkov (ki bo uresničena do konca leta), poročal je o sporazumu proti ilegalnim migracijam, podpisanim z Hrvaško, Moldavijo in Ukrajino, o dobrih odnosih z državami članicami SECI. Poudaril je pomembnost tesnejšega sodelovanja in izmenjave informacij med državami regije ter med njimi in državami EU, posebej pa je naglasil čimprejšnjo ustanovitev SPOC sekretariata.

Na sestanku je tudi bil prikazan potek uresničevanja italijanskega projekta o izmenjavi informacij na področju organiziranega kriminala, ki je bil predstavljen na sestanku Skupine za nasvete in zveze 21. februarja 2002, katerega operativna faza se je začela (že) konec maja. Udeleženci so se strinjali o ustanovitvi SPOC sekretariata v Bukarešti (internetni vir št. 86). Po besedah Borgna (2002) naj bi bil SPOC sekretariat ustanovljen do konca leta.

SPOC iniciativa je do sedaj poudarila pomen zakonodajne reforme, izobraževanja ter usposabljanja. V tej prvi stopnji gre za zbiranje relevantnih informacij ter ozaveščanje za sprejem odgovornosti v boju proti organiziranemu kriminalu na nacionalni ravni. Kot se je do sedaj izkazalo, je nekaj držav nenaklonjenih sodelovanju na področju izmenjave informacij, saj vidijo ta korak kot grožnjo nacionalni varnosti. To pa je verjetno največji izziv za SPOC iniciativo: premagati to oviro (Barrett, 2001).

5.1.4.2. Drugi projekti in programi

Vzporedno z uresničevanjem SPOC iniciative (in v okviru nje) potekajo v boju proti organiziranemu kriminalu v JV Evropi še drugi projekti in programi pod okriljem Pakta stabilnosti in v okviru drugih mednarodnih organizacij.

V okviru Delovnega omizja III je bila 16. februarja leta 2000 v Sarajevu sprejeta Antikorupcijska iniciativa Pakta stabilnosti (*The Stability Pact Anti - Corruption Initiative - SPAI*), ki predstavlja spodbudo boju proti korupciji v regiji na temelju že obstoječih akcij, vendar z boljšo koordinacijo vseh dosežkov in s sklicevanjem na visoko raven politične zavezanosti. Njena jasna naloga je pomoč in podpora državam regije pri sprejemanju veljavne zakonodaje, zgraditvi primernih institucij ter razvoju ustrezne prakse v civilni družbi za

nepopustljiv boj proti korupciji. Iniciativa pokriva naslednja področja: a) ratifikacijo in uresničevanje relevantnih mednarodnih instrumentov; b) zanesljivo javno upravo; c) okrepitev zakonodaje (na področju pranja denarja); d) večjo transparentnost in integriteto v poslovnih dejavnostih in e) aktivno civilno družbo. Poleg držav regije sodelujejo na tem področju še Svet Evrope, OECD, Evropska komisija, Svetovna banka, Urad posebnega koordinatorja Pakta stabilnosti, itd (internet vir št. 78).

Nadalje je bila v Delovnem omizju III ustanovljena tudi Posebna enota za trgovino z ljudmi (*Task Force on Trafficking in Human Beings*), ki deluje na naslednjih področjih: ozaveščanje ljudi, urjenje in programi izmenjave, sodelovanje na zakonodajnem področju, programi za zaščito prič, pomoč pri vrnitvi, reforma zakonodaje in prevencija.

Inovativni pristop k boju proti čez mejnemu kriminalu predstavlja tudi Regionalni center za boj proti čez mejnemu kriminalu (*Regional Crime Center for Combating Trans - border Crime, SECI center*) v Bukarešti, ki je bil uradno odprt jeseni 2000, delovati pa je začel januarja 2001. Pravno podlago Regionalnega centra predstavlja 26. maja 1999 pod okriljem SECI podpisan Sporazum o sodelovanju na področju preprečevanja in boja proti čez mejnemu kriminalu (*Agreement on Cooperation to Prevent and Combat Trans - border Crime*). Regionalni center deluje kot forum za koordinacijo aktivnosti med zakonodajnimi telesi sodelujočih držav, ki so v njem zastopane. Gre za izmenjavo informacij, razvoj regionalnih strategij, aktivno skupno sodelovanje v boju proti čez mejnemu kriminalu. V regionalnem centru trenutno deluje petnajst pripadnikov policije in carine iz devetih držav članic SECI skupaj s strokovnjaki iz Avstrije, Belgije, Francije, Nemčije, Italije, Španije, Ukrajine, itd. V tem okviru so države regije ustanovile skupne posebne enote za najbolj sporna vprašanja: posebno enoto za trgovino z ljudmi, carinske goljufije in tihotapstvo ter za trgovino z drogo (N.,2000; internet vir št. 90).

Na področju pospeševanja operativnega sodelovanja med državami JV Evrope, v okviru uresničevanja SPOC initiative, je bil podpisan sporazum o izmenjavi informacij med Interpolom, Regionalnim centrom za boj proti čez mejnemu kriminalu in romunsko vlado. Sporazum predvideva regionalno izmenjavo informacij o čez mejnem kriminalu v okviru policijskega sodelovanja znotraj Interpola. Regionalni center za boj proti čez mejnemu kriminalu bo z Interpolom povezan preko romunskega Nacionalnega centralnega biroja Interpola (internet vir št. 90).

Mednarodne organizacije izvajajo tudi svoje lastne projekte in programe, ki so povezani z državami JV Evrope. Tako sta Evropska komisija in Svet Evrope pripravila skupno pobudo za boj proti korupciji in organiziranemu kriminalu v državah v prehodu, imenovano projekt Hobotnica (OCTOPUS).⁷⁰ Namen projekta je utrditi zakonodajo, ustanove in prakso v državah (predvsem v državah srednje in vzhodne Evrope), ki so vključene v ta projekt (Svet Evrope 2001:42).

Svet Evrope je pripravil tudi PACO program (*Program against corruption and organized crime in South - Eastern Europe*)⁷¹, program proti korupciji in organiziranemu kriminalu v JV Evropi. PACO je tehnični program sodelovanja Sveta Evrope za podporo državam JV Evrope pri uresničevanju SPAI in SPOC iniciative v skladu z evropskimi standardi. Pod okrilje PACO programa spada še PACO mreža (*PACO Network*),⁷² projekt za pospeševanje in podpiranje sodne mreže in neposrednih stikov med predstavniki sodstva držav JV Evrope in PACO dobički (*PACO Proceeds*),⁷³ projekt za pospeševanje zaplembe dobičkov, ki izvirajo iz dejavnosti organiziranega kriminala (internet vir št. 80).

⁷⁰ Program Octopus je sestavljen iz Octopus I in Octopus II.

⁷¹ V PACO programu primarno sodelujejo institucije kazenskega sodstva in pravosodne institucije (vključujoč med drugim tudi sodnike, tožilce, posebne pripadnike policije, carinike), kot tudi vladne institucije (ministrstvo za notranje zadeve, finančno ministrstvo), ki so odgovorne za ukrepe proti korupciji, organiziranemu kriminalu in pranju denarja (internet vir št. 88).

⁷² Prvi regionalni seminar je potekal od 25. do 27. junija 2001 v Bolgariji.

⁷³ Prva regionalna delavnica se je odvijala od 11. do 13. junija 2001. Njen namen je bil pregled sistemov zaplembe dobičkov v državah JV Evrope in še posebej potrebe po urjenju finančnih preiskovalcev.

6. SLOVENIJA IN PAKT STABILNOSTI ZA JUGOVZHODNO EVROPO

V Deklaraciji o zunanji politiki Republike Slovenije (1999), ki jo je sprejel Državni zbor, je Republika Slovenija opredeljena kot srednjeevropska država. Slovenija je zgodovinsko in kulturno še vedno močno vpeta v regijo Jugovzhodne Evrope, zato je stabilnost te regije v njenem vitalnem interesu. Slovenska nacionalna varnost in gospodarski razvoj sta odvisna od varnosti, demokratičnega razvoja in gospodarske stabilnosti držav na območju sosednje JV Evrope, zato je Slovenija življenjsko zainteresirana za mir, varnost, politično stabilnost in gospodarsko trdnost držav JV Evrope, saj se nahajamo na obrobju nestabilnega območja JV Evrope. JV Evropa je tisti del Evrope, kjer se Slovenija skupaj s svojimi strateškim partnerji uveljavlja kot pomemben mednarodni dejavnik in nastopa predvsem kot posrednik lastnega znanja in izkušenj državam v regiji in kot posrednik "vedenja" o omenjeni regiji mednarodni skupnosti.

Po ustanovitvi Pakta stabilnosti je bilo v Sloveniji slišati različna stališča o sodelovanju Slovenije v njem. V številnih mnenjih in razpravah je bilo čutiti strah, saj je prevladala bojazen, da bo Slovenija s sodelovanjem v Paktu stabilnosti potisnjena v regijo JV Evrope, v zaostalo, uničeno in nepredvidljivo regijo. Zato je vlada sklenila, da bo Slovenija sodelovala v Paktu stabilnosti kot srednjeevropska država in kot aktivna donatorka pomoči regiji. Hkrati je poudarila, da so za njo nesprejemljiva vsa morebitna dejanja, ki bi jo institucionalno in politično umeščala med države JV Evrope.

V tem smislu je bil motiv vlade Republike Slovenije za sodelovanje v Paktu stabilnosti trojen (Prezelj, 2001):

- pomoč pri zagotavljanju varnosti v regiji (njena nestabilnost lahko povratno vpliva na varnost Slovenije);
- gospodarsko sodelovanje z državami, ki so vključene v Pakt stabilnosti, saj je bil njen izvoz v to regijo med 15 in 16 odstotki vseh izvoznih artiklov;
- povečevanje mednarodnega ugleda in kredibilnosti.

6.1. SLOVENIJA IN ORGANIZIRANI KRIMINALI IZ JUGOVZHODNE EVROPE

V Sloveniji je mogoče zaslediti določene elemente organizirane kriminalitete iz JV Evrope. V tem pogledu lahko govorimo o raznih poskusih pranja denarja preko slovenskih bančnih institucij, o prostituciji, za katero je Slovenija tako ciljna kot tudi tranzitna država. Po ponovni oživitvi t.i. "balkanske poti", ki vodi čez ozemlje Slovenije, potuje po njej tako trgovina z drogo in orožjem kot tudi ilegalna migracija. Z njimi se v tem prostoru poleg skupin organiziranega kriminala iz JV Evrope ukvarjajo tudi tuje organizirane kriminalne skupine (npr. iz Anglije), ki si delo med seboj razdelijo. Najbolj vidna dejavnost je trgovina z ukradenimi avtomobili, ki jih v Sloveniji ukradejo in jih potem tržijo v JV Evropi (Hasovič, 2002).

V Sloveniji delujejo albanske organizirane kriminalne združbe, ki so čiste družbe in se ukvarjajo z ilegalno migracijo iz JV Evrope, s trgovino z drogo, z orožjem, s trgovino z belim blagom, ostale kriminalne združbe v Sloveniji pa so mešanega tipa. V njih sodelujejo Hrvati, Srbi, Črnogorci (srbsko-črnogorske združbe) itd. (Hasovič, 2002).

Albanske kriminalne združbe se ukvarjajo s transportom in prodajo drog (Slovenija ni proizvajalka drog). Poleg tega čedalje več skupin organiziranega kriminala iz držav proizvajalk drog (med njimi tudi Albanija) uporablja Slovenijo in slovenske državljane za transport drog na Zahod.

Slovenija je tudi tranzitna država za trgovino z ljudmi, saj je končni cilj večine migrantov Italija in v manjši meri Avstrija. V letu 1999 je tako bilo registriranih 18.695 nedovoljenih prehodov tujcev čez mejni prehod in zeleno-modro mejo, od tega je bilo iz držav JV Evrope največ državljanov ZRJ (8.264), Romunije (3.050), Makedonije (1.069), sledijo Hrvaška (723), BiH (425), Bolgarija (73) in nazadnje Albanija (44). Največ jih je mejo prestopilo na Hrvaškem (8.212), sledi Italija (4.160). Odkritih organizatorjev in sodelavcev ilegalnih prehodov v letu 1999 je bilo 681 (Statistični letopis MNZ, 2000).

Največji uspeh slovenske policije (v sodelovanju z hrvaškimi in italijanskimi kolegi) na tem področju je bil razbitje ene največjih tihotapskih mrež ljudi v Evropi in aretacija vodje organizirane združbe tihotapcev Josipa Lončarića novembra 2000. Lončarić je za ilegalne prevoze tujcev spletel dobro organizirano mrežo sodelavcev, ki je delovala v več državah. Razpredena mreža je segala v BiH, Hrvaško, ZRJ, tudi v Bangladeš, Egipt, Filipine, Kitajsko,

Madžarsko, Moldavijo, Rusijo, itd. Ilegalci so na slovensko-hrvaški meji vstopili v Slovenijo, potem pa so jih odpeljali proti Italiji (Zakrajšek, 2000: 3).

Trgovina z orožjem je naslednja kriminalna dejavnost v Sloveniji in je predvsem posledica oboroženih konfliktov na območju nekdanje Jugoslavije. Večina orožja iz tega območja potuje preko slovenskega ozemlja v zahodnoevropske države, predvsem v Nemčijo, Avstrijo in Italijo (Jovanovič v Kovše, 2000: 44). Na mejnih prehodih je bilo v letu 1999 588 zaseženega orožja (največ leta 1996: 1.098), zaseženega streliva pa 99.096 (v letu 1996 141.207) (Statistični letopis MNZ, 2000).

Celjski policisti so oktobra 2001 razbili hrvaško-slovensko navezo tihotapcev orožja, pri čemer bi naj v Rogaški Slatini Hrvat in domačin (vodja kriminalne združbe) nezakonito prodajala vojaško orožje (med drugim tudi avtomatske pištole z dušilci), ki je prihajalo iz hrvaških skrivnih sodišč (več o tem Celec, 2001: 3 in Zakrajšek, 2001: 4).

Organizirane kriminalne združbe (predvsem srbsko-črnogorske) se ukvarjajo tudi z tihotapljenjem. Le-te tihotapijo predvsem cigarete, alkohol, pa tudi ukradene avtomobile iz JV Evrope in nazaj. V zadnjih dveh letih naj bi potovalo čez slovensko ozemlje najmanj 300 ukradenih luksuznih avtomobilov, in sicer čez mejna prehoda Rožna dolina in Vrtojba, čez maloobmejne prehode ali mimo njih na goriškem koncu. Nove lastnike so avtomobili večinoma dobili v ZRJ in Romuniji (U., 2002: 6).

Dejstvo je, da leži Slovenija na obrobju JV Evrope, zato se vplivom organiziranega kriminala iz tega območja preprosto ne more izogniti. Slovenija je zaradi svoje geografske lege predvsem tranzitna država za dejavnosti organiziranega kriminala iz JV Evrope, vendar pa se te dejavnosti ne pojavljajo v velikem obsegu, gre le za manjše sledi organiziranega kriminala, zato po besedah Hasoviča (2002), Slovenija ni ogrožena s strani organiziranega kriminala iz JV Evrope.

6.1.1. BOJ PROTI ORGANIZIRANEMU KRIMINALU

V okviru Generalnega državnega tožilstva Republike Slovenije je bila v letu 1996 ustanovljena "Skupina državnih tožilcev za posebne namene", ki se ukvarja predvsem z organiziranim kriminalom. V Upravi kriminalistične službe Ministrstva za notranje zadeve je bila ustanovljena posebna enota za boj proti organiziranemu kriminalu (Sektor za organizirani kriminal), na vseh policijskih upravah pa so bile ustanovljene specializirane enote (oddelki oz. skupine) za boj proti organiziranemu kriminalu (Vogrinc, 1999: 18).

Pripravljen je bil pregled definicij organiziranega kriminala in korupcije za pripravo enotne definicije za statistično spremljanje na nacionalni ravni.

Slovenska policija je v letu 2001 v skladu s strategijo boja zoper organizirano kriminaliteto⁷⁴ sodelovala z uradom za preprečevanje pranja denarja, davčno upravo, uradom za preprečevanje korupcije (priprava strategije boja zoper korupcijo), uradom za droge (priprava nacionalnega akcijskega načrta za sintetične droge, sodelovanje v medresorski skupini za predhodne sestavine za proizvodnjo prepovedanih drog) in s predstavniki ministrstva za zdravje, ministrstva za zunanje zadeve, ministrstva za finance, ministrstva za pravosodje in ministrstva za obrambo.

V boju zoper organizirani kriminal se je okrepilo neposredno sodelovanje z državnim tožilstvom: državni tožilci so se vključevali v dejavnosti, s katerimi je policija na podlagi prikritih preiskovalnih ukrepov spremljala pripadnike skupin organiziranega kriminala (Letno poročilo policije 2001).

Slovenska zakonodaja je usklajena s pravnim redom EU, kar zadeva pravosodje in notranje zadeve (kar vključuje tudi področje organiziranega kriminala). Manjka pa še poseben zakon o zaščiti prič in skesancev (npr. aktivnih članov kriminalne združbe), ki bi v veliki meri pripomogel k boju zoper organizirani kriminal (Hasovič, 2002).

Na mednarodni ravni je slovenska policija redno sodelovala na srečanju delovnih teles, se vključevala v delo CEI, SECI, OVSE, Interpola, Europola, Pakta stabilnosti itd.

Na operativnem področju je Slovenija sodelovala v operaciji *High Impact*, v mednarodni policijski akciji v preprečevanju nedovoljenih migracij in tihotapljenja ljudi, ki je potekala pod pokroviteljstvom EU (pobudo je dala Belgija) oktobra 2001. V tej operaciji so poleg Slovenije sodelovali še Latvija, Litva, Estonija, Poljska, Češka, Slovaška, Madžarska, Romunija, in Bolgarija, kot države opazovalke pa so bile povabljene Turčija, Malta, Ciper, Islandija in Norveška. Sama operacija je potekala na bodočih mejah EU (Hojnik, 2001: 7).

Oktobra 2001 je potekala pri Brdu pri Kranju tudi Regionalna ministrska konferenca o migracijah. Na njej so sodelovali notranji ministri Avstrije, Hrvaške, Italije, Madžarske, Slovenije in notranji minister Belgije kot predstavnik EU. Glavna tema konference je bila krepitev regionalnega sodelovanja v skupnem boju proti vsem oblikam ilegalnega preseljevanja in z njim povezanega kriminala, predvsem pa načini, kako preprečiti negativne

⁷⁴ Elementi strategije boja zoper organizirano kriminaliteto so naslednji: specializacija, medsebojno sodelovanje in koordinacija med različnimi nadzornimi institucijami (policijo, tožilstvi in sodišči), ofenzivno zbiranje informacij ter konsistentna zakonodaja (Vogrinc, 1999: 55, 56).

posledice t.i. "balkanske poti". Zasedanje se je končalo s podpisom deklaracije, ki med drugim poziva k vzpostavitvi partnerstva in sodelovanja med ciljnimi državami (države EU), državami izvora in državami prehoda migracijskih tokov, kamor spada tudi Slovenija. Dokument predvideva tudi vrsto ukrepov za usklajen skupni boj proti ilegalnim migracijam (Slabe, 2001: 1).

Slovenija je sodelovala tudi pri pripravah in izvedbi trilateralnega srečanja ministrov za notranje zadeve Slovenije, Avstrije in Hrvaške, ki so prav tako obravnavali ilegalne migracije in možnosti za sodelovanje pri posameznih projektih. V tej luči je najpomembnejši skupni nemško-avstrijsko-slovenski projekt s področja mejnih zadev v okviru Pakta stabilnosti. Gre za sodelovanje pri projektu "Partnerski team" (Nemčija, Avstrija, Slovenija in Hrvaška), pri vzpostavitvi učinkovitega migracijskega azilnega sistema v skladu s standardi EU v Hrvaški (Hasovič, 2002).

V letu 2001 se je začel tudi *twinning projekt*⁷⁵ preprečevanja in zatiranja organiziranega kriminala, v katerem sodeluje Slovenija s partnerskima državama Italijo in Španijo. Sam projekt je osredotočen na tri področja: prilagoditev izbranih kazensko-pravnih institutov pravnemu redu EU, priprava nacionalne policijske strategije za boj proti organiziranemu kriminalu in usposabljanje policistov za boj proti organiziranemu kriminalu. Projekt še vedno poteka v skladu z načrti. Začele pa so se že tudi priprave za nov *twinning projekt* o mednarodnem policijskem sodelovanju s partnersko državo Španijo.

Na področju bilateralnih sporazumov je Slovenija do sedaj podpisala 18 bilateralnih sporazumov za boj proti organiziranemu kriminalu, nekaj pa jih je še v pripravi. Slovenija je podpisala in ratificirala bilateralne sporazume za boj proti organiziranemu kriminalu z vsemi državami JV Evrope,⁷⁶ razen s BiH, kateri so bile dane tovrstne pobude, vendar nanje ni bilo odgovora (Hasovič, 2002).

Slovenska policija je pripravila posebno strategijo sodelovanja in odnosov z ZRJ. Organizirala in izvedla je pogajanja ter pripravila besedilo sporazuma o organizirani kriminaliteti in readmisiji, ki sta ga podpisala ministra za notranje zadeve Slovenije in ZRJ ter besedilo protokola o izvajanju sporazuma o readmisiji med slovensko policijo in policijo ZRJ, ki sta ga podpisala šefa policij (Letno poročilo policije 2001).

Bilateralno sodelovanje Slovenije s Hrvaško (z mejno državo, ki spada v JV Evropo) je na policijskem nivoju, po besedah Hasoviča (2002), zelo uspešno. Tu lahko ločimo sodelovanje

⁷⁵ Gre za projekt "Phare Institution Building Twinning", to je vzpostavitev učinkovitega nadzora državne meje. V okviru tega projekta je slovenska policija 28. junija 2002 ustanovila Specializirano enoto za nadzor državne meje (SENDM) (več o tem internet vir št. 96).

na lokalnem nivoju (obmejnih policijskih uprav na obeh straneh) in sodelovanje na državnem nivoju, kjer je bilo izvedenih že vrsto skupnih akcij na obeh nivojih (npr. na področju trgovine s prepovedanimi drogami, na področju ilegalnih migracij), ki so se končale zelo uspešno.

Slovenija ukrepa proti organiziranemu kriminalu na splošno, gledano v celoti, zato tudi ni sprejela nobenih ukrepov, ki bi neposredno zadevali samo organiziran kriminal iz JV Evrope (razen bilateralni sporazumi o sodelovanju na področju boja proti organiziranemu kriminalu z državami JV Evrope), saj je mogoče zaznati vplive organiziranega kriminala tudi od drugod. Slovenija sodeluje v Paktu stabilnosti, vendar gre pri tem bolj za politično-deklarativno sodelovanje, sodelovanje na načelni ravni, kjer potekajo pogovori o pripravljenosti za sodelovanje, zavzetosti v boju zoper organizirani kriminal, a ni dejavnosti, ki bi potekale na operativnem nivoju (Hasovič, 2002).

6.2. ORGANIZIRANOST PAKTA STABILNOSTI NA RAVNI SLOVENIJE

Ker je področje dejavnosti Pakta stabilnosti zelo razširjeno in razvejeno, v njegovem okviru na področju Slovenije sodelujejo tako rekoč vsi resorji.⁷⁷ Nekateri med njimi so nosilci konkretnih projektov, drugi le spremljajo dejavnosti in so zgolj posredno vključeni v proces preko določenih projektov, ki so v teku.

Vlada Republike Slovenije je 7. februarja 2001 sprejela nov sklep in z njim zaradi novih razmer in spremenjene organiziranosti vlade prinesla reorganizacijo Pakta stabilnosti na ravni Slovenije.⁷⁸ Sedaj je osrednji organ ministrstvo za zunanje zadeve, ki preko nacionalnega koordinatorja in njegove posebne projektne delovne skupine skrbi za vse koordinacijske aktivnosti vseh treh delovnih omizij Pakta stabilnosti. Tako predstavlja glavno koordinacijsko telo, ki (Lajh, 2002: 39):

- usklajuje notranjepolitične aktivnosti posameznih ministrstev (ki vodijo in koordinirajo posamezne projekte in dejavnosti, ki sodijo pod določena ministrstva);

⁷⁶ Bilateralni sporazumi so bili podpisani z Albanijo, Bolgarijo, Hrvaško, Makedonijo, Romunijo in ZRJ.

⁷⁷ Poročilo o aktivnostih R Slovenije v Paktu stabilnosti za jugovzhodno Evropo v letih 2000 in 2001 z usmeritvami za delovanje v letih 2002 in 2003. Republika Slovenija, Ministrstvo za zunanje zadeve. Ljubljana, 18. 7. 2001.

⁷⁸ Prvi sklep je vlada sprejela 17. novembra 1999. Organizacijo na ravni Slovenije je poverila trem ministrstvom (ministrstvo za znanost in tehnologijo - Delovno omizje I; ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj (sedaj ministrstvo za gospodarstvo) - Delovno omizje II; ministrstvo za zunanje zadeve skupaj z ministrstvom za notranje zadeve in ministrstvom za obrambo - Delovno omizje III). Vlogo koordinatorja pa je poverila ministrstvu za zunanje zadeve, v okviru katerega je deloval (še vedno deluje) slovenski nacionalni koordinator Pakta stabilnosti (Lajh, 2002: 38, 29).

- usklajuje zunanjepolitične aktivnosti do drugih držav udeleženk, mednarodnih organizacij in asociacij;
- usklajuje zunanjepolitične aktivnosti v razmerju do bruseljskega Urada posebnega koordinatorja Pakta stabilnosti.

Na nacionalnega koordinatorja se obrača in mu pošilja informacije bruseljski urad Pakta stabilnosti. V tem kontekstu skrbi nacionalni koordinator za distribucijo relevantnih informacij vsem zainteresiranim in za obveščanje širše javnosti.

6.3. AKTIVNOSTI SLOVENIJE V PAKTU STABILNOSTI

Republika Slovenija je aktivna v vseh treh delovnih omizjih Pakta stabilnosti. V teh procesih sodeluje kot enakopraven partner in kot država donatorka.⁷⁹ V Okviru teh dejavnosti je ponudila ali pa že izvaja okoli 80 projektov z različnih področij.

V okviru Delovnega omizja za demokratizacijo in človekove pravice (Delovno omizje I) vodi Slovenija (v sodelovanju s Svetom Evrope) delovno skupino za človekove pravice in manjšine. Januarja 2001 je za polletno obdobje od Romunije prevzela sopredsedovanje Delovnemu omizju I. Med prednostnimi nalogami slovenske politike so v tem času bile spodbujanje demokratizacije, spoštovanje človekovih pravic, izboljšanje odnosov med etničnimi skupinami, varstvo manjšin v JV Evropi in tesnejše sodelovanje verskih skupnosti na tem območju. Zavzemala se je za vračanje beguncev na svoje domove, za šolstvo, usposabljanje lokalnih organov, medparlamentarno sodelovanje, enakost med spoloma in za mlade. Ustanovila je tudi Mednarodni center za medetične odnose in manjšine v Ljubljani, njegov sedež je na Inštitutu za narodnostna vprašanja, Mednarodno podiplomsko šolo ekonomije za srednjo in jugovzhodno Evropo, itd. V okviru delovanja tega omizja si je prizadevala tudi za jasnejšo opredelitev strateških ciljev in za večje vključevanje držav in nevladnih organizacij iz JV Evrope v aktivnosti delovnega omizja.

Leta 2000 je bila Slovenija na podlagi izdelane *Strategije vključevanja Republike Slovenije v gospodarsko obnovo Jugovzhodne Evrope* (1999) zelo aktivna v Delovnem omizju za gospodarsko obnovo, razvoj in sodelovanje (Delovno omizje II). Takratno ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj, ki je imelo v tem procesu ključno vlogo in pomen, je opredelilo tri prioritete svojega delovanja: a) pomoč pri izgradnji institucij (izobraževanje, štipendiranje,

⁷⁹ Leta 2000 je Republika Slovenija za dejavnosti v okviru Pakta stabilnosti namenila skupno 5,13 milijona ameriških dolarjev proračunskih in drugih sredstev, za leto 2001 pa celotna proračunska sredstva niso dosegala niti polovice proračunskih sredstev iz leta 2000 (Lajh, 2002: 40, 41).

tehnična pomoč); b) gospodarsko sodelovanje in projekti obnove pomembnih objektov in infrastrukture (gospodarske naložbe slovenskih podjetij v državah prejemnicah pomoči, obnove posameznih družbenih objektov, programov s področja varstva okolja in urejanja prostora, programov razvoja malih in srednjih podjetij) ter c) humanitarni projekti (dobava najnujnejše medicinske opreme in zdravil, obnova bolnišnic in vzdrževanje beguncev. Za leto 2001 lahko rečemo, da je interes Slovenije na ekonomskem področju precej upadel. To je posledično vodilo do okrnjenega obsega njenih aktivnosti v tem delovnem omizju. Poglavitni razlog za to so predvsem močno zmanjšana finančna sredstva (v letu 2001 je bila na razpolago le še približno tretjina sredstev, ki so bila na voljo v letu 2000, 460 milijonov tolarjev). Sedaj se pristojno ministrstvo za gospodarstvo s temi dejavnostmi ukvarja le še v smislu obstranskih dejavnosti.

V Delovnem omizju za varnostna vprašanja (Delovno omizje III) pa je Slovenija aktivno vključena v naslednje dejavnosti: dejavnosti, povezane z omejevanjem osebnega in lahkega strelnega orožja, dejavnosti antikorupcijske iniciative in SPOC iniciative, dejavnosti delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi in v dejavnosti, ki so povezane z delovanjem sodstva in usposabljanjem in sodelovanjem policije (Lajh, 2002: 42-45).

Najpomembnejši in najuspešnejši prispevek Slovenije pa je vsekakor Mednarodni sklad za razminiranje in pomoč žrtvam pehotnih min (*International Trust Fund - ITF*), ki organizira, financira in koordinira razminiranje v BiH (od marca 1998), na Hrvaškem (od 30. septembra 1999), Kosovu (od pomladi 2000) in v Albaniji (od 8. junija 2000) (Prezelj, 2002). Pomembno področje dela predstavlja tudi pomoč žrtvam min in njihova rehabilitacija, ki poteka na Inštitutu Republike Slovenije za rehabilitacijo.

Čeprav je Slovenija dejavna v vseh delovnih omizjih Pakta stabilnosti, le-ta na ministrstvu za zunanje zadeve ne predstavlja prioriteto označene teme. K temu so pripomogli težka koordinacija razvejane dejavnosti Pakta stabilnosti, glede na dejstvo, da je v Sloveniji relativno majhen krog ljudi, ki se s Paktom stabilnosti neposredno ukvarjajo, in glede na majhna finančna sredstva ter odsotnost politične volje.⁸⁰ V tem smislu je Slovenija, po mnenju Lajha (2002: 68, 69) glede na svoj strateški interes in svoje potrebe, ter glede možnosti, ki jih Pakt stabilnosti ponuja, naredila premalo.

⁸⁰ Posamezna ministrstva v pripravi proračuna za leto 2001 niso uspela zagotoviti zadostnih finančnih resursov, kar je pri nekaterih vladnih akterjih povzročilo še dodatno indiferentnost. Posledica tega je bila ta, da so se aktivnosti Pakta stabilnosti na nekaterih mestih postavile povsem v ozadje (Lajh, 2002: 69).

7. VERIFIKACIJA HIPOTEZ IN SKLEP

Na začetku sem si v metodološko-hipotetičnem okviru zastavila štiri hipoteze, ki jih bom sedaj verificirala.

Hipotezo, da *organizirani kriminal v JV Evropi vse bolj narašča, presega geografske meje držav in predstavlja grožnjo (evropski) varnosti, zato potreba po večjem in tesnejšem mednarodnem sodelovanju v boju zoper ta pojav prerašča v NUJO*, lahko potrdim in podkrepim z naslednjimi trditvami:

Organizirani kriminal v JV Evropi je ne dolgo tega šele oživel, vendar se je hitro razrasel. Razrasel se je do te mere, da ga ni več mogoče spregledati. Izkoristil je priložnosti, povezane s politično, socialno in ekonomsko preobrazbo, in se zasedal, sedaj pa počasi širi svoje lovke tudi drugam. To mu omogoča razvoj tehnologije in tehnoloških sprememb, globalizacija, odprtje meja ter še mnogo drugih dejavnikov. Vsem tem spremembam se je prilagodil, jih izkoristil, njegove dejavnosti pa so postale bolj sofisticirane in s tem bolj nevarne. S svojim delovanjem v prvi vrsti vse bolj ogroža stabilnost in varnost držav, saj se filtrira v vse strukture in jih izrablja ter slabi, v drugi pa celotno regijo in posledično vpliva tudi na ostalo Evropo. Čeprav se večina dejavnosti organiziranega kriminala v JV Evropi, med katerimi so najpomembnejše trgovina z drogo, trgovina z orožjem, tihotapljenje avtomobilov, ilegalna migracija, pranje denarja, korupcija in prostitucija, še vedno vrši na ozemlju držav regije, pa lahko že zasledimo povezovanje tujih in domačih skupin organiziranega kriminala, ustvarjanje celotnih mrež organiziranega kriminala ter tranzicijski značaj držav za dejavnosti organiziranega kriminala (npr. znamenita "balkanska pot"). Gre za širitev teh dejavnosti zunaj geografskih meja držav in regije kot celote. Na tej točki organizirani kriminal ni več samo problem posameznih držav, ampak tudi mednarodne skupnosti, saj državne meje predstavljajo večje ovire za policijo kot pa za organizirani kriminal. Mednarodno sodelovanje je tako edini način za uspešen boj proti temu pojavu. Vse več mednarodnih organizacij, institucij in regionalnih pobud (EU, Svet Evrope, Interpol, Europol, CEI, SECI,...) v okviru svojega delovanja posveča veliko pozornosti tej problematiki, poleg tega se ustanavljajo nove, v katerih prav tako sodelujejo te organizacije, institucije in regionalne pobude, ki imajo potrebno strokovno znanje in tehniko. Primer take oblike sodelovanja predstavlja Pakt stabilnosti za JV Evropo.

Hipotezo, ki pravi, da *sta razvoj in razmah organiziranega kriminala v JV Evropi posledica družbenopolitične situacije v JV Evropi*, lahko potrdim.

JV Evropa je najmanj razviti del Evrope. Države regije so bivše socialistične države, sedaj države v tranziciji. Začetni pogoji izvajanja tranzicije so bili neugodnejši kot v drugih evropskih državah. V kombinaciji s konflikti (BiH, Kosovo) in nedoslednim uresničevanjem reform so ustvarili relativno slabe možnosti za razvoj. Neprilagojenost novim gospodarskim sistemom se je začela kmalu izražati v naraščanju brezposelnosti, revščini, socialnem razslojevanju in v slabšem življenju. Države temeljijo na krhkih demokratičnih temeljih, katerih razlog je tudi pomanjkanje dolgotrajnejših in večjih demokratičnih tradicij ter odsotnost demokratičnih mehanizmov kontrole. Vsi ti dejavniki so ugodno vplivali na nastanek in razmah organiziranega kriminala, ki v vsej tej zmedi le pridno izkorišča nastalo situacijo.

Predzadnja hipoteza pravi, da *predstavlja Pakt stabilnosti za JV Evropo uspešno orodje mednarodne skupnosti v boju proti organiziranemu kriminalu*. Hipotezo lahko potrdim, a zadržkom.

V okviru Pakta stabilnosti za JV Evropo je bila sprejeta SPOC iniciativa, ki predstavlja temelj sodelovanja v boju proti organiziranemu kriminalu in potrebne ukrepe, strategije in programe, ki morajo biti sprejeti in uresničeni s strani držav JV Evrope za učinkovit boj proti temu pojavu. Gre za dolgoročne ukrepe, strategije in programe na naslednjih področjih: na področju preprečitve, na področju zakonodaje, na področju posebnih enot, preiskovalnih služb ter na področju mednarodnega in regionalnega sodelovanja. Ti zahtevajo skrbno načrtovanje in temeljite priprave, saj gre za specifične ukrepe, strategije in programe za vsako posamezno državo, predvsem pa čas, pripravljenost in jasno obvezo držav in mednarodne skupnosti za njihovo uresničevanje. Mednarodna skupnost v tem procesu zagotavlja podporo s programi tehnične pomoči ter ukrepi in mehanizmi za pospešitev operativnega sodelovanja.

SPOC iniciativa je bila sprejeta oktobra 2000. Sedaj se nahaja v fazi priprav, zbiranja obstoječih informacij o organiziranem kriminalu in raznih vrzeli na različnih področjih, na podlagi katerih bodo potem izvedene analize in šele nato oblikovane različne strategije ter akcijski načrti za boj proti organiziranemu kriminalu. Poleg tega se Pakt stabilnosti za JV Evropo ukvarja s širokim spektrom vprašanj na različnih drugih področjih, ne samo na varnostnem in ne samo z vprašanjem o organiziranem kriminalu, temveč gre za zelo razvejeno dejavnost, ki rabi dobro koordinacijo in čas za delovanje.

O uspešnosti sedaj še ni moč govoriti. Pozitivno dejstvo pa je, da so države regije začele, v boju proti organiziranemu kriminalu, tesneje sodelovati med seboj in z najpomembnejšimi

mednarodnimi organizacijami, institucijami in pobudami s potrebnim strokovnim znanjem. Tudi na nacionalni ravni držav se je okreplil boj proti organiziranemu kriminalu. Temeljni boj proti organiziranemu kriminalu so postavljeni, prihodnost pa bo pokazala rezultate.

Zadnjo hipotezo, ki pravi, da *je Slovenija, ki leži na obrobju nemirne JV regije, ogrožena s strani organiziranega kriminala iz JV Evrope*, zanikam.

Slovenija ni nedovzetna za vplive organiziranega kriminala iz JV Evrope, saj leži na obrobju JV regije, vendar pa se ti ne pojavljajo in ne delujejo v takem obsegu in z tako intenziteto, da bi s svojim delovanjem dejansko ogrožali Slovenijo in njene državljane. Slovenija je predvsem tranzitna država za naslednje dejavnosti organiziranega kriminala iz JV Evrope: trgovino z drogo, trgovino z orožjem, tihotapljenje avtomobilov in ilegalno migracijo. Vplivi organiziranega kriminala iz JV Evrope predstavljajo potencialno grožnjo za Slovenijo, zato jih je treba čimprej zatreti (tu igra prevencija veliko vlogo), da se ne bodo razširili. Slovenija je v tem smislu sprejela (in še sprejema) ustrezne ukrepe na področju boja proti organiziranemu kriminalu, ne glede na to, od kod prihaja, tako na nacionalnem kot tudi na mednarodnem nivoju.

Organizirani kriminal je prisoten tu, zdaj in ni moč trditi, da se bo sam umaknil. To je realno dejstvo. Organizirani kriminal predstavlja resno nevarnost in grožnjo demokraciji, vladavini prava, ogroža ekonomski in socialni red ter varnost držav in njenih državljanov, tudi s kratenjem človekovih pravic. Ogroža predvsem države v tranziciji, s čemer so ogrožene njihova družbena in gospodarska rast ter njihove ustanove. Zato je treba nemudoma ukrepati, drugače se bo razmahnil v nepredvidene razsežnosti in takrat bo boj proti njemu veliko težji. Tega se zavedajo (se začno zavedati) tako države same kot tudi mednarodna skupnost. Boj proti organiziranemu kriminalu je nujen ne le na nacionalni ravni, ampak tudi na mednarodni, v skupnem sodelovanju vseh. To je edini način za uspešno omejitev in zatiranje organiziranega kriminala.

8. SEZNAM VIROV

KNJIGE

1. Abadinsky, Howard (1994): Organized crime. Nelson - Hall Publishers, Chicago.
2. Adamoli, Sabrina (1998): Organized crime around the world. European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with United Nations (HEUNI), Publication Series No. 31, Helsinki.
3. Bavcon, Ljubo (1997): Mednarodno kazensko pravo. Časopisni zavod, Uradni list RS, Ljubljana.
4. Benko, Vlado (1997): Znanost o mednarodnih odnosih. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
5. Brinovec, Slavko (1994): Geografija Evrope. Založba mladinska knjiga, Ljubljana.
6. Bučar, Bojko (1993): Mednarodni regionalizem - mednarodno večstransko sodelovanje evropskih regij. Znanstvena knjižnica, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
7. Dobovšek, Bojan (1997): Organizirani kriminal. Založba Unigraf, Ljubljana.
8. Grizold, Anton (1999): Evropska varnost. Zbirka teorija in praksa, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
9. Lajh, Damjan (2002): Pakt stabilnosti. Slovenija - nevladne organizacije, evalvacijska študija. Mirovni inštitut, Ljubljana.
10. Povše - Tasić, Biserka (2001): Balkan med vojno in novimi priložnostmi (bilten št. 14, letnik 1999 in bilten 15-38, letnik 2000): zbirka analitično - svetovalnih biltenov o političnih, gospodarskih in varnostnih razmerah na Balkanu. Balkan Consulting Povše - Tašić in drugi, Ljubljana.
11. Prezelj, Iztok (2000): Varnost sodobne družbe kot večdimenzionalni pojav. Oblikovanje metodološkega modela proučevanja ogrožanja varnosti. Magistrsko delo. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
12. Sačić, Željko (1997): Organizirani kriminalitet u Hrvatskoj. Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb.
13. (2000) Statistični letopis MNZ 2000. Ministrstvo za notranje zadeve, Ljubljana.
14. Tratnik Volasko, Marjeta (1999): Korupcija. Bilten 1/1999. Ministrstvo za notranje zadeve, Ljubljana.

15. Vukadinović, Radovan (2002): Varnost v Jugovzhodni Evropi. Knjižna zbirka Politični procesi in inštitucije, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

ČLANKI

16. Baker, Raymond W. (1999): The biggest Loophole in the Free - Market System. The Washington Quarterly, Vol. 22, No. 4, 29-46.
17. Bebler, Anton (2001): An Overview of the Region. Security at the Fault Line, Security in Central and Southeastern Europe. 9th Partnership for Peace International Research Seminar, Lake Bled, 20-23 September, 2000, NATO Defense College, Seminar Report Series, No. 11, 19-30.
18. Buchsbaum, Thomas M. (2000): The OSCE and the Stability Pact for South Eastern Europe: A mother - daughter, brother - sister or partner relationship? Helsinki Monitor, Vol. 11, No. 4, 63-79.
19. Carter, David L. (1997): International organized crime. Emerging Trends in Entrepreneurial Crime. Understanding organized crime in global perspective: A reader, 131-148.
20. Cillufo, Frank and Salmoiraghi, George (1999): And the Winner is ... the Albanian Mafia. The Washington Quarterly, Vol. 22, No. 4, 21-25.
21. Dobovšek, Bojan (2001): Indici korupcije. Dnevi varstvoslovja 1.del, Bled, junij 2001, Ministrstvo za notranje zadeve, Visoko - policijsko varnostna šola, Ljubljana, 333-341.
22. Grizold, Anton, Vergles, Eva, Fišer, Žiga (2000): Pakt stabilnosti za Jugovzhodno Evropo in Slovenija. Varstvoslovje, let.2/št.1, 9-16, Ministrstvo za notranje zadeve RS, Visoka policijsko - varnostna šola, Ljubljana.
23. Haynes, Andrew (2000): The Struggle Against Corruption - A Comparative Analysis. Journal of Financial Crime, Vol. 8, No. 2, 123-135.
24. Hendrickx, Damien (2000): Money laundering. INTERPOL, International Criminal police Review, Vol. 55, No. 482, 18-26.
25. Lake, David A. (1997): Regional security Complexes: A Systems Approach. Regional Orders. Building Security in a New World, University Park, Pennsylvania, 45-67.
26. McClure, Gwen (2000): The Role of Interpol in Fighting Organized Crime. INTERPOL, International Criminal Police Review, Vol.55, No. 481, 82-8.

27. McFarlane, John (2001): Corruption and the Financial Sector: The Strategic Impact. *Journal of Financial Crime*, Vol. 9, No. 1, 8-21.
28. Morgan, Patrick M. (1997): Regional Security Complexes and Regional Orders. *Regional Orders. Building Security in a New World*, University Park, Pennsylvania, 20-42.
29. Nobile, Mario (1988): Pojam sigurnosti u terminologiji međunarodnih odnosa. *Politička misao*, Vol. XXV, No.4, 69-80.
30. Pečar, Janez (1993): Omejevanje in zatiranje organiziranega kriminala. *Revija policija*, let. 13. št. 4-5, 375-388.
31. Pečar, Janez (1995a): Organizirani in transnacionalni kriminal. *Revija za kriminalistiko in kriminaliteto*, let. 46, št. 4, 319-328.
32. Pečar, Janez (1995b): Kriminološki pogledi na korupcijo. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, let. 46, št. 2, 136-146.
33. Podbevšek, Bojan (1993): Organizirani gospodarski kriminal in pranje denarja. *Revija Policija*, let. 1, 7-18.
34. Prezelj, Iztok (2001): Slovenian Contribution to Complex security Situation in the SEE. Neobjavljeni referat na seminarju "Security and cooperation in the South Eastern Europe", Dubrovnik, 15-22, junij.
35. Prezelj, Iztok (2002): Slovenski nacionalnovarnostni interesi med nemirno Jugovzhodno Evropo in vključevanjem v zahodne varnostne strukture. Tretji slovenski dnevi varstvoslovja, Bled, 6. do 8. junij 2002, Zbornik povzetkov, Visoka policijsko - varnostna šola, Ljubljana.
36. Shelley, Louise I. (1995): Transnational Organized Crime: An Imminent Threat to the Nation-State? *Journal of International Affairs*, Vol. 48, No. 2, 463-489.
37. Vankovska, Biljana (2001): Organized Crime, mass Migration, Refugees, ethnic and religious Problems: Is there a way out? *Security at the Fault Line: Security in Central and Southeastern Europe*, 9th Partnership for Peace International Research Seminar, Lake Bled, 20-23 September, 2000, NATO Defence College, Seminar Report Series, No. 11, 153-168.
38. Williams, Phil (1995): Transnational Criminal Organizations: Strategic Alliances. *The Washington Quarterly*, Vol. 18, No. 1, 57-72.
39. Williams, Phil and Godson, Roy (1998): Strengthening Cooperation Against Transnational Crime. *Survival*, Vol. 40, No. 3, 66-88.

PUBLICISTIČNI ČLANKI

40. Barrett, Liz (2001): Is Organized Crime a Balkan Problem?, *Balkan Times*.
41. Bohte, Gorazd (1999): V balkanskem primežu navzkrižnih interesov. *Delo*, 30. 11. 1999: 8.
42. Celec, Boštjan (2001): Hrvaško-slovenska naveza orožja in mamil. *Slovenske novice*, 5. 11. 2001: 3.
43. Demsey, Judy (2001): EU in wrangle on Balkan's stability pact. *Financial Times*, October 30, 2001.
44. Gjorgovski, Dragan (1999): V sili tudi po gorskih poteh. *Delo*, 16. 11. 1999: 8.
45. Hočevar, Tone (1999): Črnogorski minister pred neapeljskimi sodniki. *Delo*, 9. 12. 1999: 11.
46. Hojnik, Žarko (2001): Velika policijska akcija proti ilegalcem. *Delo*, 1. 10. 2001: 7.
47. N., A. (2000): White House Fact Sheet on Stability Pact in Southeast Europe (1/2). *US Newswire*, 07/26/2000.
48. N., A. (2001a): EU Names New Head of Stability Pact. *Xinhua News Agency*, 12/10/2001
49. N., A. (2001b): Southeast European countries to meet to battle human trafficking, prostitution. *AP Worldstream*, 12/13/2001.
50. R., Z. (2001): Diplomatski drobir. Anan med bmv in volvom. *Delo*, 18. 12. 2001: 4.
51. Slabe, Damijan (2001): S sodelovanjem nad "balkansko pot". *Delo*, 2. 10. 2001: 1.
52. U., I. (2002): Čez Slovenijo so na jug prepeljali 300 limuzin. *Slovenske novice*, 13. 3. 2002: 6.
53. Zakrajšek, Vojko (2000): Mafijsko mrežo trgalo kar 162 policistov. *Slovenske novice*, 1. 12. 2000: 3.
54. Zakrajšek, Vojko (2001): Eni z orožjem, drugi z mamili. *Slovenske novice*, 6. 11. 2001: 4.

DOKUMENTI

55. Bulgarian Crime Statistics for 1998. SOFIA Bulgarie.
56. I.C.P.O. INTERPOL krim. statistiko za 1998 godinu. Sektor za odnose sa Interpolom, Ministarstvo za civilne poslove i komunikacije, Bosna i Hercegovina.
57. Crime Statistics for 1998. For the Republic of Croatia. Sektor kriminalističke policije, NCB INTERPOL ZAGREB, Ministrstvo unutarnjih poslova,
58. CEI - Questionnaire on Organized crime, November 2000. Sektor za organizirano kriminaliteto, Uprava kriminalistične policije, MNZ.
59. CEI - Trieste Declaration on Judicial Co-operation and Legislative Harmonization. Conference of the CEI Ministres of Justice - Trieste, 26-27 March 2001, (<http://www.giustizia.it/misc/CEI-eng.htm>, 2. 12. 2001).
60. Cologne Document, 1999, (http://www.stabilitypact.org/stabilitypactcgi/catalog/view_file.cgi?prod_id=226&prop_type=en, 6. 2. 2001).
61. Deklaracija o zunanji politiki Republike Slovenije (1999). Uradni list RS, št. 108, 27. 12.
62. Poročilo o aktivnostih R Slovenije v Paktu Stabilnosti za jugovzhodno Evropo v letih 2000 in 2001 z usmeritvami za delovanje v letih 2002 in 2003. Republika Slovenija, Ministrstvo za zunanje zadeve, Ljubljana, 18. 7. 2001.
63. Statistični podatki o kriminaliteti za naslednje države: Albanijo, Makedonijo in Romunijo. Nacionalni centralni biro Interpola, Sektor za mednarodno sodelovanje, Uprava kriminalistične policije, MNZ.
64. Report of the Croatian Chair on the Stability Pact fight against Organised Crime (SPOC) meeting, Zagreb, Croatia, 11 June 2001, (http://www.stabilitypact.org/stabilitypactcgi/catalog/view_file.cgi?prod_id=5293&prop_type=en&prop_unit=file_cont, 12. 9. 2001).
65. Research project. The Contribution of Data Exchange System to Fight against Organised Crime in the SEE Countries: An Assessment, (http://www.stabilitypact.org/stabilitypactcgi/catalog/view_file.cgi?prod_id=6443&prop_type=en&prop_unit=file_cont, 25. 9. 2002).
66. Sarajevo Summit Declaration of the Heads of State and Government of the participating and facilitating countries of the Stability Pact and the Principals of participating and

- facilitating international Organizations and Agencies and regional initiatives, Sarajevo. 30 July 1999,
(<http://www.auswaertges-amt.de/6%5Farchiv/inf%2Dkos/hintergr/sarajeng.htm>, 06.02.2001).
67. Stability Pact Initiative against organised crime in South - Eastern Europe (SPOC - Initiative), adopted in Sofia on October 5, 2000,
(http://www.stabilitypact.org/stabilitypactcgi/catalog/view_file.cgi?prod_id=267&prop_type=en&prop_unit=file_cont, 6. 2. 2001).
68. Strategija vključevanja Republike Slovenije v gospodarsko obnovo Jugovzhodne Evrope (2000). Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj, Ljubljana.
69. Working Table on Security issues. Conclusions by the Chairman Jan Eliasson, Sarajevo, 15-16 February 2000,
(http://www.stabilitypact.org/stabilitypactcgi/catalog/cat_descr.cgi?prod_id=2098&subcat=1, 2. 12. 2001).
70. Working Table on Security issues. Chairman's Conclusions: Third Meeting of the Working Table on Security Issues, Sofia, 4-5- October 2000,
(http://www.stabilitypact.org/stabilitypactcgi/catalog/cat_descr.cgi?prod_id=2098&subcat=1, 12. 1. 2002).
71. Working Table on Security Issues: Fifth Meeting of the Working Table on Security Issues. Chairman's Conclusions. State Secretary Kim Traavik, Budapest, 27-28 November 2001,
(http://www.stabilitypact.org/stabilitypactcgi/catalog/cat_descr.cgi?prod_id=2098&subcat=1, 12. 1. 2002).

DRUGI VIRI

72. Frantar, Jana (2000): Normativna ureditev in ekonomski vidiki preprečevanja pranja denarja. Diplomsko delo. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
73. Kovše, Robert (2000): Terorizem in organizirani kriminal kot vir ogrožanja nacionalne varnosti Republike Slovenije. Diplomsko delo. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
74. Svet Evrope, 800 milijonov Evropejcev (2001). Zbirka Slovenija in Svet Evrope, št.20. Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri NUK, Urad Republike Slovenije za mladino, Ljubljana.

75. Vogrinec, Milan (1999): Organizirani kriminal in mednarodno policijsko sodelovanje. Diplomsko delo. Visoka policijsko - varnostna šola, Ljubljana.
76. About Spai,
(<http://www1.oecd.org/daf/SPAIcom/about/why.htm>, 16. 10. 2001).
77. About the Stability Pact,
(http://www.stabilitypact.org/stabilitypactcgi/catalog/cat_descr.cgi?prod_id=1806, 20. 3. 2001).
78. Anti-Corruption,
(http://www.stabilitypact.org/stabilitypactcgi/catalog/cat_descr.cgi?subcat=1&prod_id=49, 16. 10. 2001).
79. CIA World Factbook,
(<http://www.cia.gov/cia/publications/factbook.html>, 23. 4. 2002).
80. Combating economic and organized crime,
(<http://www.legal.coe.int/economiccrime>, 2. 12. 2001).
81. Combating organized crime,
(http://www.ceinet.org/view/02/02_03.htm, 2. 12. 2001).
82. Interpol's involvement in European co - operation initiatives,
(<http://www.interpol.int/Public/Region/Europe/coopInitiatives.asp#asi>, 2. 12. 2001).
83. Letno poročilo policije 2001,
(<http://www.policija.si/si>, 12. 5. 2002).
84. Meeting of the SPOC Steering Committee and the SPOC Advisory and Contact Group, 9 and 10 January 2001, Summary of the results,
(http://www.stabilitypact.org/stabilitypactcgi/catalog/view_file.cgi?prod_id=2135&prop_type=en&prop_unit=file_cont, 12. 9. 2001).
85. Ministrstvo za notranje zadeve,
(<http://www.mnz.si/si/>, 12. 5. 2002).
86. Minutes. SPOC Steering Group meeting, Bucharest - 4 June 2002,
(http://www.stabilitypact.org/stabilitypactcgi/catalog/view_file.cgi?prod_id=6442&prop_unit=file, 12. 9. 2002).
87. Organized Crime,
(http://www.stabilitypact.org/stabilitypactcgi/catalog/cat_descr.cgi?subcat=1&prod_id=388, 12. 9. 2001).
88. PACO program,

- (<http://www.legal.coe.int/economiccrime/Default.asp?fd=paco&fn=PACOE.htm>, 02.12.2001).
89. Pakt stabilnosti za JV Evropo,
(<http://www.stabilitypact.org/>, 30. 8. 2002).
90. SEE Information Exchange Centre for Fighting Organized Crime linked to INTERPOL,
(http://stabilitypact.org/stabilitypactcgi/catalog/view_desc.cgi?prod_id=5941&prop_type=product_desc, 25. 9. 2002).
91. Sixth UN Survey of Crime Trends and Operations of Criminal Justice Systems,
(http://www.odccp.org/crime_cicp_survey_sixth.html, 12. 5. 2002).
92. The Chair of Working Table III - Security Issues: Sixth Meeting of Working Table III, Bucharest, June 5-6, 2002. Conclusions,
(http://www.stabilitypact.org/stabilitypactcgi/catalog/view_file.cgi?prod_id=6227&prop_unit=file&prop_type=en, 12. 7. 2002).
93. UN Convention against Transnational Organized Crime, Palermo, Italy, 12-15 December 2000,
(<http://www.undcp.org/palermo/convmain.html>, 2. 12. 2001).
94. Working Table on Security issues - rev 1, Oslo, 13-14 October 1999,
(http://www.stabilitypact.org/stabilitypactcgi/catalog/cat_desc.cgi?prod_id=2098&subcat=1, 12. 1. 2002).
95. Working Table on Security Issues: fourth Meeting of the Working Table on Security Issues, Zagreb, 12-13 June 2001,
(http://www.stabilitypact.org/stabilitypactcgi/catalog/cat_desc.cgi?prod_id=2098&subcat=1, 12. 2001, 12. 1. 2002).
96. Začetek delovanja Specializirane enote za nadzor državne meje,
(http://www.policija.si/si/si/szj/szj_prikaz_det.php?id=330, 25. 9. 2002).

INTERVJU

97. Intervju z Tomom Hasovičem, vodjo sektorja za organizirano kriminaliteto v Upravi kriminalistične policije, MNZ, Ljubljana, 10. junij 2002.

PISNA KORESPONDENCA

98. Pisna korespondenca s Paolom Borgno, strokovnjakom, zaposlenim v Uradu posebnega koordinatorja Pakta stabilnosti, 20. - 26. 7. 2002, Minutes of the SPOC Advisory Group meeting.

9. PRILOGE

- **PRILOGA A**

Makroekonomski indikatorji, stopnja razvitosti držav JV Evrope in vpliv vojne na posamezno državo.

- **PRILOGA B**

Aneks k SPOC iniciativi: relevantne konvencije - podpisane / ratificirane (1. julij 2000).

- **PRILOGA C**

Sklepi Pod-omizja za pravosodje in notranje zadeve.

PRILOGA A

A) Makroekonomski indikatorji držav JV Evrope v letu 1998

	BDP na preb. USD	Pomoč na preb. USD	Letna gosp. Rast %	Inflacija %	Brez - poselnost %	Tekoči račun mio USD	Neposr. tuje invest. mio USD	Število preb. milijonih
1. BiH	550	373	-	14.5	38	-	-	3.5
2. ZRJ ⁸¹	1.150	450	7.4	44.3	27.2	-	-	10.4
3. Makedonija	950	75	1.5	1.3	39.8 ⁸²	-165.1 ⁸³	15	2.1
4. Hrvaška	4.267	9	4.3	5.4	18.6	-	388	4.7
5. Albanija	450	-	-7.0	33.6	17.6	-84.4	48	3.4
6. Romunija	1.629	9	-6.6	40	10.3	-2.061.6	1.215	21.7
7. Bolgarija	1.227	25	3.5	1	12.2	431.2	498	8.3

VIR: Economic Commission for Europe: Economic Survey of Europe UN 1999 No. 2., glej Strategijo vključevanja Republike Slovenije v gospodarsko obnovo jugovzhodne Evrope.

Vse države JV Evrope imajo okoli 55 milijonov prebivalcev, kar znaša približno 15% od trenutnega prebivalstva Evropske unije. Bruto družbeni proizvod vseh držav skupaj je bil okoli 90 mrd USD v letu 1998, kar predstavlja okoli 0,7% bruto družbenega proizvoda držav Evropske unije v letu 1998. Letna gospodarska rast je bila v Albaniji in Romuniji negativna,

⁸¹ ZRJ: Srbija, Kosovo, Črna gora.

⁸² Podatki veljajo za leto 1996.

največja pa je bila v ZRJ. Največja inflacija (v %) je bila v ZRJ in Romuniji, najmanjša pa v Bolgariji in Makedoniji. Največja brezposelnost je bila zaznana v ZRJ, BiH, najmanjša pa v Romuniji in Bolgariji.

B) Stopnja razvitosti držav JVE (BDP USD na prebivalca):

Država	US\$ na prebivalca
1. Albanija	450
2. BiH	550
3. Makedonija	950
4. ZRJ	1.150
5. Bolgarija	1.227
6. Romunija	1.629
7. Hrvaška	4.267

VIR: Različni viri podatkov, večinoma sektor za bilateralo v MEOR, glej ibidem.

Albanija je najrevnejša država v Evropi, sledijo BiH, Makedonija, ZRJ, Bolgarija in Romunija.

C) Vpliv vojne na posamezno državo

Ocena gospodarske škode v posameznih državah v milijardah US\$⁸⁴:

Država	Direktna škoda ⁸⁵	Vpliv krize Na Kosovu ⁸⁶

⁸³ Podatki veljajo za leto 1995.

⁸⁴ Brez stroškov škode.

⁸⁵ Uporabljena je ocena, ker se ocene različnih avtorjev in posameznih držav razlikujejo.

⁸⁶ After effects of war in Kosovo (GPD)EU/WB 1999, Ekonomski kolokvij NATO, Bruselj, november 1999.

1. BiH	50	204
2. ZRJ	30	5.258
3. Hrvaška	30	426
4. Romunija	-	785
5. Makedonija	-	638
6. Bolgarija	-	243
7. Albanija	-	59

VIR: Povzeto po Economic Impact of the Kosovo Crisis, World Bank, Pariz, May, 1999, glej ibidem.

Vse države so bile posredno ali neposredno prizadete zaradi kosovske krize, najbolj pa seveda ZRJ, kateri sledita Romunija in Makedonija.

PRILOGA B

Priloga povzema najpomembnejše sklepe Pod-omizja za pravosodje in notranje zadeve, ki se nanašajo na boj proti organiziranemu kriminalu in so bili sprejeti v okviru srečanj Delovnega omizja III.

□ *Prvo srečanje Delovnega omizja III v Oslu, 13 - 14 oktober 1999 (First Meeting of WT III in Oslo, 13-14 October 1999)*

Poudarjena je bila potreba po regionalnem pristopu, ki bi obravnaval vprašanja na področju boja proti organiziranemu kriminalu in korupciji. Pod-omizje za pravosodje in notranje zadeve je državam JV Evrope naložilo, da če še niso, naj čim hitreje ratificirajo ali podpišejo pravne instrumente, ki jih je sprejel Svet Evrope za boj proti organiziranemu kriminalu in korupciji, še posebej Konvencijo o pranju, preiskovanju, odvzemu in zaplembi dobičkov iz kriminala (*Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime, 1988*) in konvenciji: Konvencijo o korupciji za področje kazenskega prava (*Criminal Law Convention on Corruption, 1998*) in Konvencijo o korupciji za področje civilnega prava

(*Civil Law Convention on Corruption, 1999*). Države JV Evrope naj se tudi takoj in brez zadržkov pridružijo evropskemu nadzornemu mehanizmu na tem področju.

□ ***Drugo srečanje Delovnega omizja III v Sarajevu, 15 - 16 februar 2000 (Second Meeting of WT III in Sarajevo, 15-16 February 2000)***

Ključna tema Pod-omizja za pravosodje in notranje zadeve je bila nadaljni razvoj na naslednjih področjih: boj proti korupciji (sprejeta je bila SPAI - iniciativa), zakonodajno področje, sodstvo, policija ter migracije in azil. Predstavljeni so bili naslednji predlogi: a) s strani SECI podpora Regionalnemu centru za boj proti čez mejnemu kriminalu v Bukarešti; b) s strani Interpola, opremljanje nacionalnih pisarn s potrebnim elektronskim orodjem in c) s strani Sveta Evrope večje zanimanje za boj proti organiziranemu kriminalu v okviru PACO programa.

□ ***Tretje srečanje Delovnega omizja III v Sofiji, 4 - 5 oktober 2000 (Third Meeting of the WT III in Sofia, 4-5- October 2000)***

Ključna tema je bila nadaljni razvoj na področjih, omenjenih v Sarajevu, k čemur se je pridružilo tudi vprašanje boja proti organiziranemu kriminalu. Na tem srečanju je bila sprejeta SPOC iniciativa. Soglasno je bilo sprejeto dejstvo o pomembnosti boja proti organiziranemu kriminalu v luči nadaljne stabilizacije, demokratizacije in ekonomskega razvoja ter o potrebi boja proti organiziranemu kriminalu na globalni ravni. Pod-omizje za pravosodje in notranje zadeve je poudarilo pomembnost takojšnjega uresničevanja SPOC iniciative.

□ ***Četrto srečanje Delovnega telesa III v Zagrebu, 12 - 13 junij 2001 (Fourth Meeting of the WT III in Zagreb, 12-13 June 2001)***

Podpora aktivnostim, ki izhajajo iz SPOC iniciative in SPAI iniciative, je bila poudarjena. Pod-omizje za pravosodje in notranje zadeve je povabilo Skupino za upravljanje in Skupino za nasvete in zveze naj izdelata strateški akcijski načrt, ki bo predstavljen kot SPOC poročilo na naslednji regionalni konferenci. Z zaskrbljenostjo je bilo ugotovljeno, da večina držav ni podala poročil o svojih vrzeli (v zakonodaji), ki so podlaga za analizo, ki je predpogoj za izdelavo akcijskega načrta, zasnovanega na realnih potrebah. Povabilo CEI, naj na podlagi v Trstu podpisane Deklaracije o sodelovanju na področju pravosodja in zakonodajne harmonizacije (*Trieste Declaration on Judicial Co - operation and Legislative Harmonization, 2001*) predstavi konkretni akcijski načrt za sodelovanje na področju pravosodja, je bilo podano. Posebna pozornost je bila namenjena konvenciji Združenih narodov proti transnacionalnemu organiziranemu kriminalu (*UN Convention against Transnational Organized Crime, 2000*) ter dvema dodatnima protokoloma: trgovini z ljudmi

(*Trafficking in Human Beings*) ter tihotapljenju migrantov (*Smuggling of Migrants*), ki za regijo predstavljajo zelo pomemben pravni instrument, saj predstavljajo temelj za potreben in nujen razvoj ter za sprejem nacionalne zakonodaje v posamezni državi na področju kazenskega pravosodja.

□ ***Peto srečanje Delovnega omizja III v Budimpešti, 27 - 28 november 2001 (Fifth Meeting of the WT III in Budapest, 27-28 November 2001)***

Poročilo o sedanjem statusu SPOC iniciative je bilo predstavljeno s poudarkom, da je potrebna popolna ocena uresničevanja SPOC iniciative do sedaj ter potreba po nadaljni administrativni pomoči s strani Urada posebnega koordinatorja. Konvencija Združenih narodov proti transnacionalnemu organiziranemu kriminalu je bila ponovno priznana kot vodilni dokument za nadaljni razvoj aktivnosti SPOC iniciative.

□ ***Šesto srečanje Delovnega omizja III v Bukarešti, 5 - 6 junij 2002 (Sixth Meeting of WT III in Bucharest, 5-6 June 2002)***

Varnostni izzivi v regiji so se sedaj premaknili na nevojaška področja, kot je npr. čez mejni organizirani kriminal. Učinkovita kontrola mej je razumljena kot *sinequa non* za varnost in stabilnost regije. Ni pa bilo govora o nadaljnem uresničevanju SPOC iniciative.

PRILOGA C

SPOC - Annex 1:

Relevant conventions - signed / ratified (1 July 2000)

Convention	ALB	BiH	BOL	HRV	MAK	MAD	MOL	ROM	SLO	ZRJ	Total
COE - ETS 24 European Convention on Extradiction (1957)	R		R	R	R	R	R	R	R		S=41 R=39
COE - ETS 86 Additional Protocol to the European Convention on Extradiction (1975)	R		R	R	R	R		R	R		S=30 R=25
COE - ETS 98 Second											S=34

Additional Protocol to the European Convention on Extradition (1978)	R		R	R	R	R		R	R		R=31
COE - ETS 30 European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters (1959)	R		R	R	R	R	R	R	S		S=40 R=39
COE - ETS 99 Additional Protocol to the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters (1978)	R		R	R	R	R		R	S		S=36 R=31
COE - ETS 70 European Convention on the International Validity of Criminal Judgements (1970)	S							R	S		S=21 R=11
COE - ETS 73 European Convention on the Transfer of Proceedings in Criminal Matters (1972)	R							R			S=23 R=15
COE - ETS 90 European Convention on the Suppression of Terrorism (1977)	S		R			R	R	R	S		S=37 R=32
COE - ETS 97 Additional Protocol to the European Convention on Information on Foreign Law (1978)	S		R			R		R			S=32 R=30
COE - ETS 108 Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (1981)			S			R		S	R		S=29 R=20
COE - ETS 127 Convention on Mutual Administrative	S										S=8 R=7

Assistance in Tax Matters (1988)											
COE - ETS 141 Convention on Laundering, Search and Confiscation of the Proceeds from Crime (1990)			R	R	R	R		S	R		S=40 R=37
COE - ETS 156 Agreement on Illicit Traffic by Sea, implementing Article 17 of the United Nations Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances (1995)								S	S		S=9 R=3
COE - ETS 172 Convention on the Protection of the Environment through Criminal Law (1998)								S			S=11 R=0
COE - ETS 173 Criminal Law Convention on Corruption (1998)	S	S	S	S	R	S		S	R		S=33 R=3
COE - ETS 174 Civil Law Convention on Corruption (1999)	S	S	R		S		S	S			S=24 R=1
United Nations Convention against Illicit traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances (1998)		P	P	P	P	P		P	P		Part. to the Con.= 153